

Kronika życia literackiego w PRL 1950

Oprac. Maria Brykalska

Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

1 9 5 0

opracowała

Maria Brykalska

STYCZEŃ

1 Ogólny zarys planu kulturalnego na rok 1950 opublikował tygodnik literacki "Odrodzenie" pt. 1949 - osiągnięcia i zamierzenia - 1950 (nr 1).

W słowie wstępnym, uzasadniającym potrzebę planowej organizacji życia kulturalnego, redakcja wskazywała na fakt nienadążania planowania kulturalnego za ogólnym rozwojem przemian ustrojowych i gospodarczych. Obok większej złożoności planu kulturalnego, zwłaszcza w zakresie twórczości naukowej i artystycznej, za przyczynę tego faktu uznano braki organizacyjne oraz niedostateczne przygotowanie ideowe twórców i pracowników kultury.

Szczegółowy przegląd postanowień planu kulturalnego rozpoczęła wypowiedź wiceministra oświaty E. Krassowskiej dotycząca nauki, dalej następowały omówienia planu w dziedzinie oświaty, filmu, radia, teatru, muzyki, architektury, plastyki, przemysłu artystycznego, wreszcie literatury, wydawnictw i prasy.

W zakresie nauki na rok 1950 planowano zorganizowanie kongresu nauki polskiej (ostatni kwartał) oraz podjęcie prób planowania badań naukowych. Ministerstwo Oświaty od początku roku miało przystąpić do reorganizacji pracy naukowej na uniwersytetach, tworzenia instytutów naukowych i zespołów katedr. Zapowiadano zmiany organizacyjne w towarzystwach naukowych i wydawnictwach.

Plan w dziedzinie literatury poza indywidualnymi zamierzeniami pisarzy przewidywał zorganizowanie przez Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Związek Literatów Polskich dwu akcji terenowych: akcji w zakładach przemysłowych i akcji na wsi. Literaci mieli wyjechać do zakładów pracy i ośrodków miejskich dla zapoznania się z problematyką przemian ustrojowych i społecznych, realizacją planu gospodarczego oraz dla zebrania materiału literackiego. Do akcji tych zgłosiło się kilkudziesięciu pisarzy z całej Polski. Następnie miała zostać wzmożona działalność wydawnicza

ZLP, zaplanowano wydanie Księgi strat literatury polskiej, zainicjonowanie serii Biblioteka poetów i eseistów (w której ukazać się miały wybory utworów pisarzy nieżyjących, m. in. T. Hollendra, Z. Głuchanki, J. K. Weintrauba, M. Brauna, I. Fika, E. Szymańskiego), publikację masowych Arkuszy poetyckich o tematyce wyłącznie społecznej, przeznaczonych dla szkół i świetlic. W ramach współpracy ze świetlicami robotniczymi zamierzano zorganizować ok. 3 tysięcy prelekcji, odczytów i wieczorów autorskich.

W roku 1950 literaci mieli otrzymać 2 domy na Krakowskim Przedmieściu, przeznaczone na siedzibę Zarządu Głównego ZLP, czytelnicy, biblioteki, muzeum literackiego oraz sal wystawowych i konferencyjnych.

Na zakończenie zamieszczono wywiady z trzema pisarzami: Władysławem Broniewskim, Jarosławem Iwaszkiewiczem i Leonem Kruczkowskim. Broniewski rozpoczął od wypowiedzi dotyczącej jego credo artystycznego: "Najważniejszym bodźcem poetyckim są dla mnie problemy społeczne, ale zawsze walczyłem i będę walczył o prawo poety do pisania utworów o kwiatach, miłości, wiosnie itp. Nawet o własnych słabościach /.../". Na rok 1950 planował rozpoczęcie pracy nad sztuką dla robotniczych scen estradowych, której tematem miał być lotny teatr robotniczy, jakim kierował w latach 1926 - 1931 w Warszawie. Iwaszkiewicz zapowiedział przygotowanie tomów: Opowieści zasłyszane i Listy z Ameryki Południowej, Kruczkowski nowy utwór dramatyczny.

Bogaty plan literacki zapowiedziało Polskie Radio. W 1950 zamierzano nadać kilka cykli rocznicowych (m. in. dot. L. Tołstoja, H. Balzaca), radiofonizację współczesnych powieści polskich (J. Andrzejewskiego, K. Pruszyńskiego, L. Rudnickiego, M. Ruth-Buczowskiego i in.), radzieckich¹⁾ literatur demokracji

ludowych; w dziale teatru radiowego adaptacje radiowe m. in. Niemców L. Kruczkowskiego, Inżyniera Saby J. Wirskiego, Nowego Świętoszka J. Kotta i S. Dygata oraz licznych pozycji polskiej i obcej dramaturgii klasycznej (m. in. Fredro, Arystofanes, Szekspir, Moliere, Musset, Schiller, Ibsen, Gribojedow, Puszkina, Lermontow, Czechow). Ponadto cykle i montaże poetyckie oraz audycje informacyjne, krytyczne i popularyzatorskie (cykle: U naszych twórców, Jak zostałem pisarzem, Nowe książki i in.).

Ogólny zarys planu wydawniczego na rok 1950 w zakresie literatury przedstawiony został przez trzy największe wówczas instytucje wydawnicze: "Książkę i Wiedzę", Państwowy Instytut Wydawniczy i "Czytelnika".

"Książka i Wiedza" ^{miała} posiadała w swym planie z zakresu literatury pięknej albumowe wydanie Pana Tadeusza z ilustracjami T. Gronowskiego (o nakł. 250 tys. egz.), kontynuację Dzieł Prusa, Orzeszkowej, Dygasińskiego, Zapolskiej, Biblioteki Pisarzy Polskich i Obcych, zbiorowe wydanie Turgieniewa, Czechowa, Sałtykowa-Szczedriny, Korolenki, Gorkiego, Goncezarowa oraz przekładów z literatury radzieckiej.

Państwowy Instytut Wydawniczy w dziale literackim zapowiadał liczne serie, jak m. in.: Biblioteka Utworów Dramatycznych, Biblioteka Klasyków Polskich i Obcych, Klasycy Literatury Młodzieżowej, ponadto prace źródłowe, zarysy bibliograficzne (Puszkina w Polsce; Lew Tołstoj w Polsce) oraz rozpoczęcie prac nad słownikiem terminów literackich.

Najbardziej na współczesność literacką nastawiony "Czytelnik" zapowiadał przede wszystkim publikacje współczesnej literatury polskiej, radzieckiej, krajów demokracji ludowych oraz postępowych pisarzy Zachodu. W zakresie literatury klasycznej planowano edycję 3 dalszych tomów Narodowego Wydania Dzieł Mic-

kiewiczza, 5 następnych tomów Pism Żeromskiego, dalsze tomy powieści T. T. Jeża, J. I. Kraszewskiego i dramatów A. Fredry. W dziale literatury obcej zapowiadano publikację Złotej Serii Literatury Rosyjskiej, antologię noweli rosyjskiej XIX i XX w., czterotomowy wybór dramatów rosyjskich i radzieckich, wybory pisarzy europejskiej literatury klasycznej. Ponadto planowano kontynuację serii: Klub Odrodzenia, Klub Dobrej Książki, Dom i Świat, Biblioteka w Prenumeracie, Biblioteka Stuzłotowa, Biblioteka "Szpilek", wydawnictwa albumowe, publikacje z literatury dziecięcej polskiej i obcej, wydawnictwa leksykograficzne, encyklopedyczne i podręcznikowe. Redakcja "Wiedza Powszechna" zaprojektowała wydanie ok. 130 tytułów z 18 dziedzin wiedzy.

Realizacja naszkicowanych w artykule "Odrodzenia" zamierzeń przedstawiała się niejednolicie. Związek Literatów Polskich zainicjował projektowaną serię Biblioteka poetów i eselistów (w której w 1950 ukazały się Wiersze. Satyry, Fraszki T. Hollendra) oraz wydał 9 Arkuszy poetyckich (zob. poz.), nie opublikował natomiast Księgi strat literatury polskiej. Zapowiedź dotycząca prelekcji, odczytów i wieczorów autorskich została w dużej mierze zrealizowana, ZLP otrzymał również na swą siedzibę domy na Krakowskim Przedmieściu (zob. poz.). Polskie Radio wykonało w zasadzie swoje zamierzenia w zakresie audycji literackich.

Zapowiedzi wydawnicze "Książki i Wiedzy" oraz "Czytelnika" zostały na ogół wykonane zarówno w odniesieniu do ogólnych założeń planu, jak i poszczególnych publikacji oraz wymienionych w projekcie serii. (zob. poz.). Plan Państwowego Instytutu Wydawniczego został całkowicie zmodyfikowany.

1 R o z p o c z ę ł a d z i a ł a l n o ś ć C e n t r a l n a
K o m i s j a W y d a w n i c z a o charakterze instytucji
społecznej przy Prezesie Rady Ministrów, zorganizowana wg pro-
jektu zespołu wydawców w celu koordynacji działalności wydaw-
niczej. Organem wykonawczym CKW było Biuro Centralnej Komisji
Wydawniczej przy Prezydium Rady Ministrów.

W 1950 opracowano pierwszy zbiorczy plan wydawniczy.

1

1 P o w s t a ł o p a ń s t w o w e p r z e d s i ę b i o r -
s t w o w y o d r ę b n i o n e: C e n t r a l a O b r o t u
K s i ę g a r s k i e g o "D o m K s i ą ż k i". "Dom Książ-
ki" przejął całkowitą i wyłączną sprzedaż oraz rozprowadzanie
produkcji wydawniczej państwowej i spółdzielczej. Aparat handlo-
wy "Domu Książki" powstał z połączenia odrębnie działających
działów sprzedaży wielkich wydawnictw uspołecznionych oraz
spółdzielni księgarskich. Sprzedaży oraz rozprowadzania produ-
kcji wydawniczej dokonuje "Dom Książki" poprzez własną sieć
księgarską, sprzedaż w sklepach uspołecznionych (gminne spół-
dzielnie "Samopomocy Chłopskiej", PDT, PSS, MHD), w zakładach
pracy, na imprezach, przez bezpośrednią sprzedaż drogą sub-
skrypcji, prenumeraty i abonamentów oraz masowe zaoptrywanie
bibliotek w całym kraju.

3

1 Z a r z ą d z e n i e P r e z e s a R a d y M i n i s -
t r ó w w s p r a w i o g r a n i c z e n i a o b j ę t o ś c i
p r a s y c o d z i e n n e j. ("Mon. pol.", nr A-4 p. 41).
10 stycznia 1950 r. wyszło zarządzenie Prezesa Rady Ministrów
w sprawie ograniczenia objętości c z a s o p i s m z terminem
obowiązującym do 30 czerwca 1950 r. ("Mon. pol.", nr A-7 poz. 70).
← Zarządzenie dot. prasy codziennej uzupełnione zostało 1 lip-
ca 1950 r. ("Mon. pol.", nr A-78 p. 909) określeniem formatu

dzienników, następnie 14 lipca 1950 r. ("Mon. pol.", nr A-81 p. 952) zarządzeniem czasowego zmniejszenia o 2 strony norm objętości tygodniowej do 31 sierpnia 1950 r., przedłużonego dn. 1 września 1950 ("Mon. pol.", nr A-95 p. 1205) do 31 grudnia 1950 r.

4

2 R o z p o r z ą d z e n i e M i n i s t r a O ś w i a t y w s p r a w i e o r g a n i z a c j i i p l a n u n i e - k t ó r y c h k i e r u n k ó w s t u d i ó w n a w y - d z i a ł a c h h u m a n i s t y c z n y c h p a ń s t w o - w y c h s z k ó ł a k a d e m i c k i c h. ("Dz. U." nr 2 p. 9). Na podstawie rozporządzenia wprowadzono dwustopniową organizację studiów. Studia 1-go stopnia trwające 3 lata miały mieć charakter studiów zawodowych, studia 2-go stopnia uprawniały do uzyskania stopnia naukowego wg obowiązujących przepisów. 20 IV wydane zostało r o z p o r z ą d z e n i e M i n i s t r a O ś w i a t y w s p r a w i e t e r m i n u u z y s k i w a n i a d y p l o m ó w w s z k o ł a c h w y ż s z y c h p o d l e g ł y c h M i n i s t r o w i O ś w i a t y o r a z p r z e j ś c i o - w e g o t r y b u u z y s k i w a n i a w s z k o ł a c h a k a d e m i c k i c h d y p l o m ó w u k o ń - c z e n i a s t u d i ó w p i e r w s z e g o s t o p n i a ("Dz. U.", nr 20 p. 178).

5

3 R a d a S t o w a r z y s z e ń A r t y s t y c z n y c h - F u n d u s z K u l t u r y - O c h r o n a a u t o r a. Rada Stowarzyszeń Artystycznych reprezentująca i koordynująca działalność związków artystycznych przystąpiła do realizacji projektów dla odciążenia związków artystycznych w ich działalno-^(planowane)ści gospodarczej i finansowej. W tym celu ~~powołane~~ ^{planowane} ~~zostały~~ organów, które zajmą się sprawami materialnymi członków związków (domy wypoczynkowe, zaopatrzenie chorobowe itp.) oraz utworzenie ~~Funduszu~~ Fundusz^w Kultury z opodatkowania wygasłych praw autor-

skich. W związku z przewidywaną reorganizacją ochrony prawa autorskiego Radzie Stowarzyszeń Artystycznych podporządkowano ~~podaje~~ sprawę ochrony interesów autora w stosunku do wydawców.

5

3 N o w e w ł a d z e O d d z i a ł ó w Z L P. Nowy zarząd Oddziału Warszawskiego na zebraniu w dn. 3 I ukonstytuował się następująco: prezes: L. Rudnicki, wiceprezes: R. Matuszewski, sekretarz: F. Bieńkowska, skarbnik: I. Krzywicka, członkowie zarządu: L. Bartelski, J. Kierst, K. Koźniewski.

8 I na Walnym Zebraniu Oddziału Wrocławskiego g o wybrano nowy zarząd w nast. składzie: prezes: S. Dygat (do 10 VII 1950), następnie J. Pierzchała, wiceprezes: W. Żukrowski (od 10 VII - S. Łoś), sekretarz: T. Zelenay, skarbnik: W. Żukrowski, członkowie zarządu: T. Lutogniewski, L. Goliński. Komisja rewizyjna: J. Kott (przewodn.), A. Kowalska, T. Mikulski. Delegaci na V Walny Zjazd w W-wie: S. Dygat, W. Żukrowski, J. Kott.

26 III wybrano nast. zarząd Oddziału Łódzkiego g o: prezes: S. Piętak, wiceprezes: W. Rymkiewicz, L. Gomplicki, sekretarz: S. Brucz, skarbnik: J. Miller. Członkowie zarządu: K. Błaszynski, W. Pawlak, S. Lichański, A. Kaspro-wicz. Komisja rewizyjna: S. Czernik, S. Szmaglewska, G. Timofiejew. Sąd koleżeński: B. Dudziński, A. Mikułko, W. Słobodnik.

29 VI na miejsce S. Piętaka, który został wybrany członkiem prezydium Zarządu Głównego ZLP, został prezesem W. Rymkiewicz. Zarząd Oddziału Pomorskiego (w Bydgoszczy) ukonstytuował się następująco: prezes - A. Kowalkowski, wiceprezes: T. Makowiecki, sekretarz - W. Dunarowski, skarbnik - M. Turwid. Członkowie zarządu: K. Górski i J. Maśliński.

7

4 Konkurs ZLP na powieść współczesną ogłoszony 2 stycznia 1949 r. z okazji zjednoczenia Partii Robotniczych. Jury w składzie: H. Bobińska, K. Brandys, J. Gomułcki, R. Matuszewski i H. Michalski po rozpatrzeniu 21 prac konkursowych postanowiło nie przyznać nagród przewidzianych w warunkach konkursu, ponieważ "żadna z nadesłanych prac nie posiada dojrzałości ideowo-artystycznej kwalifikującej ją do nagrody Związku Literatów Polskich", natomiast przyznano po 100 tys. zł.:

M. Kwiatkowskiemu za: Maria z Trasy W-Z,

J. Pierzchale za: Droga w górę,

M. Szuleckiej za: Początek drogi,

oraz po 50 tys. zł.:

B. Chęcińskiemu za: Czerwieni się maki,

I. Przewłockiej za: Serce na trasie.

8 Zakończenie Roku Mickiewiczowskiego. W ramach uroczystości związanych z zakończeniem obchodów 150-tej rocznicy urodzin A. Mickiewicza odbywały się od 8 stycznia w całym kraju uroczyste akademie i wieczory mickiewiczowskie, których ilość, wg informacji prasowych, osiągnęła liczbę ok. 60 tysięcy.

← 15 II odbyła się w auli Politechniki we Wrocławiu akademia urządzona staraniem Rektora i Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki oraz Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, na której prof. T. Mikulski wygłosił odczyt: Sto lat Mickiewicza, a prof. M. Jakóbiec referat: Spór o dziedzictwo poetyckie Puszkina.

Teatry kontynuowały wieczory, na które składały się montaż sceniczne tekstów Mickiewicza. Teatr Polski w Warszawie

przygotował wieczór pt. Mickiewicz z nami, podobne wieczory odbyły się w teatrach prowincjonalnych. (Zob. też poz. 1/49).

8 I P o l s k i e R a d i o rozpoczęło nadawanie w obu programach w formie audycji cyklicznej opowieści K. Pruszyńskiego Adam Mickiewicz.

28 I odbyło się o d s ł o n i ę c i e p o m n i k a M i e - k i e w i c z a w W a r s z a w i e, zrekonstruowanego (po zniszczeniu przez Niemców w 1944 r.) przez rzeźbiarza Jana Szczepkowskiego. Uroczystość odsłonięcia, w której wzięli tłumnie udział mieszkańcy Warszawy i delegaci z całego kraju, otworzył W. Broniewski. Przemówienie okolicznościowe wygłosił prezydent B. Bierut. Wieczorem tego dnia w Teatrze Polskim odbyła się uroczysta akademia zamykająca obchody Roku Mickiewiczowskiego. Obecni byli członkowie Rady Państwa i Rządu, przedstawiciele stronnictw politycznych, delegacje zagraniczne, literaci, artyści i pracownicy kultury. Przemówienia wygłosili: M. Jastrun oraz M. Tichonow i P. Eluard. Teatr Rapsodyczny w Krakowie wykonał inscenizację Pana Tadeusza.

B. BIERUT: /Przemówienie/. "Tryb. Ludu", nr 30. - W. BRONIEWSKI: Przemówienie na uroczystości odsłonięcia pomnika.

adnot. "Odrodzenie", nr 5. - Pamiętka odsłonięcia pomnika Adama Mickiewicza w Warszawie 28 stycznia 1950. W-wa 1950. - [Przemówienia M. Jastruna, M. Tichonowa i P. Eluarda na akademii ku czci Mickiewicza]. "Tryb. Ludu", nr 30.

W y s t a w a o b j a z d o w a Mickiewicz - Puszkין kontynuowała objazd po kraju; pokazywana była m. in. w Poznaniu, Rzeszowie, Zakopanem, Rabce i na Dolnym Śląsku. ((zob.poz. /49))

N o w e w y d a n i a u t w o r ó w M i c k i e w i c z a .
W 1950 ukazały się m. in. " Dzieła. Wydanie Narodowe. T. 5 - 7

(nakł. 125 tys. egz.); Korybut księżę Nowogródka (Grażyna). Podobizna autografu ze zbiorów Przeździeckich w oprac. J. Krzyżanowskiego; 3 wydania Pana Tadeusza (z których jedno albumowe w oprac. ilustr. T. Gronowskiego); Zbiór listów, wierszy i rozmów z lat 1817 - 1831 w układzie A. Mauersbergera oraz Wybór pism i Wybór poezji ("Książka i Wiedza", nakł 250 tys. egz.).

← Z okazji zakończenia Roku Mickiewiczowskiego ukazały się płyty z nagraniami tekstów Mickiewicza oraz jubileuszowe pocztówki.

N o w e p r a c e o A. M i c k i e w i c z u. W 1950 wyszły książki: L. Gomolicki: Mickiewicz wśród Rosjan; W. Kubacki: Tyrteizm Adama Mickiewicza; J. Przyboś: Czytając Mickiewicza; H. Szyper: Adam Mickiewicz. Poeta i człowiek czynu. Czasopisma naukowe m. in.: "Pamiętnik Literacki" (R. 39 i 41), "Meander", "Zeszyty Wrocławskie" drukowały rozprawy K. Górskiego, W. Hahna M. Jakóbea, W. Kubackiego, T. Mikulskiego i in.

← Problematyce mickiewiczowskiej poświęcono szereg posiedzeń PAU i Towarzystw Naukowych (zob. poz.).

O b c h o d y m i c k i e w i c z o w s k i e w Z S R R: W Bibliotece Publicznej w Moskwie i w Bibliotece Państwowej w Kijowie otwarto wystawy poświęcone życiu i twórczości Mickiewicza. Wydany został przekład Pana Tadeusza na język ukraiński, dokonany przez M. Rylskiego. Odbyły się liczne akademie i uroczyste zebrania.

J. Z. J. /J. Z. JAKUBOWSKI/: Dorobek Roku Mickiewiczowskiego. "Polonist.", nr 1 s. 52 - 55. - N. A.: Plon Roku Mickiewiczowskiego. "Tryb. Ludu", nr 28. - Echa Roku Mickiewiczowskiego. "Polonist.", nr 2 s. 61.

9 Posiedzenia Wydziału Filologicznego Polskiej Akademii Umiejętności. W ciągu roku poczynając od 9 stycznia odbyło się 9 posiedzeń zwyczajnych Wydziału Filologicznego PAU pod przewodnictwem T. Lehra-Spławińskiego, na których przedstawiono 11 prac, m. in.: prof. S. Pigoń przedstawił referat pt. Pierwszy start Władysława Orkana, a prof. J. Kleiner prace: Rola pamięci w recepcji dzieła literackiego i w jego strukturze oraz Reprezentatywność, symboliczność, alegoryczność. (Próba nowej konstrukcji pojęć).

← Ponadto odbyły się nast. posiedzenia Komisji Wydziału Filologicznego:

6 posiedzeń Komisji Filologicznej;

13 posiedzeń Komisji Filologii Zachodnio-Europejskiej, na których przedstawiono m. in. nast. prace: M. Malkiewicz-Strzałkova: Recepcja Anatola France'a w Polsce i Asnyk i Baudelaire; Z. Ciechanowska: Bibliografia Goethego w Polsce; S. Witkowski: Utwór Diderota źródłem "Zemsty"; S. Ciesielska-Borkowska: Lope de Vega - pierwszy teoretyk teatru nowożytnego i Teatr Frederica Garcia Lorca; W. Chwalewik: Hamlet jako krytyk teatru;

19 posiedzeń Komisji Historii Literatury Polskiej, na których przedstawiono m. in. nast. prace: T. Ulewicz: Pojecie i zaangażowanie Sarmacji w literaturze polskiej doby Batoriańskiej; J. Garbaczowska: Krakowska prasa emigracyjna w r. 1848; J. Kleiner: Lelewela pismo do przyjaciół galicyjskich; J. Dihm: Nowe oblicze „Jana z Tęczyną”; R. Pollak: Kitowicz i jego "Opis obyczajów"; W. Borowy: O wierszach patriotycznych Mickiewicza; A. Grzymała-Siedlecki: Wacław Berent; F. Bielak: Mikołaj Kochanowski i jego "Rotuły"; S. Pigoń: Kilka rysów osobowości Jana Jurkowskiego i Dramaturgia Władysława Orkana; F. Szyfman:

Słowacki na scenie krakowskiej; K. Wyka: Teka Stańczyka jako dzieło literackie; M. Romankówna: Źródła i rozwój poglądów Żmichowskiej na emancypację; J. Kott: Trembecki w świetle rękopisów i pierwodruków; M. Grzędzielska: Wiersz toniczny Jana Kasprowicza ;

9 posiedzeń Komisji Historii Sztuki;

11 posiedzeń Komisji Językowej, na których przedstawiono m. in. następujące prace: J. Janów: Najstarsze szczątki ewangeliarza polskiego; S. Witkowski: Język a historia ;

4 posiedzenia Komisji Orientalistycznej;

3 posiedzenia Komisji do Dziejów Oświaty i Szkolnictwa w Polsce;

11 posiedzeń Komisji Słowiańszczyzny, na których przedstawiono m. in. następujące prace: V. Frančić: J. Słowacki w chorwackich i serbskich przekładach; W. Molé: Oblicze społeczne słoweńskiej "moderny". (Kette Murn - Cankar - Zupančić, 1896 - 1918).

17 VI odbyło się uroczyste publiczne posiedzenie PAU. Po sprawozdaniu sekretarza generalnego prof. Jana Dąbrowskiego, prezes PAU - prof. K. Nitsch wygłosił odezyt: Rola Mazowsza w dziejach języka polskiego. Walny Zjazd dokonał wyboru nowych członków, członkiem czynnym został m. in. prof. K. Kumaniecki (filol. klas.) członkami korespondentami: prof. J. Berger (filol. germ.) i prof. Z. Szweykowski (hist. liter.).

Doroczne nagrody naukowe PAU otrzymali m. in. prof. W. Doroszewski (praca: Język Tomasza Teodora Jeża) i prof. S. Rospond (praca: Studia nad językiem polskim XVI w.).

10

10 Polska prapremiera sztuki Frederica Garcí Lorci Czarująca szewcowa w Teatrze Polskim w Poznaniu; reż. W. Horzyca, scenogr. J. Kosiński.

W 1950 odbyły się ponadto następujące prapremiery sztuk drama-

turgii zachodnio-europejskiej:

28 II J. B. Priestleya Zacząło się w raju, wyst. w Teatrze Państwowym w Częstochowie, w reż. i scenogr. E. Poredy.

21 III C. Odetsa Zbudź się i śpiewaj, wyst. w Teatrze Państwowym w Częstochowie, w reż. K. Czyńskiego i scenogr. W. Wagnera.

41

13 Zawieszenie działalności Instytutu Francuskiego w Polsce. Rząd polski zawiesił działalność Instytutu w odpowiedzi na rozwiązanie szeregu polskich organizacji we Francji. (Zob. poz. 141 /47/).

12

14 Posiedzenia Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W ciągu roku, poczynając od 14 stycznia odbyło się 8 posiedzeń, na których przedstawiono m. in. następujące prace: S. Papierkowski: Łud serbski w powieściach T. T. Jeża (25 II); J. Starnawski: Tragizm w "Judaszu" K. H. Rostworowskiego (9 XII).

13

19 Uroczyste wręczenie Julianowi Tuwimowi nagrody Literackiej m. Łodzi za rok 1949 (200 tys. zł.). Uroczystość wręczenia odbyła się w Miejskiej Radzie Narodowej w Łodzi. (Zob. poz. /49/)

14

20 Posiedzenia Wydziału Nauk Filologicznych Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. W ciągu roku odbyło się 8 posiedzeń, na których wygłoszono m. in. następujące prace: Cz. Zgorzelski: Uwagi o liryce Mickiewicza (20 I); J. Piprek i

J. Pogonowski: Niemiecki przekład "Pana Tadeusza" przez Roberta Steingarbera (5 V); S. Kolbuszewski: Nieznany utwór Lenartowicza o Kościuszcze (1 VII).

15

21 Posiedzenia Wydziału Filologiczno-Filozoficznego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

W ciągu roku poczynając od 21 stycznia odbyło się 9 posiedzeń, na których wygłoszono m. in. następujące prace: J. Berger: Czas i przestrzeń w dramatach Słowackiego (14 III); W. Klinger: Ostatni poeta laureatus - Bonawentura Graczyński. (22 IV). 12 IV odbyło się Doroczne Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa.

16

21 Otwarcie Muzeum Lenina w Poroninie. Uroczystego otwarcia dokonał premier J. Cyrankiewicz. Muzeum Lenina urządzone w 1947 z inicjatywy TPPR (zob. poz. /47/) zostało następnie zamknięte dla dokonania zasadniczych zmian.

17

22 Dyskusja o poezji. Dyskusję zainicjowały artykuły: Cz. Miłosza: O stanie polskiej poezji ("Kuźnica") oraz W. Woroszylskiego: Batalia o Majakowskiego ("Odrodzenie"). Miłosz zarzucił ówczesnej polskiej poezji niski poziom formy wynikający jego zdaniem z nieznanomości zasad poetyki. Krytykował młodych poetów za nieumiejętność jasnego formułowania myśli, tworzenia komunikatywnego obrazu poetyckiego, przerost metafory, nadużywanie wyrażen trywialnych. Stwierdził następnie że brak opracowań historyczno-literackich i antologii dobrych wierszy utrudnia kształcenie się młodych poetów, nie

znajdują oni również pomocy ze strony zainteresowanej i odpowiednio przygotowanej krytyki. W tym samym numerze "Kuźnicy" ukazał się artykuł M. Jastruna Czytelnicy i autor poświęcony ^(zadaniom) ~~nowym~~ ~~wymaganiom~~ i potrzebie dobrej literatury, w którym Jastrun ~~ostrzegał przed zaniechaniem poziomu oraz inwazją politycznej deklaracyjności.~~ ^{ostrzegał przed zaniechaniem poziomu oraz inwazją politycznej deklaracyjności.} "Dlaczego te wiersze nie wzruszają, dlaczego są szablonowe, podobne do artykułów wstępnych w dziennikach, dlaczego po prostu nie są poezją" - pytał. Z innej pozycji temat aktualnej poezji podjął Woroszyński. Po zreferowaniu dyskusji nad poezją Majakowskiego, jaka toczyła się w Związku Radzieckim wysunął postulat naśladowania wierszy Majakowskiego zarówno w treści jak i formie, jako wzoru poezji rewolucyjnej. Jednocześnie poddał krytyce zawartość ideową wierszy kilku poetów starszego pokolenia (m. in. Jastruna, Hertza, Wygodzkiego i Lewina), przeciwstawiając im zaangażowaną i optymistyczną twórczość młodych poetów (m. in. B. Brauna i R. Bratnego). Wywołana tymi trzema głosami, a zwłaszcza wypowiedzią Woroszyńskiego dyskusja, objęła szeroki krąg uczestników, głównie poetów. Wypowiedzi skupiły się wokół trzech podstawowych problemów: techniki rzemiosła poetyckiego, upolitycznienia poezji oraz podziału na generacje w ówczesnej literaturze polskiej. Pierwsi dyskutanci: J. Prager i G. Lasota wystąpili przeciw zbyt wygórowanym wymaganiom formalnym, podkreślając bezwzględnie większe zaangażowanie ideowe poetów młodszego pokolenia, atakując przy tym pismo "Kuźnica" za obojętność dla młodej poezji (Lasota). Z tym stanowiskiem polemizował R. Matuszewski broniąc ważności postulatu poetyckiej kultury, następnie ideologicznego zaangażowania w politycznym życiu kraju poezji Jastruna (ostro zaatakowanego przez Lasotę), wreszcie stanowiska krytycznego "Kuźnicy". Wypowiedzi dalszych dyskutantów

(J. Śpiewak, A. Słucki, S. Pollak, J. Bocheński, J. A. Szcze-
pański, A. Włodek) polemizowały głównie z artykułem Woroszył-
skiego, protestując przeciw zacieśnianiu możliwości rozwojowych poezji
Naśladowanie Majakowskiego prowadziłoby do przekreśle-
nia całej rewolucyjnej tradycji poezji polskiej, rosyjskiej,
radzieckiej i światowej, która wywodzi się z tego samego stano-
wiska ideowego, lecz z innych dyspozycji artystycznych. W wypo-
wiedziach wszystkich dyskutantów problemy formy poetyckiej wy-
stępowały w ścisłym połączeniu z problemem zawartości ideowej.
Z. Bieńkowski pisał m. in.: "Wielkie wzruszenie umie się prze-
drzeć przez nienajlepsze nawet techniki i systemy obrazowania
/.../", a K. Gruszczyński stwierdzał: "Estetyzm Jastruna i an-
tyestetyzm Bratnego - to dwa bieguny jednej i tej samej niedoj-
rzałości ideologicznej." Atakowano następnie próbę dokonywania
podziału między twórczością poetów młodszego i starszego poko-
lenia. Dyskusję podsumował Adam Ważyk stwierdzeniem, że formę
wierszy Majakowskiego można naśladować lub nie, są jednak i
inne możliwości artystycznego wyrazu i nie ma powodu ich usz-
czuplać. Wzorem powinna być tylko rewolucyjna żarliwość Maja-
kowskiego, jego namiętność polityczna i społeczna, zapał do
ogarniania nowego życia i odpowiedzialność za słowo. Zwłaszcza
ta ostatnia cecha powinna stać się - wg Ważyka wzorem dla
młodych poetów, których wiersze odznaczają się często pseudo-
rewolucyjnym, rozwydrzonym manieryzmem. „Co jest groźniejsze -
pisał Ważyk - dla rozwoju naszej poezji: estetyzm odgradzający
się od życia czy antyestetyzm folgujący anarchistycznym popę-
dom? Rzecz oczywista, że groźne są oba. /.../ Dlatego, zwal-
czając objawy estetyzmu w poezji i myśli literackiej, trzeba
równocześnie zwalczać objawy antyestetycznego warcholstwa tła-
szące rozwój poszczególnych poetów /.../. W trakcie dyskusji

17
Jan Śpiewak i inni wykazali błędy popełnione przez Woroszył-
skiego. Wszystko przemawia za tym, że po przemyśleniu sam Woro-
szyłski je zrozumie. Ale artykuł jego ujawnił niebezpieczeństwo
grupowości wśród niektórych poetów, wywołane nieufnością do
nich ze strony poetów i krytyków starszych. /.../. Niebezpie-
czeństwo jest tym poważniejsze, że linia podziału zarysowuje
się między generacjami. Nie wystarczą puste deklaracje, że nie
uwzględnia się tej linii podziału. Jedni literaci zaczęli pi-
sać przed wojną, inni podrośli do pióra po wojnie. To są fakty.
Fakty te sprzyjają cichym koncepcjom walki pokoleń, tłamszącym
życie literackie i przynoszącym szkodę polityczną".

Dalsze fragmenty sporu o poezję znalazły się w dyskusji o
zaangażowaniu ideologicznym pisarza (zob. poz.) oraz w wy-
powiedziach na V Zjeździe ZLP (m.in. T. Borowskiego, J. Kotta,
W. Sokorskiego: "Mysmy słusznie krytykowa-li ich za próbę po-
działu na młodych i starych, ponieważ nie ma i nie będzie w na-
szych warunkach walki dwóch pokoleń "), szczególnie zaś w wy-
powiedzi Woroszyłskiego, który uznał niektóre z twierdzeń swe-
go artykułu, zwłaszcza twierdzenie o podziale na generacje
w aktualnej wówczas poezji polskiej za niesłuszne.

adnot.
Z. BIENKOWSKI: Do poetów - o poezji. "Kuźnica", nr 8. -
J. BOCHENSKI: Rozmyślenia o Mickiewiczu i Majakowskim. "Odro-
dzenie", nr 7. - R. BRATNY: Jaka poezja. "Nowa Kult.", nr 21. -
A. BRAUN: Syntetyczny Majakowski. "Nowa Kult.", nr 13. - D. K.:
O właściwe stanowisko. "Tryb. Ludu", nr 71. - L. ELEKTOROWICZ.
"Dz. liter.", nr 9. - K. GRUSZCZYŃSKI: Patos nauki. Na margine-
sie dyskusji o literaturze. "Po prostu", nr 1. - M. JASTRUN:
Czytelnicy i autor. "Kuźnica", nr 3. - G. LASOTA: Fałszywy obraz.
"Kuźnica", nr 6. - R. MATUSZEWSKI: Sprawa poezji współczesnej.
"Kuźnica", nr 6. - Cz. MIŁOSZ: O stanie polskiej poezji. "Kuźnica",
nr 3. - S. POLLAK: O słuszną drogę w sporze. "Kuźnica",
nr 9. - J. PREGGER: O doświadczeniu poetyckim. "Kuźnica", nr 6. -
A. ŚLUCKI: O właściwą linię podziału. "Kuźnica", nr 9. -

<http://rcin.org.pl>

notat.

J. SZCZEPANKIEWICZ: Jak walczyć z analfabetyzmem poetyckim.
 "Dz. liter.", nr 11. - J. A. SZCZEPAŃSKI: Dyskusja o poezji i li-
teraturze. "Tryb. Ludu", nr 53. - J. ŚPIEWAK: Kilka słów o meto-
dzie krytyki poetyckiej. "Kuźn.", nr 6. - A. WEBER: Bitwa o
poezję. "Dziś i Jutro", nr 8. - A. WAŻYK: O właściwe stanowisko.
 "Kuźn.", nr 10. - A. WŁODEK: Majakowski żyje. "Twórcz.", z. 4/5
 s. 70 - 73. - W. WOROSZYLSKI: Batalia o Majakowskiego. "Odrodz.",
 nr 5. -

18

23 Nagroda miasta Gdyni za działalność artystyczną w dziedzinie literatury (50 tys. zł.) została przyznana S. Fleszarowej.

notat.

Z. GIEDROYĆ: Wywiady z laureatami nagrody artystycznej m. Gdyni.
 "Rejsy", nr 6.

19

26 Posiedzenia Wydziału Filologiczno-Filozoficznego Towarzystwa Naukowego w Toruniu. W ciągu roku poczynając od 26 stycznia odbyło się 5 posiedzeń Wydziału i 1 posiedzenie Komisji Filologicznej na których wygłoszono m. in. następujące referaty: T. Makowiecki: Muzyka w twórczości Wyspiańskiego. (19 IV); L. Witkowski: Ulryk Schober, nowołaciński poeta toruński XVI w. (15 XI); K. Górski: Miłość i erotyka w twórczości Mickiewicza okresu rosyjskiego (5 XII); T. Makowiecki: Ze studiów o Słowackim (5 XII); Cz. Zgorzelski: O sonetach odeskich Mickiewicza (5 XII).

20 II odbyło się Doroczne Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa.

20

26 Zmarła w Białej Podlaskiej Alicja Segen, powieściopisarka, autorka powieści Anna (W-wa 1937), członek

ZLP. Ciężkie kalectwo uniemożliwiło jej w ostatnich latach pracę twórczą.

21

- 26 N a r a d a d o t y c z ą c a w a l k i z a n a l f a - b e t y z m e m w KC PZPR. Naradzie przewodniczył kierownik Wydziału Oświaty J. Kowalczyk. Zasadniczy referat pt. Udział organizacji masowych i społecznych w akcji walki z analfabetyzmem wygłosił pełnomocnik rządu do spraw walki z analfabetyzmem - S. Matuszewski.

22

- przed 28 P r o t e s t p i s a r z y p o l s k i c h p r z e c i w a n t y p o l s k i m p o s u n i ę c i o m r z ą d u f r a n c u s k i e g o. List skierowany do prezydenta Francji V. Auriola z powodu rozwiązania przez ministra spraw wewnętrznych J. Mocha szeregu polskich organizacji społecznych i politycznych oraz aresztowaniu pisarki M. Jarochońskiej, redaktorki "Gazety Polskiej" w Paryżu, i przedstawiciela PAP M. Bębrowskiego podpisali: L. Kruczkowski w imieniu ZLP i Z. Nałkowska w imieniu Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Francuskiej. W liście pisano m. in.: "My pisarze polscy zwracamy się do Pan^a, Panie Prezydencie, ze słowami protestu. Na francuskiej bowiem ziemi obrażona została godność ludzka w osobach naszych rodaków, którzy działalnością swoją służyli Francji i krajowi rodzinnemu. Pozwalamy sobie zwrócić uwagę na fakt, że ofiarami policyjnego terroru padli ludzie, którzy w ramach polsko-francuskiej konwencji kulturalnej uczyli mowy ojczystej dzieci polskich górników i robotników pracujących nad odbudową Francji."

- 29 I ukazał się w "Kuźnicy" (nr 4) list J. Tuwima do L. Arago-
na poświęcony tej samej sprawie.

23

28 Uroczystość jubileuszowa 88 księgarzy warszawskich, którzy przepracowali w swoim zawodzie 25 - 50 i więcej lat. Uroczystość odbyła się w Warszawie.

14

29 Dyskusja o zaangażowaniu ideologicznym pisarzy. Dyskusję zapoczątkował w tygodniku "Odrodzenie" J. Andrzejewski artykułem: Wyznania i rozmyślenia pisarza. Andrzejewski krytycznie omówił swoją dotychczasową drogę twórczą i ideową, stawiając sobie i innym pisarzom - intelektualistom postulat pracy nad własnym wyrobieniem ideologicznym, a politykom kierującym kulturą - postulat ostrej i nieustępliwej krytyki (".../ demaskujcie ich, jeśli sami się nie potrafią demaskować. Popędzajcie ich, jeśli nie chcą, lub nie potrafią kroku przyspieszyć. Nie stawiajcie przed intelektualistami i artystami wymagań średnich. Stawiajcie im wymagania największe"). Do głosu Andrzejewskiego i artykułu W. Woroszyńskiego (Batalia o Majakowskiego, "Odrodzenie", nr 5) nawiązał J. Bocheński (Rozmyślenia o Mickiewiczu i Majakowskim) podkreślając wagę zaangażowania ideowego jako podstawowego postulatu nowej, socjalistycznej literatury. Wszelkie naśladownictwo formy pisarzy rewolucyjnych - stwierdzał Bocheński - będzie bezużytecznym formalizmem, jeśli brak utworowi rzeczywistej rewolucyjnej treści. Jako negatywny przykład poezji pozornie zaangażowanej wymienił wiersz Gałczyńskiego Rozmowy z przechodniem. Wezwanie Andrzejewskiego podjął następnie T. Borowski w artykule: Rozmowy. Dla towarzyszy: Jerzego Andrzejewskiego i Wiktora Woroszyńskiego. Wychodząc z założenia, że w literaturze nie można uchylić się od polityki, surowo ocenił swój dotychczasowy dorobek literacki, a następnie ostro skrytykował lewicową literaturę zachodnią oraz wymowę ideologiczną utworów pisarzy takich jak: Iwaszkiewicz, Breza, K. Brandys, A. Rudnicki,

dopatrując się w niej podstaw do kompromisu politycznego z antykomunistyczną literaturą Zachodu.

S. Dygat i in. Sady Borowskiego i Bocheńskiego wywołały szereg artykułów polemicznych (Z. Greń, A. R. Hochecker, E. Osmańczyk) oraz wypowiedź K. I. Gałczyńskiego pt. O sobie. Gałczyński odpowiadał na zarzuty postawione jego poezji w artykułach Bocheńskiego i Lasoty (Fałszywy obraz, "Kuźnica", nr 6), pisał m. in.: "Z większą niż kiedykolwiek radością biorę dziś pióro do ręki. Ale i zwiększą niż kiedykolwiek trudnością. Radość płynie stąd, że nareszcie rozpoczyna się rewolucja kulturalna w Polsce, w której to rewolucji i ja biorę udział; trudność natomiast płynie stąd, że zanim zabiorę głos w merytorycznych sprawach poezji - pragnę dzisiaj wspomnieć o mojej poetyckiej przeszłości, o rzeczach, których się wstydzę. Na jedno tylko nie pozwolę. Na to, żeby z którejkolwiek strony padał pod moim adresem zarzut «reżimowości»". Sprawę przyspieszenia przemian w literaturze polskiej rozważał następnie J. Borejsza uważając, że winę za obecny stan literatury należy przypisać zbyt wolnemu i liberalnemu tempu kierowania sprawami kultury. Wychowanie i wyszkolenie grupy młodych pisarzy proletariackich przyspieszyłoby częściowo proces przemian ideowych w środowisku pisarskim.

Problem zaangażowania ideologicznego występował również jako jeden z zasadniczych elementów dyskusji o poezji (zob. poz.

).

J. ANDRZEJEWSKI: Wyznania i rozmyślenia pisarza. "Odrodzenie", nr 5. - J. BOREJSZA: O niektórych zagadnieniach kultury socjalistycznej i o niektórych błędach. "Odrodzenie", nr 11/12; Pochwała nieuctwa Mikołaja Reja. "Odrodzenie", nr 10. - T. BOROWSKI: Rozmowy. Dla towarzyszy: Jerzego Andrzejewskiego i Wiktora Woroszyńskiego. "Odrodzenie", nr 8. - K. I. GAŁCZYŃSKI: O sobie. "Odrodzenie", nr 8. - Z. GREŃ: O Borowskim i krytykach. "Odrodzenie", nr 11/12. - A. R. HOCHECKER: Głos z prowincji czyli o krytyce

notat.

równomot.
 i samokrytyce literackiej. "Odrodzenie", nr 11/12. E. OSMAŃCZYK: Trzy grosze. "Odrodzenie", nr 11/12. - A. WEBER: Andrzejewski u kresu drogi. "Dziś i Jutro", nr 8. zob. też bibliografię poz.

Równocześnie z toczącą się dyskusją obydwie główne tygodniki literackie "Kuźnica" i "Odrodzenie" drukowały artykuły oświetlające zagadnienie literatury zaangażowanej (m. in.: M. Kierczyńska: Źródła natchnienia twórczego. "Kuźnica", nr 6; W. Sokorski: Problematyka dyskusji literackich. "Kuźnica", nr 9) oraz wypowiedzi oficjalne, jak np. fragmenty exposé sejmowego premiera J. Cyrankiewicza, wygłoszonego w dn. 3 II: "Pisarz, dramaturg, malarz, kompozytor polski stoi wobec niesłuchanie dłań ważnego problemu, niemniej ważnego dla całego społeczeństwa, problemu wniknięcia w istotę zachodzących w Polsce przemian rewolucyjnych, wsłuchania się i wgłębienia w życie mas tworzących te przemiany, zrozumienia ich dążeń, tęsknot, myśli i przetworzenia tego w dzieło sztuki". (O osiągnięciach i planowaniu w świecie i kulturze. "Odrodzenie", nr 7). Obok tego informowano o sprawach literatury socjalistycznej za granicą. W numerach 8 - 9 "Kuźnicy" ukazał się artykuł Aleksandra Fadiejewa O zadaniach krytyki literackiej. Referat wygłoszony na XIII Plenum Zarządu Związku Pisarzy Radzieckich [25 stycznia 1950] formułujący zadania literatury i krytyki socjalistycznej oraz wyjaśniający pojęcie realizmu socjalistycznego. Atakowana następnie m. in. w referacie Fadiejewa postawa krytyczna G. Lukacsa (za negowanie i poddawanie w wątpliwość skuteczności kierowania przez partię problemami sztuki, za szukanie "obiektywnego", racjonalnego jądra w burżuazyjnych teoriach, m. in. w egzystencjalizmie, powątpiewanie w możliwość powstania w demokracjach ludowych sztuki socjalis-

tycznej oraz za brak zainteresowania dla literatury radzieckiej), została bliżej oświetlona w artykule członka politbiura węgierskiej partii komunistycznej Martina Horwatha: O samokrytyce Lukacsa ("Odrodzenie", nr 11/12 oraz w Jósefa Rewaja: Uwagach na marginesie niektórych zagadnień naszej literatury. (Fragm. art. w "Tarszadalni semle". Druk: "Twórczość" z. 11 s. 135 - 145).

25

29 O s t a t n i n u m e r t y g o d n i k a " O d r a " (nr 4). Pierwszy numer "Odry", pisma literacko-społecznego, ukazał się w lipcu 1945 r. (zob. poz. /45) jako dwutygodnik. Od 1 IV 1946 "Odra" była tygodnikiem. Wydawcą pisma była Spółdzielnia Wydawnicza "Czytelnik", redaktorem naczelnym W. Szewczyk. Do komitetu redakcyjnego wchodziłi: J. Baranowicz, B. Butryńczuk, A. Grodzicki, Z. Hierowski i W. Żukrowski. "Odra" posiadała filie redakcyjne we Wrocławiu (od 25 XII 1945), Szczecinie (od 19 V 1946) i Olsztynie (od 25 V 1947). Nakład pisma wynosił 10 - 20 tys. egz., w 1950 r. - 7 tys. egz. "Odra" była pismem poświęconym głównie problematyce kulturalnej i literackiej ze szczególnym uwzględnieniem spraw ziem zachodniej i północnej Polski. Znaczna część materiałów drukowanych w piśmie dotyczyła poza tym historii i aktualnych problemów społeczno-politycznych Śląska i Pomorza. Redakcja zdołała zapewnić pismu szeroki krąg współpracowników, wśród nich wielu wybitnych naukowców i pisarzy. Współpracowali z "Odrą" m.in.: J. Antoniewicz, J. Baranowicz, H. Barycz, Z. Bednorz, J. Brzoza, S. Czernik, J. Feldman, F. Fenikowski, K. Filipowicz, K.I. Gałczyński, F. German, L. Goliński, A. Gołubiew, M. Gotkiewicz, S. Helsztyński, Z. Hierowski, W. Horzyca, P. Jasienica, K.A. Jaworski, S. Kolbuszewski, J. Koprowski, J. Kosiński, A. Kowalska, J. Kowalski, S. Lem,

J. Lewański, E. Maleczyńska, K. Maleczyński, H. Malewska, E. Marczewski, J. Mitkowski, L.H. Morstin, E. Naganowski, E. Osmańczyk, S. Otwinowski, E. Pauksza, M. Piechal, R. Pollak, K. Popiołek, J. Pytlakowski, J. Reychman, S. Rospond, T. Rózewicz, M. Ruth-Buczkowski, B. Surówka, M. Szyjkowski, W. Taszycki, S. Wasylewski, J. Wiktor, H. Worcell, K. Wyka, J. Zagórski, i W. Żukrowski. Przy piśmie ufundowana była Nagroda Czytelników "Odry" (250 tys. zł.) za pracę o charakterze literackim związaną tematycznie z problematyką Ziemi Odzyskanych (zob.poz.).

W celu nawiązywania kontaktu z czytelnikami pismo rozpisywało konkursy i inicjowało ankiety (zob.poz.). Z okazji ważniejszych wydarzeń "Odra" wydawała numery specjalne (zob.poz. /57, /61).

notat.

Trzy lata "Odry". "Dz. liter.". 1948 nr 34. - Odra. "Dziś i Jutro", nr 9. - W. SZEWCZYK: Wspomnienia z dziejów pierwszej "Odry". "Odra" 1961 nr 8 s. 75 - 86, nr 9 s. 59 - 70, nr 10 s. 63 - 74.

25

30 W ramach akcji upowszechniania kultury odbyła się pod przewodnictwem min. S. Dybowskiego w Ministerstwie Kultury i Sztuki w Warszawie konferencja przedstawicieli władz centralnych CRZZ, Związku Samopomocy Chłopskiej, Związku Młodzieży Polskiej, organizacji politycznych oraz zainteresowanych resortów w sprawie budowy Centralnego Domu Kultury w Warszawie i terenowych Domów Kultury w całym kraju. Dla szczegółowego opracowania siatki Domów Kultury oraz planu i założeń Centralnego Domu Kultury wybrano dwie komisje, w skład których weszli przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki, Biura Amatorskiego Ruchu Artystycznego oraz organizacji masowych.

Akcja upowszechniania kultury podjęta została w 1950 na szeroką skalę. Planowano zorganizowanie 50 tys. kursów początkowego nauczania, które miały objąć 750 tys. osób, zradiofonizowanie 6 200 wsi (wzrost o 24%) oraz podniesienie o 18% nakładu dzienników. Liczne artykuły w prasie społecznejⁱ (literackiej rozważały kwestię dróg i sposobów umasowienia książki (m. in.: M. Jastrun Czytelnicy i autor. "Kuźnia", nr 3; A. Kamińska Masowy odbiorca - masowy twórca. "Wieś", nr 9; M. Żmigrodzka: Książki dla wszystkich. "Wieś", nr 7; W. Leopold: Nowe wydawnictwo masowe. "Kuźnia", nr 11; I. J.: O książkę dla początkującego czytelnika. "Nowe Książki", nr 6 s. 1 - 3; E. Niziurski: Oświata dla milionów. "Wieś", nr 19; Nowe formy upowszechniania książki i czytelnictwa. "Nowe Książki", nr 10 s. 1 - 4; S. Tazbir: Rola książki w ofensywie kulturalnej. "Wieś", nr 22) oraz teatru masowego (m. in.: L. Goliński: Walka o jakość ruchu świetlicowego. "Wieś", nr 8; S. Siekierko: Wielkie kłopoty z małymi formami. "Nowa Kult.", nr 31; Tenże: Wieś czeka na teatr. Tamże, nr 38; L. Kwieciński: O nowy repertuar dla świetlic. "Dz. liter.", nr 19).

1 I wyszły w Warszawie pierwsze numery pism: "Świetlica", Miesięcznik Centralnej Rady Związków Zawodowych oraz "Scena Świetlicowa", Miesięcznik poświęcony pracy artystycznej zespołów świetlicowych, wyd. przez Związek Samopomocy Chłopskiej (kontynuacja pisma "Teatr Ludowy"). Obydwa czasopisma zawierały materiały teoretyczne oraz teksty dla imprez świetlicowych.

27

30 Plenarne posiedzenie Zarządu Głównego Związku Zawodowego Dziennikarzy R. P., którego uchwały określiły funkcję dziennikarzy w prasie nowego typu jako funkcję aktywu politycznego,

LUTY

1 Powstało przedsiębiorstwo wyodrębnione "Teatr Wielki Opery i Balletu" w Warszawie. Dyrektorem został A. Szyfman. Jako jedno z pierwszych zadań dyrekcji określano odbudowę gmachu na Placu Teatralnym.

29

ok. 4 Pałeczka, czyli Każdemu to, na czym mu mniej zależy Adolfa Rudnickiego. Książka, która ukazała się w serii Klub Odrodzenia (1 A) wywołała duże zainteresowanie krytyki. Oceny były różne, w większości raczej negatywne. Pisano, że utwór, którego przedmiotem jest zagadnienie sztuki i pisarza oraz ich roli w społeczeństwie, jest niepełną satyrą, odciętą od życiowych, rzeczywistych uzasadnień, od treści ideowych i klasowych. Zarzucano autorowi, że zamierzając skompromitować dotychczasowy typ literatury poprzez kompromitację stylu życia jej twórców nie przeprowadził konsekwentnie tego zamiaru, dlatego książka ma wymowę niezdecydowaną, między drwiną a współczuciem, jest ponadto ~~przykładem skłonności Rudnickiego do "dozajęcia" doświadczeń~~ dyskusją z samym sobą, na której ciąży przekonanie o samotności artysty w społeczeństwie. "Źródłem artystycznego kryzysu Rudnickiego - pisał Matuszewski - są głęboko tkwiące i nieprzewyciężone do końca elementy sceptycyzmu i ^ganostycyzmu, nieprzewyciężona idealistyczna postawa myślowa".

50) Surowiej sformułował swoją opinię A. Ważyk: "Autor "Pałeczki nie jest ani krytykiem, ani sędzią [świata literackiego], ale ofiarą swoich jałowych, oderwanych, ekspresjonistycznych poglądów na pisarstwo, pisarza i sztukę pisania."

← Następne wydanie Pałeczki ukazało się w 1956 r.

J. BŁONSKI: Między pamfletem a panegirikiem. "Wieś", nr 28. - Z. GRĘB: "Pałeczka" czyli epitafium. "Nowa Kult.", nr 8. - M. KRUPIŃSKI. "Słowo powsz.", nr 163. - R. MATUSZEWSKI: Problem "Pałeczki". "Nowa Kult.", nr 8. - Z. MITZNER. "Rzeczpospolita" nr 139. - J. PAŃSKI: Jeszcze słowo o "Pałeczce". "Nowa Kult.", nr 10. - S. PODHORSKA-OKOŁÓW: Spół o "Pałeczke". "Kur. wielkopol.", nr 147; toż "Kur. codz.", nr 146. - B. RAFAŁOWSKA: "Pałeczka" A. Rudnickiego, czyli o pięknej sztuce pisania. "Twórczość", z. 6 s. 89 - 94. - W. ROLA /W. SADKOWSKI/: Największy temat współczesny. "Tyg. powsz.", nr 39. - J. A. SZCZEPAŃSKI: Każdemu to, na czym mu mniej zależy. "Tryb. Ludu", nr 114. - A. GERARD /A. ŁASZOWSKI/: Akt samosądu - "Pałeczka" A. Rudnickiego. "Dziś i Jutro" 1951 nr 16. - J. GOLIŃSKI. "Zesz. Wrocł." 1951 nr 1 s. 258 - 260. - H. BEREZA: Z "Pałeczka" w przyjaźni. "Twórczość" 1956 z. 7 s. 56 - 163.

volnot.
A. WAŻYK: Perspektywy rozwojowe literatury polskiej. "Nowa Kult.", nr 14.

30

5 Cykl Poeci przed mikrofonem rozpoczęło Polskie Radio audycją, podczas której swoje wiersze czytał Mieczysław Jastrun.

W 1950 w cyklu Poeci przed mikrofonem wystąpili: A. Słonimski (12 II), J. Iwaszkiewicz (19 II), W. Słobodnik (26 II), A. Ważyk (5 III), J. Zagórski (12 III), K. I. Gałczyński (19 III), W. Broniewski (26 III), L. Pasternak (2 IV), L. Staff (10 IV), J. Putrament (23 IV), L. Lewin (30 IV), T. Kubiak (14 V), P. Hertz (21 V), S. Piętak (4 VI), A. Rymkiewicz (11 VI), S. R. Dobrowolski (18 VI), S. Wygodzki (25 VI), J. Kierst (2 VII), S. J. Lec (16 VII), T. Różewicz (23 VII) i po raz drugi W. Broniewski (24 VIII) w związku z jubileuszem 25-lecia

pracy poetyckiej.

31

- 6 Odczyty w Klubie Literackim w Katowicach zainicjowała prelekcja W. Macha pt. Droga do realizmu. Tendencje rozwojowe polskiej prozy współczesnej.

W 1950 wygłosili w Klubie odczyty m. in. L. Kruczkowski (26 V - odczyt pt. Wielka batalia), T. Borowski (15 IX) i A. Baumgardten (20 X - pt. Polska literatura i dramaturgia radiowa).

32

- 6 Posiedzenia Wydziału Językoznawstwa, Nauki o Literaturze i Filozofii Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. W ciągu roku poczynając od 6 lutego odbyło się 8 posiedzeń, na których przedstawione zostały m. in. następujące prace: A. Boleski: Spośród słownictwa "Króla Ducha" (18 III); S. Ciesielska-Borkowska: Z teorii przekładu (26 V); T. Czapczyński: Listy Marii Konopnickiej do córki (6 X); H. Ułaszyn: O Atlasie K. Jażdżewskiego (27 X).

33

- 7 Kolegium Literacko-Dramatyczne przy Departamencie Twórczości Artystycznej Ministerstwa Kultury i Sztuki zostało utworzone w celu ustalania planu i koordynacji prac. ("Dz. Urz. Min. Kult. Szt.", nr 2 poz. 5).

34

- 10 Fundacja im. Jadwigi i Jana Michalskich przekazana została przez J. Michalskiego Instytutowi Badań Literackich. Fundacja utworzona aktem notarialnym w dn. 4 X 1949 obejmowała bibliotekę liczącą ponad 31 tys. tomów.

35

Uroczystość dekorowania orderem "Sztandaru Pracy" wybitnych przedstawicieli polskiego świata artystycznego. Uroczystość odbyła się w Muzeum Narodowym w Warszawie.

Orderem "Sztandaru Pracy" I klasy udekorowani zostali pisarze: J. Andrzejewski, M. Jastrun, Z. Nałkowska, J. Tuwim. Order "Sztandaru Pracy: II klasy otrzymali: J. Kott, W. Ku-backi, J. ^MXorton, K. Wyka.

36

ok. 12 Odczyt o Obliczu współczesnej literatury polskiej wygłosił S. Żółkiewski na wieczorze zorganizowanym przez Komisję Środowiskową Federacji Polskich Organizacji Studenckich i zarząd okręgowy Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej w Krakowie. Główną tezę odczytu stanowił problem zależności literatury od pozycji klasowej pisarza. Tezę tę udawadniał Żółkiewski na materiale z literatury polskiej schyłku pozytywizmu.

oświadc. [A. LAM : Żółkiewski o literaturze współczesnej. "Dz. liter.", nr 7.]

37

13 Uchwała Komitetu Ministrów do Spraw Kultury w sprawie zwołania Pierwszego Kongresu Nauki Polskiej w 1950 r. Celem Kongresu miało być dokonanie przeglądu i oceny stanu prac naukowo-badawczych wszystkich dyscyplin wiedzy, rozpatrzenie struktury istniejących towarzystw naukowych oraz ich przydatności wobec czekających naukę polską zadań, dokonanie krytycznego przeglądu i oceny powojennego piśmiennictwa naukowego, ustalenie i wydobywanie postępowej tradycji poszczególnych gałęzi wiedzy, ustalenie zasad i metod planowania badań naukowych. Powołany został Komitet Wykonawczy Pierwszego Kongresu Nauki Polskiej, działający jako instytucja społeczna pod przewodnictwem Pełnomocnika Ministra Oświaty do Spraw Kongresu na podstawie i w zakresie nadanego statutu.

← Komitet Wykonawczy przejął ^{redakcję} (pisma "Życie Nauki", miesięcznika wydawanego dotąd w Krakowie przez Konwersatorium Naukownawcze pod redakcją M. Choynowskiego. Pismo przeniesione zostało do Warszawy, redakcję objął B. Leśnodorski, zadaniem pisma miało być informowanie o pracach przygotowawczych i założeniach programowych Kongresu.

38

16 - 17 N a r a d a R e k t o r ó w w Ministerstwie Oświaty w Warszawie. Główny referat pt. O podniesienie poziomu pracy dydaktycznej na wyższych uczelniach wygłosiła wicemin. E. Krassowska. W czasie obrad min. S. Skrzyszewski udekorował 9 naukowców orderem "Sztandar Pracy" I klasy.

39

18 - 19 K o n f e r e n c j a i n f o r m a c y j n o - p r o g r a m o w a zorganizowana przez Związek Literatów Polskich i Ministerstwo Kultury i Sztuki dla przedyskutowania roli i zadań pisarzy w budowie podstaw socjalizmu w Polsce. W konferencji, która obradowała w sali Rady Państwa, udział wzięli: marszałek sejmu W. Kowalski, członkowie rządu, przedstawiciele KC PZPR, CRZZ oraz liczni pisarze z całego kraju. Konferencję zagaikł prezes ZLP L. Kruczkowski. Powiedział m. in. "Nasza twórczość literacka w ciągu pięciu lat nie zdołała jeszcze w jakiś widoczny, społecznie sprawdzalny sposób wyjść poza deklaracyjny stosunek do nowego życia. Większość z nas żyje w izolacji od tego, co jest treścią tych przełomowych lat. Obserwujemy u naszych pisarzy jakby paraliż woli twórczej. /.../ Chodzi o przełamanie dotychczasowej inercji środowisk literackich". Następnie omówił podstawowe elementy pracy twórczej pisarza posługującego się metodą realizmu socjalistycznego. Referaty główne wygłosili: J. Berman i S. Jędrychowski. J. Berman mówił o obowiązku pisarza poznania praw rządzących rozwojem społecznym, o konieczności zmniejszenia dysproporcji między tempem przeobrażeń społecz-

nych i gospodarczych a napięciem pracy literackiej, ^(oraz o potrafię) w wy-
rugowaniu z utworów o tematyce aktualnej schematyzmu,
sztuczności koncepcji i sytuacji wynikających z jaskrawej
nieznajomości u pisarzy problemów aktualnego życia. (Rola
i zadania pisarza socjalistycznego). S. Jędrychowski wygło-
sił referat pt. Nowe perspektywy polskiej literatury, w
którym zapoznał zebranych z podstawowymi założeniami planu
sześcioletniego. Powiedział następnie m. in.: "Problematyka,
jaką otwiera plan sześcioletni, jest dostatecznie bogata, aby
stać się podłożem dla powstania dzieł godnych naszej epoki,
dzieł, które z kolei będą miały niesłychaną moc oddziaływania
nie tylko na nasze, ale i na przyszłe pokolenia. Niechaj plan
zbudowania podstaw socjalizmu oznacza także zbudowanie podstaw
literatury socjalistycznej w Polsce". W dyskusji, jaka nastą-
piła po referatach, udział wzięli m. in. W. Sokorski, J. An-
drzejewski, J. Iwaszkiewicz, A. Bromberg, H. Michalski, M.
Kierczyńska, H. Chełchowski, A. Jackiewicz, M. Buczkowski,
A. Słucki, S. Lichański. Obrady podsumował J. Berman podkre-
ślając znaczenie udziału literatury w sprawie budownictwa
socjalistycznego, wiodącą rolę ukazywania humanistycznych
perspektyw przemian społecznych. Dla zrealizowania uchwał
konferencji Związek Literatów Polskich zorganizował trzymie-
sięczną akcję wyjazdową pisarzy w celu bezpośredniego zaznajo-
mienia ich z postępami realizacji planu sześcioletniego w
ośrodkach miejskich i wiejskich. Akcją zostały objęte niemal
wszystkie gałęzie gospodarki (przemysł ciężki i lekki, żeglu-
ga, rybołówstwo, rolnictwo, górnictwo, hutnictwo, spółdziel-
czość). Udział w akcji zgłosili m. in. pisarze: M. Dąbrowska,
H. Boguszevska, E. Szelburg-Zarembina, A. Rudnicki, I. Krzy-
wicka, W. Melcer, A. Kowalska, S. Wygodzki, S. Strumph-

-Wojtkiewicz, W. Żukrowski, S. Piętaś, J. Brzoza, J. Bocheński, W. Rynkiewicz, H. Worcell, M. Jarochońska.

J. BERMAN: Rola i zadania pisarza socjalistycznego.

"Tryb. Ludu", nr 54. - S. JEDRYCHOWSKI: Nowe perspektywy polskiej literatury. "Tryb. Ludu", nr 54. - I. KRZYWICKA: Jak Anteusz... "Rzeczposp." nr 53. - W. MARKOWSKA: Konferencja pisarzy. "Świetlica", nr 3/4 s. 7 - 9. - S. STRUMPH-WOJTKIEWICZ: 75 wyrusza w teren. "Rzeczposp." nr 53. - H. ZATORSKA: Woła nas dzisiejsze życie. "Żołnierz pol.", nr 9. - Literatura musi się włączyć w nurt budowy socjalizmu. "Tryb. Ludu", nr 50.

A k c j a t e r e n o w a stała się wydarzeniem w życiu literackim. Literaci biorący udział w akcji drukowali reportaże i wypowiedzi o przeżytych doświadczeniach (m. in. I. Krzywicka: Doświadczenia żyrardowskie. "Wieś", nr 26; Tamże: H. Worcell: Odpowiedzialność osobista, W. Dunarowski: Materiał do nowej powieści o wsi, Z. Pijas: Żyję grochem i kapustą, A. Olcha: Przez beskidzkie okno, J. Koprowski: Najważniejszy jest człowiek, J. Brzoza: Kopalnia "Anna" w Przewie, A. Jackiewicz: List z fabryki penicyliny; J. M. Gisges: Atak czy okopy. "Wieś", nr 36).

W wyniku akcji terenowej zakończonej formalnie 31 maja, ale w licznych wypadkach trwającej znacznie dłużej, zgłoszono 38 powieści, 16 tomów opowiadań, 6 tomów poetyckich oraz 4 sztuki teatralne.

J. M. GISGES: Drogi terenowców. "Twórczość", z. 1 s. 180 - 183).

40

ok. 20 Wiersze twardej ręki Włodzimierz Domerański. Wydany przez "Książkę i Wiedzę" tomik - debiut poetycki warszawskiego murarza, uznany

został przez recenzentów za przejaw awansu kulturalnego klasy robotniczej w Polsce Ludowej. A. Kamińska podkreślała szczerą ideową wierszy Domeradzkiego wynikającą z "konkretnego wzruszenia, jakim jest dla robotnika odbudowa zburzonej przez faszyzm Warszawy. Jest to niewątpliwa zaleta tych wierszy - pisała - usprawiedliwiająca nawet pewną naiwność lub nieporadność formy". Podobne stanowisko zajmował W. Maciąg: "Utwory /Domeradzkiego/ widzą pracę z bliska, czują człowieka, jego zmęczenie. Cały jego zbiór tętni wprost świadomością twórczego charakteru wykonywanej pracy /.../ jest pełen radości i optymizmu. Dlatego Domeradzki tak prosto i naturalnie, bez spekulacji intelektualnej rozwiązuje zagadnienie humanizmu poetyckiego". W październiku tegoż roku wyszedł drugi tomik wierszy Domeradzkiego zatytułowany Codzienny marsz.

notatki.

A. KAMIŃSKA . "Twórczość", nr 7 s. 147 - 148. - R. NIEDZIELSKA: O murarzu-poecie. "Słowo Ludu", nr 15. - S. STRUMPH-WOJTKIEWICZ "Rzeczposp.", nr 11. - W. MACIĄG. "Życie liter." 1951 nr 2. 41

22 Organizacyjne zebranie Klubu Młodych Pisarzy we Wrocławiu. Klub został zorganizowany przez tamtejszy Oddział ZLP.

3 IV z inicjatywy Koła PZPR przy Związku Literatów Polskich powstał przy Oddziale Warszawskim Związku klub początkujących literatów. Zadaniem klubu miało być kształcenie ideologiczne i literackie. W zebraniu organizacyjnym udział wzięli również pisarze: W. Broniewski, J. Śpiewak, S. Pollak, A. Słucki, H. Michalski i R. Bratny.

18 XI powstał Klub Młodych Pisarzy przy Oddziale Gdańskim pod kierunkiem J. Skoszkiewicza.

W ciągu roku powstały podobne kluby w Krakowie, Łodzi, Lublinie, Katowicach, Poznaniu, Sosnowcu, Bytomiu, Zabrze, Częstochowie,

Gliwicach, Dąbrowie Górniczej, Rybniku, Myszkowie.

Kluby i koła młodych literatów. "Sztandar Młodych", nr 134. -
 W. DEGLER: Powstaje Klub Młodych przy Oddziale Poznańskim ZLP.
 "Głos Wielkopol.", nr 339. - Cz. HERNAS: Szkoła twórców. (O Klu-
bie Młodych Pisarzy we Wrocławiu). "Prz. zach.", nr 3/4 s.
 296 - 297. - J. E. KUCHARSKI: Nowe zadania klubów literackich.
 "Nowa Kult.", nr 28. - T. LUTOGNIIEWSKI. "Gaz. rob.", nr 56. -
 A. SŁUCKI: Rosną kadry młodych twórców. "Gaz. rob.", nr 242. -
Klub Młodych przy Związku Literatów Polskich. "Express Poz.",
 nr 1348.

42

ok. 25 Pegaz dęba czyli Panopticum po-
etyckie Juliana Tuwima. Książka zawierała
 21 esejów teoretycznoliterackich dotyczących techniki poetyckiej
 oraz wybór osobliwości z zakresu rzemiosła poetyckiego powiąza-
 nych komentarzem. Spotkała się z zainteresowaniem zwłaszcza po-
 etów i badaczy literatury. J. Krzyżanowski po szczegółowej ana-
 lizie stwierdzał zdumiewającą erudycję Tuwima zwłaszcza w zakre-
 sie egzemplifikacji. "Nawet fachowy znawca literatury - pisał -
 spotyka ze zdziwieniem cytaty z pisarzy, których tutaj właściwie
 by się nie oczekiwało, takich jak Wacław Potocki. O skali ma-
 teriałowej świadczyć mogą dwa nazwiska - Jana Smolika z końca
 w. XVI i Tadeusza Brezy, który w chwili powstawania książki
Pegaz dęba był nowicjuszem [pierwsze fragmenty drukowane były
 w 1929 r. w "Wiadomościach Literackich"]." [...] "Słowem praca
 Tuwima włączona w zakres problematyki naukowej przyczyni się
 do wzbogacenia pewnych dziedzin estetyki literackiej [...].
 W całej zaś pełni przydatność zbioru oceni nałęczycie dopiero
 przyszły autor słownika terminów literackich".

not. [E. CZEKALSKI: Panopticum literackich ciekawostek. "Rzecz-

posp. "Kura" nr 100. - G. KARSKI. "Dziś i Jutro", nr 31. -
 A. MARIANOWICZ. "Szpilki", nr 21. - M. PIECHAŁ. "Panorama"
 (Łódź), nr 21. - S. BŁAUT: Zabawy przyjemne i pożyteczne. "Tyg.
 powsz." 1951 nr 36. - J. KRZYŻANOWSKI: "Pegaz dęba" w krainie
nauki. "Pam. litw." 1955 z. 2 s. 457 - 466. - J. W. GOMULICKI:
Errata do "Pegaza". "Nowe Książki" 1957 nr 24 s. 1519 - 1520.

43

26 Zmarł w Wągrowcu Piotr Pał^hniński, pisarz
 ludowy, redaktor pism polskich na ziemiach zaboru pruskiego.
 Ur. 17 VIII 1853 w Fordonie pod Bydgoszczą w środowisku robot-
 niczym. Syn Pawła i Marianny z Bosiackich. Po ukończeniu semi-
 narium nauczycielskiego w Keyni pracował jako nauczyciel. Od
 1873 współpracował z "Gazetą Górnośląską" (Bytom), a następnie
 z "Gońcem Wielkopolskim". W 1887 założył pismo "Nadgoplanin".
 W 1900 założył i redagował w Wągrowcu pismo "Pałuczanie", w
 1904 objął redakcję "Lecha" (Gniezno), a następnie "Gazety
 Gdańskiej". (1905 - 1906). Przebywał później w Berlinie, West-
 falii i Holandii. W 1918 powrócił do kraju, pracował jako nau-
 czyciel Seminarium Nauczycielskiego oraz redaktor "Dziennika
 Rawickiego" w Rawiczu. Po przejściu na emeryturę zamieszkał
 w Wągrowcu.

["Ilustr. Kur. pol.", nr 60.

44

27 Friedrich Wolf w Polsce. Wolf przybył
 do Polski jako ambasador NRD akredytowany przy rządzie polskim.
 I IV F. Wolf był gościem Związku Literatów Polskich.
 8 VI w Ludowym Teatrze Muzycznym w Warszawie odbyła się premiera
 sztuki Wolfa Narodziny Figara czyli Beaumarchais (tłum. R. Szy-
 dłowski), w reż. J. Strachockiego i scenogr. A. Strachockiego.
 29 VII odbyła się polska prapremiera sztuki Wolfa Tai-Yang

budzi się w Teatrze Państwowym w Częstochowie w reż. i scenogr. A. Fogla, tłum. Z. Swarzęcki. W tym samym roku odbyła się inscenizacja ^{tytuł} sztuki w Teatrze Polskim w Warszawie w reżyserii zespołowej pod kierunkiem L. Schillera, w opracowaniu scenograficznym O. Axera. F. Wolf był pierwszym współczesnym dramatopisarzem niemieckim, którego sztuki wystawiono w Polsce po wojnie.

(j.): Sztuki Wolfa na scenach polskich. "Teatr", nr 11 s. 73 - 74. - E. NAGANOWSKI: Teatr jasnych rozstrzygnięć. "Teatr", nr 7 s. 37 - 49. - Jaszcz /J. A. SZCZEPAŃSKI/: O Chinach na przełomie epok. "Teatr", nr 12 s. 64 - 71. - L. SCHILLER: Wspomnienie o F. Wolfie. "Pam. teatr." 1953 z. 3 s. 241 - 243.

adnot.

45

ok. 28 Pan Tadeusz Adama Mickiewicza. Masowe wydanie opublikowane przez "Książkę i Wiedzę" w nowym opracowaniu graficznym T. Gronowskiego.

Wydawnictwo rozprowadzane drogą subskrypcji miało formę albumu (format 4 s. 406), tekst ilustrowany 290 barwnymi rysunkami oraz 12 planszami. Cena 990. - zł ; nakład 250 tys. egzemplarzy.

A. BANACH. "Dz. liter.", nr 41. (Polem.: A. ŚWIDERSKA: "Pan Tadeusz" ilustrowany. "Dziś i Jutro", nr 43). - (kar.b.) /K. BEYLIN/. "Express poz.", nr 1195; toż "Tryb. Wolności", nr 126.

adnot.

46

28 Jubileusz 55-lecia pracy scenicznej Karola Adwentowicza. Na uroczystości jubileuszowej Adwentowicz wystąpił w roli profesora Sonnenbrucha w sztuce Niemcy L. Kruczkowskiego. Udekorowany został Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą orderu Odrodzenia Polski.

← W marcu odbyła się uroczystość jubileuszowa w Łodzi. Wy-

dano tom zbiorowy Ku czci Karola Adwentowicza.

adnot.

J. SALONI. "Łódź teatr.", nr 1 s. 17 - 18. - Jaszcz /J. A. SZCZEPAŃSKI/. "Tryb. Ludu", nr 59.

47

- Akcja objazdowa zespołów artystów scen warszawskich w związku z zakończeniem obchodów 150-tej rocznicy urodzin A. Puszkina. Akcję organizował Komitet Słowiański w Polsce za pośrednictwem Państwowej organizacji Imprez Artystycznych "Artos".

48

MARZEC

1 Stulecie śmierci Juliusza Słowackiego. Ogólnokrajowe uroczystości zainaugurowane w roku ubiegłym (zob. poz. 149), zostały przeniesione na rok 1950 z powodu nagromadzenia się w 1949 r. obchodów rocznicowych ku czci Mickiewicza, Chopina, Puszkina.

W okresie od 1 III organizowano liczne wystawy, wieczory artystyczne, konkursy recytatorskie i inscenizacyjne oraz audycje słowno-muzyczne dla świata pracy poświęcone Słowackiemu.

(lg) /L. GOLIŃSKI/: Wrocław składa hołd J. Słowackiemu.

"Słowo pol.", nr 154. - (lj) /L. JESZKA/: Uroczystość ku czci Słowackiego /w Poznaniu/. "Gaz. poz.", nr 105. - ź. /W. ZDZIARSKI/: Zakończenie konkursu recytacji i inscenizacji utworów J. Słowackiego. "Kur. codz.", nr 305. - Rok Słowackiego. Komunikat prasowy. "Dziś i Jutro", nr 25.

adnot.

Wystawy. 3 VII otwarto w Muzeum Narodowym w Warszawie

wystawę poświęconą życiu i twórczości Słowackiego. Wystawa została w jesieni przeniesiona kolejno do Krakowa, Wrocławia, Poznania i Bydgoszczy.

adnot.

Z. STEFANOWSKA. "Nowa Kult.", nr 16. - S.P.Ż. /S. PODHOR-
 SKA-OKOŁÓW/: Teatr Słowackiego na wystawie w Muzeum Narodowym.
 "Kur. wielkopol.", nr 203. - K. ZBIJEWSKA. "Dz. liter.", nr 29.
 Wystawę "Słowacki w Wielkopolsce" otwarto na Uniwersytecie Poznańskim w Seminarium Historii Literatury Polskiej.

adnot.

J. MACIEJEWSKI. "Prz. zach.", nr 9/10 s. 374 - 377.
 Inscenizacje utworów Słowackiego.

Balladyna: Białystok, Teatr im. Węgierki. Reż. L. Jabłonkówna, scenogr. A. Jędrzejewski, W. Lange, Z. Węgierkowa, muz. Z. Mycielski. - Katowice, Teatr im. Wyspiańskiego. Reż. W. Woźnik, scenogr. W. Makojnik, muz. W. Krzemiński. - Kraków. Teatr im. Słowackiego. Insc. i reż. B. Dąbrowski, scenogr. A. Pronaszko.

Beniowski: Kraków. Teatr Rapsodyczny. Insc. i reż. M. Kotlarczyk, scenogr. T. Ostaszewski, muz. Z. Jeżewski.

Fantazy: Gdańsk-Gdynia-Sopot. Teatr "Wybrzeże". Reż. D. Damięcki, scenogr. ^{1/2} Krassowski.

Maria Stuart: Bielsko-Cieszyn. Teatr Polski. Reż. A. Gąssowski, H. Lotar, scenogr. R. Feniuk. - Łódź. Teatr im. Jaracza. Insc. i reż. I. Gall.

Mazepa: Warszawa. Teatr Rozmaitości. Reż. D. Damięcki, scenogr. A. Jasielski, muz. T. Radkowski.

Wydania utworów Słowackiego. Ukończono rozpoczęte w 1949 12-to tomowe wydanie Dzieł Słowackiego przygotowane przez Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewi-

cza pod redakcją J. Krzyżanowskiego (wyd. z zasiłku Prezydium Rady Ministrów w Wydawnictwie Zakładu Nar. im. Ossolińskich). Ponadto ukazały się m. in. w serii Biblioteka Arcydzieł Poezji i Prozy: Wybór liryk i listów; Król-Duch; w serii Księgi Polskie: Liryki i poematy; Balladyna, następnie dwa Wybory poezji w opracowaniu M. Jastruna i J. Kulczyckiej-Saloni oraz dwa tomy wydane przez "Książkę i Wiedzę", zawierające utwory: Lilla Weneda, Kordian, Godzina myśli.

Nowe przekłady utworów Słowackiego. Balladyna. Tłum. F. Halas przy współpracy J. Maton^usa. Praga 1950; Lilla Weneda. Tłum. F. Halas przy współpracy J. Maton^usa. Praga 1950.

notat. [E. SOJKA: Halasów Słowacki. "Lidove noviny", c. 136 s. 4.

Nowe prace o J. Słowackim. W roku jubileuszowym czasopisma naukowe i literackie drukowały liczne rozprawy poświęcone analizie twórczości Słowackiego. M. in. "Pamiętnik Literacki", R. 39 drukował prace: S. Jasińska: J. Słowacki: "Polsko! Polsko! O! Królowa!" (Nieznana satyra na poezje B. Zaleskiego; B. Kielski: Struktura poematu "W Szwajcarii"; J. Kleiner: Sztuka poetycka Słowackiego; J. Krzyżanowski: J. Słowackiego "jasne i słoneczne słowo". (Kartka z dziejów stylistyki romantycznej); Z. Sznydtowa: Słowacki i Cervantes. Związki i analogie; R. 41: J. Krzyżanowski: Polskie motywy baśniowe w twórczości J. Słowackiego; K. Wyka: Dramat o kontrrewolucji. ("Agezylausz" Słowackiego). "Meander" drukował 7 prac W. Hahna, m. in.: Echa klasyczne w utworach J. Słowackiego (nr 3/4), Ramzes II (Sezostryf) w twórczości J. Słowackiego (nr 6/7), "Życie i Myśl" - rozprawy S. Pigonia: Własny dramat Słowackiego (s. 696 - 712) i M. Szyjkowskiego: Słowacki w Italii. (s. 414 - 440).

W "The Slavonic and East European Review" (t. 28) ukazała się praca C. Backvisa: Słowacki's Place in Polish Drama, a w "Materiałach do Studiów i Dyskusji /.../ nad Sztuką" rozprawa K. Wyki Matejko i Słowacki.

← Twórczości Słowackiego poświęcono również szereg posiedzeń PAU i Towarzystw Naukowych (zob. poz.).

20 XI Ministerstwo Kultury i Sztuki wydało zarządzenie w sprawie powołania Komitetu Redakcyjnego wydawnictwa zbiorowego Państwowego Instytutu Sztuki p.t. Słowacki na scenach teatralnych. (Dz. Urz. Min. Kult. Szt., nr 11 poz. 107). 49

ok. 3 Pięć poematów Tadeusza Różewicza a. Tom zawierał wiersze z lat 1948 - 1949 oraz poematy: Gwiazda proletariacka; Scylla i Charybda; Głosy; Gołębie ptaki łagodne. Książka wywołała zainteresowanie krytyki i została oceniona na ogół pozytywnie. Wprawdzie dostrzegano w tomie znamiona dawnych postaw Różewicza (katastrofizm, zagubienie), ale jednocześnie i zwrot ideowy ku pozycjom poezji politycznej. "Droga poetycka Różewicza, droga poszukiwania pełnego wymiaru humanizmu w człowieku i /.../ pełnej prostoty artystycznej - drogą do poetyckiego realizmu" - pisał J. Błoński. Ostrzej ocenił wiersze W. Maciąg: "Tom jest dalszym rozrachunkiem z przeszłością, szukaniem kryteriów osądu. /.../ Różewicz dokonuje swej krytyki z pozycji inteligenckiego humanizmu, nie zamierzając szukać głębszych, społecznych korzeni opisywanego zła".

J. BŁOŃSKI: Pogłosy i zapowiedzi. "Wieś", nr 25. -
A. KAMIENSKA. "Twórcz.", z. 10 s. 113 - 116. - J. ŚPIEWAK.
"Nowa Kult.", nr 5. - W. MACIĄG. "Życie liter." 1951 nr 5.

archiwot.

3 Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie zniesienia Państwowego Instytutu Książki. ("Dz. U.", nr 7, p. 65):

§ 1. Znosi się Państwowy Instytut Książki utworzony dekretem z dnia 22 marca 1946 ("Dz. U." 1946 nr 12, p. 78), a uznany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1948 w sprawie ustalenia wykazu samodzielnych placówek naukowo-badawczych ("Dz. U." 1948 nr 37, p. 267) za samodzielną placówkę naukowo-badawczą. (Zob. poz. /46, /48).

§ 2. Zadania Państwowego Instytutu Książki przekazuje się:

1. Instytutowi Badań Literackich w zakresie:

a. prowadzenia badań naukowych dotyczących książki, bibliotekarstwa i czytelnictwa,

b. gromadzenia, opracowywania, udostępniania i ogłaszania materiałów naukowych.

2. Bibliotece Narodowej w zakresie: zbierania i udzielania źródłowych informacji bibliograficznych we wszystkich dziedzinach piśmiennictwa oraz w zakresie polskich zbiorów bibliotecznych.

§ 3. Ministerstwu Oświaty (Naczelna Dyrekcja Bibliotek)

w zakresie:

a. kształcenia sił fachowych,

b. planowania, uzgadniania i popierania prac w dziedzinach wskazanych w pkt. 1 i 2, w bibliotekach lub innych zakładach naukowych albo społecznych."

51

3 "Polskie Radio" - przedsiębiorstwem państwowym. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie poddania przedsiębiorstwa państwowego "Polskie Radio" działaniu

dekretu z dnia 3 stycznia 1947 o utworzeniu przedsiębiorstw państwowych. ("Dz. U." nr 7, p. 64). Rozporządzenie miało moc obowiązującą od dn. 1 I 1950.

52

- 4 P r a p r e m i e r a s z t u k i S p r a w a A n n y
K o s t e r s k i e j Władysława Lubeckiego
w Teatrze im. S. Jaracza w Olsztynie; reż.: S. Milski,
scenogr.: J. Zboromirski. Sztuka, której przedmiotem były aktu-
alne problemy społeczne i produkcyjne, spotkała się z licznymi
zarzutami dotyczącymi niewłaściwego postawienia problematyki.
J. A. Szczepański w recenzji drukowanej w "Trybunie Ludu" (Sztu-
ka w walce z sabotażem, nr 74) stwierdzał: ".../ utwór Lubeckie-
go wykazuje /.../ błędy i to tak radykalne, że w obecnej postaci
nie powinien być bodaj pokazywany na scenie. Autor o wielu spr-
wach pamiętał, o jednej tylko zapomniał, o Partii i jej roli
w fabryce, o podstawowej organizacji partyjnej. To mu oczywiście
rozkłada całą konstrukcję dramatyczną, nie można pisać sztuki o
współczesnym życiu kolektywu robotniczego nie znając dokładnie
wszystkich elementów tego życia." Na krytykę Szczepańskiego Lu-
becki zareagował listem do "Trybuny Ludu" (druk. "Tryb. Ludu"
nr 75), w którym zawiadamiał o przygotowaniu nowej, poprawionej
wersji sztuki.

53

- 8 K o n k u r s n a r e p o r t a ż o w s i, ogłoszony
w listopadzie 1949 ("Wieś" 1949 nr 46). Jury konkursu w składzie:
W. Kowalski, L. Rudnicki, M. Jaworski, W. Markowska, S. Atlas,
S. Wygodzki, P. Greniuk, W. Ozga, J. A. Król, A. Kamińska, M.
Żmigrodzka, L. Sobierajski, W. Jażdżyński na posiedzeniu w dn.
8 marca po rozpatrzeniu 238 nadesłanych prac, postanowiło nagro-
dzić 49, w tym przyznano:

I n a g r o d ę (200 tys. zł) H. Worcellowi za Rewolucję w Guranowie

(druk, "Wieś", nr 12),

(II nagrodę (150 tys. zł.) W. Machejkowi za reportaż Socjalistyczna załoga PGR. (druk: "Wieś", nr 14),

(III nagrodę (75 tys. zł.) S. Turnau za: Po wyboistej drodze naprzód (druk: "Wieś", nr 14-15) i drugą

(III nagrodę (75 tys. zł.) Z. Kwiatkowskiemu za reportaż Nowe (druk: "Wieś", nr 13).

54

8 - 10 P l e n a r n e z e b r a n i e Z a r z ą d u G ł ó w - n e g o Z w i ą z k u Z a w o d o w e g o P r a c o w n i k ó w S z t u k i i K u l t u r y w Warszawie. W zebraniu wzięli również udział aktywiści Związku z terenu całej Polski. Zasadniczy referat pt. Problemy i zadania Związku w świetle uchwał III Plenum CRZZ wygłosił przewodniczący zarządu Głównego ZZPSiK - W. Krasnowiecki. Następnie zabrał głos przewodniczący CRZZ - A. Zawadzki, który powiedział m. in.:

"Przyczyną nienadążania naszej sztuki za rozwojem rzeczywistości nie jest niedorozwój twórczy naszych artystów, lecz brak ścisłego powiązania ich pracy z potrzebami nowych konsumentów sztuki - ludzi pracy". ("Tryb. Ludu", nr 69).

55

ok. 11 P o w s t a n i e K l u b u S p r a w o z d a w c ó w T e a t r a l n y c h przy Związku Zawodowym Dziennikarzy. Zadaniem Klubu miało być podnoszenie fachowego i ideologicznego poziomu krytyki teatralnej przez organizowanie zebrań dyskusyjnych. Do zarządu Klubu weszli: R. Szydłowski (prezes), K. Beylin (sekretarz), J. A. Szczepański, M. Markowski, M. Rowiński, Z. Karczewska-Markiewicz, A. Jakubiszyn.

56

ok. 12 Konkurs na najlepszy przekład utworów dramatycznych zgłoszonych do Festiwalu sztuk radzieckich. Jury w składzie: E. Csató, W. Doroszewski, Z. Fedec-ki, K. Kuryluk, H. Michalski i J. Pański postanowiło nie przyznać pierwszej nagrody, drugą (150 tys. zł) otrzymał J. Jędrzejewicz za przekład Burzy A. Ostrowskiego, trzecie (po 100 tys. zł) otrzymali: Cz. Jastrzębiec-Kozłowski za przekład sztuki Wilki i owce A. Ostrowskiego, S. Pollak za przekłady dramatów Puszkina i A. Maliszewski za przekład sztuki Ojciec debiutantki A. Bondy. Wyróżnienia (po 50 tys. zł) otrzymali: B. Korzeniewski, A. Lau-Gniadowska, J. Brzoza i A. Baumgarten.

57

13 Zakończenie świetlicowego Festiwalu sztuk radzieckich zorganizowanego przez Centralną Radę Związków Zawodowych. Nagrodzono 100 kierowników zespołów świetlicowych, pierwszą nagrodę (500 tys. zł) otrzymał zespół włóknarzy z Bielawy za insceni-zację Młodej Gwardii Fadiejewa. Na uroczystości rozdania na-gród przemawiał przewodniczący CRZZ - A. Zawadzki. Powiedział m. in.: "Na gruncie doświadczeń Festiwalu sztuk radzieckich w Polsce, na gruncie doświadczeń wielkiej literatury radziec-kiej winny powstać nasze własne sztuki teatralne przeniknięte wielką ideą budownictwa socjalistycznego w Polsce. Wy, towarzy-sze winniście pomóc literatom, reżyserom i aktorom wciągnąć się do społecznej pracy w naszych świetlicach i Domach Kultu-ry, związać się nierozzerwalnymi więzami przyjaźni i wzajemnego zrozumienia z klasą robotniczą, śmiało czerpać z jej twórcze-go entuzjazmu."

58

16 - 19 P i s a r z e p o l s c y w a k c j i o b r o n y p o k o j u. Obrady III Sesji Stałego Komitetu Kongresu Obrońców Pokoju w Sztokholmie z udziałem polskiej delegacji w skład której wchodził m. in.: L. Kruczkowski, O. Dłuski, W. Kętrzyński.

13 IV odbyło się posiedzenie plenarne Zarządu Głównego ZLP dla wysłuchania sprawozdań prezesa ZLP L. Kruczkowskiego ze Sztokholmskiej Sesji Światowego Komitetu Obrońców Pokoju oraz wiceprezesa J. Iwaszkiewicza z przebiegu akcji pokoju w Paryżu i Rzymie. Zebrani wyrazili całkowitą solidarność z kampanią pokojową Komitetu i jednogłośnie uchwalili złożyć podpisy pod Apellem Sztokholmskim w sprawie zakazu użycia bomby atomowej.

18 IV odbyło się w tym samym celu otwarte zebranie partyjne zorganizowane przez Warsz. Koło Literatów PZPR. Sprawozdania wygłosili: O. Dłuski i J. Iwaszkiewicz. Pisarze wzięli powszechny udział w akcji popierania Apelu Sztokholmskiego. J. Parandowski, L. Schiller, W. Goetel, L. Nitsch, S. Ignar i in. wybrani zostali na plenarnym posiedzeniu Polskiego Komitetu Obrońców Pokoju do delegacji dla przedłożenia Sejmowi R. P. apelu w sprawie obrony pokoju. Apel został jednogłośnie uchwalony przez Sejm. 10 V rozpoczęła się masowa akcja składania podpisów pod Apellem, zakończona 17 VI.

29 XII Sejm Ustawodawczy RP uchwalił ustawę o pokoju ("Dz. U.", nr 58 p. 521).

59

20 I O g ó l n o p o l s k a w y s t a w a p l a s t y k i w Muzeum Narodowym. Wystawa miała na celu ukazanie dokonanego w plastyce przełomu w kierunku realizmu socjalistycznego. Klub PZPR przy ZLP zorganizował z okazji wystawy dyskusję na temat plastyki.

14 - 16 IV odbyła się w Muzeum Narodowym konferencja dyskusyjna poświęcona wystawie. W konferencji wzięli udział plastycy z ZSRR (m. in. A. Gierasimow) oraz innych krajów bloku socjalistycznego.

adnot. H. KRAJEWSKA: Zmienne pojęcia piękna. "Nowa Kult.", nr 2. -
J. KURYLUK: I Ogólnopolska wystawa plastyki w dyskusji literatów.
"Stolica", nr 16. 60

18 Powołanie Kolegium Programowego przy Generalnej Dyrekcji Teatrów, Oper i Filharmonii w celu oceny bieżącej twórczości dramatycznej pod względem ideologicznym i artystycznym i ustalenia wytycznych dla autora i inscenizatora. Równocześnie zniesiona została Komisja Repertuarowa przy Departamencie Teatru Min. Kultury i Sztuki. (Zob. poz. /46) ("Dz. urz. Min. Kult. Szt.", nr 3 poz. 24 i 25). 61

21 Prapremiera komedii S. Dygata i J. Kotta Nowy Świętoszek w Teatrze Dramatycznym we Wrocławiu; reż. S. Bugajski, scenogr.: J. Szeski. Sztuka, o której pisano w prasie jeszcze na kilka miesięcy przed wystawieniem (Z. Grotowski: Autorzy wrocławscy piszą komedię. "Odra" 1949 nr 49/50; T. Lutogniowski: Pierwsza komedia o Wrocławiu. "Gaz. rob." 1949 nr 229) przyjęta została z zainteresowaniem w środowisku wrocławskim. Prapremiera prasowa odbyła się w grudniu 1949. Nowy Świętoszek uznany został za ambitną próbę nowej sztuki w konwencji dramatu sprzed trzystu lat. W ramy konstrukcyjne komedii Moliera włożono aktualną treść zastępując obłudę religijną Świętoszka - obłudą polityczną. Eksperyment uznano za udany. Nowy Świętoszek, jak pisał T. Mikulski: "w bogatych dziejach pol-

skich Moliere'a ~~Nowy Świętoszek~~ zapewnia sobie kartę własną, niezapisaną dotychczas przez nikogo".

T. LUTOGNIIEWSKI: Prasowa premiera "Nowego Świętoszka".

"Gaz. rob." 1949 nr 329. - I. BOŁTUĆ-STASZEWSKA: Prolog do "Nowego Świętoszka" St. Dygata i J. Kotta. "Scena wrocł.",

nr 2 s. 3 - 6. - T. MIKULSKI. "Scena wrocł.", nr 2 s. 7 - 9. -

G. SINKO: Śmiech, który bawi i buduje. "Dz. liter.", nr 16. -

E. SZUMAŃSKA. "Scena wrocł.", nr 2 s. 20 - 21. - J. ZAGÓRSKI:

Stary i nowy Świętoszek. "Echo Tyg.", nr 16.

2 IV w Teatrze Kameralnym we Wrocławiu odbyła się publiczna dyskusja nad sztuką, zorganizowana przez Klub Korespondentów "Gazety Robotniczej". W dyskusji wzięli udział również autorzy oraz zespół wykonawców sztuki.

(t.lut). /T.LUTOGNIIEWSKI/: "Nowy Świętoszek" przed sądem robotników. "Gaz. rob.", nr 98.

62

ok. 22 W z n o w i e n i e c z a s o p i s m a "Łódź Teatralna". Pismo założone w 1946 (zob. poz. /46) została zawieszona w 1949 (zob. poz. /49); próbą kontynuacji "Łodzi Teatralnej" był "Przegląd Teatralny" (Łódź 1949 nr 1) (zob. poz. /49). Po wznowieniu redagowali pismo I. Gall i S. Brucz (podpisywał: Zespół), wydawcą był Państwowy Teatr im. Stefana Jaracza w Łodzi.

Pierwszy numer ukazał się z okazji premiery Domu otwartego M. Bałuckiego i poświęcony był twórczości tego dramaturga. W słowie wstępnym: Od Redakcji pisano m. in.: "Będziemy się starali służyć scenom łódzkim oraz ich robotniczym widzom - wiążąc w miarę możliwości sumienną informację o prakty-

ce twórczej naszych teatrów z teorią, ze splotem zagadnień ideowo-artystycznych, które dzisiaj rządzą życiem i pracą każdego teatru w Polsce. Z tego stanowiska widzimy jasno, co /.../ należy bezwzględnie odrzucić, a zatem: eklektyzm w ujmowaniu zjawisk i problemów literatury dramatycznej, resztki estetyzmu i formalizmu, /.../ wreszcie jałową, powiedzieli-
 byśmy kosmopolityczną bezstronność w stosunku do prądów Zachodu. Jesteśmy w całej pełni świadomi tego, że rewolucja w sztuce dokonywa się od strony treści, a nie od strony formy".
 Ukazał się 1 numer. Pismo zostało zamknięte na mocy zarządzenia ministra Kultury i Sztuki z dn. 8 V. (Zob. poz.).

63

- 23 S p r o w a d z e n i e p r o c h ó w J u l i a n a
 M a r c h l e w s k i e g o . W 25 - t ą r o c z n i c ę ś m i e r c i s p r o -
 w a d z o n o z B e r l i n a p r o c h y J . M a r c h l e w s k i e g o . ^{III}24 ^{III}o d b y ł a s i ę
 u r o c z y s t a a k a d e m i a w T e a t r z e P o l s k i m w W a r s z a w i e , w k t ó r e j
 w z i ę ł i u d z i a ł : p r e z y d e n t B . B i e r u t , p r e m i e r J . C y r a n k i e w i c z ,
 p r z e d s t a w i c i e l e r z ą d u , c z ł o n k o w i e R a d y P a ń s t w a . P r z e m ó w i e n i e
 o ż y c i u i d z i a ł a ł n o ś c i J . M a r c h l e w s k i e g o w y g ł o s i ł E . O c h a b .
 25 ^{III} o d b y ł o s i ę z ł o ż e n i e p r o c h ó w w m a u z o l e u m n a C m e n t a r z u
 W o j s k o w y m n a P o w ą z k a c h w W a r s z a w i e p o p r z e d z o n e m a n i f e s t a c j ą
 n a P l a c u Z w y c i ę s t w a .
 W z w i ą z k u z r o c z n i c ą " K s i ą ż k a i W i e d z a " w y d a ł a k s i ę g ę z b i o -
 r o w ą p t . Julian Marchlewski w o p r a c o w a n i u W y d z i a ł u H i s t o r i i
 P a r t i i K C P Z P R . C e n t r a l n y O ś r o d e k S z k o l e n i a P a r t y j n e g o z o r g a n i -
 z o w a ł w y s t a w ę p o ś w i ę c o n ą ż y c i u i d z i a ł a ł n o ś c i M a r c h l e w s k i e g o .
 W y p r o d u k o w a n y z o s t a ł p o n a d t o f i l m d o k u m e n t a r n y .

64

- 26 O s t a t n i e n u m e r y t y g o d n i k ó w
 s p o ł e c z n o - l i t e r a c k i c h : " K u ż n i c a "
<http://rcin.org.pl>

(nr 12) i " O d r o d z e n i e " (nr 13).

W jednobrzmiących notach Od Redakcji pisano: "W obecnym stadium walki o nowe, socjalistyczne oblicze naszej kultury, rzeczywiście rewolucyjne treści w naszej literaturze i sztuce, w pełni dojrzała sprawa połączenia obu tygodników społeczno-literackich "Odrodzenia" i "Kuźnicy" w jedno czasopismo. W poprzednim okresie zasięg i charakter omawianych zagadnień i wpływających z nich zadań uzasadniał równoległą działalność obu czasopism. Dziś natomiast, kiedy naczelnym zadaniem jest walka o literaturę socjalistyczną, konieczne jest skupienie wszystkich sił do realizacji tego zadania. Dlatego łączymy się. Za tydzień ukaze się nowy tygodnik społeczno-literacki "Nowa Kultura". (Zob. poz. 7). Łączymy się, aby wzmocnić walkę o twórczość spełniającą postulaty realizmu socjalistycznego, o marksistowsko-leninowską estetykę, o krytykę torującą drogę rewolucyjnej literaturze i sztuce.

Chcemy, aby nasza twórczość literacka i artystyczna towarzyszyła masom ludowym w ich pracy i walce, aby stała się poważnym czynnikiem kształtowania ich socjalistycznej świadomości". ("Kuźnica" nr 12; "Odrodzenie nr 13).

Pierwszy numer "Odrodzenia" ukazał się w 1944 (Zob. poz. 144).

Wyszło ogółem 278 numerów. Wydawcą była Spółdzielnia Wydawniczo-Oświatowa "Czytelnik". Redaktorem naczelnym był początkowo K. Kuryluk, następnie od 1948 J. Borejsza. Redakcja mieściła się początkowo w Lublinie (1944 - 1945), następnie w Krakowie (1945 - 1947) i Warszawie (1947 - 1950). "Odrodzenie" było pierwszym po wojnie pismem literackim na terenie kraju i do momentu powstania innych pism literackich skupiało na swych łamach wszystkich aktywnych pisarzy. "«Odrodzenie» było tym pismem literackim, gdzie Ważyk mógł spotkać się z Wyką, młodzi poeci warszawscy ze swoimi starszymi kolegami, Jerzy Zawieyski ze Stefanem Żółkiewskim etc." <http://pisanie.pl> Hertz z okazji 200 numeru pisma.

"Odrodzenie" nie stworzyło określonego zespołu czy kolektywu współpracowników. Drukowali tu artykuły i przeglądy o tematyce literackiej, kulturalnej i politycznej m.in.: J. Andrzejewski, J. Berman, G.Ch. Bidwell, C. Bobińska, J. Bocheński, ^(H. Boguszevska) J. Borejsza, J. Bogucki, T. Borowski, K. Brandys, M. Brandys, R. Bratny, L. Bukowiecki, E. Csató, I. Czermakowa, Z. Dąbkowska, Z. Dembińska, S. Fiszman, P. Hertz, Z. Hierowski, J. Iwaszkiewicz, A. Jackiewicz, M. Jastrun, G. Karski, J. Kleiner, E. Krassowska, L. Kruczkowski, I. Krzywicka, J. Krzyżanowski, J. Kulczycka-Saloni, K. Kuliczowska, J. Lenica, A.Z. Linke, J.I. Lipski, S. Marczak-Oborski, M. Margal, H. Markiewicz, T. Mikulski, Z. Mitzner, H. Mortkowicz-Olczakowa, E. Naganowski, W. Natanson, J. Pański, M. Piechal, Z. Pitera, J. Płazewski, S. Podhorska-Okolów, R. Pollak, J. Preger, J. Przyboś, W. Rudziński, M. Rzeuska, A. Sandauef, J. Sawicki, A.M. Swinarski, W. Sokorski, J. Starzyński, Z. Szleyen, J. Śpiewak, H. Vogler, A. Ważyk, I. Witz, A. Wydrzyński, K. Wyka, S. Żółkiewski, E. Żytomirski. W dziale tekstów literackich, zajmujących w piśmie znaczną ilość miejsca utwory drukowali: J. Andrzejewski, A. Baumgarten, H. Boguszevska, T. Borowski, R. Bratny, W. Broniewski, J. Broszkiewicz, B. Czeszko, ^(M. Dąbrowska) J. Ficowski, A. Fiedler, K. Filipowicz, E. Fiszer, K.I. Gałczyński, P. Gojawiczyńska, J. Iwaszkiewicz, M. Jastrun, K.A. Jaworski, J. Jesionowski, J. Kierst, T. Konwicki, A. Kowalska, K. Koźniewski, J. Lau, L. Lewin, A. Międzyrzecki, Cz. Miłosz, Z. Nałkowska, J. Parandowski, L. Podhorski-Okolów, S. Pollak, T. Różewicz, I. Sikirycki, W. Słobodnik, A. Słonimski, J. Słotwiński, A. Słucki, J. Szaniawski, J. Tuwim, A. Wat, A. Ważyk, J. Wołowski, W. Woroszyński, W. Zalewski, J. Zawieyski, S. Zieliński i in. Z literatur obcych "Odrodzenie" drukowało utwory: J. Amado, G. Apollinaire'a, L. Aragona, B. Brechta, E. Caldwell'a, K. Czapka, P. Eluarda, I. Erenburga, H. Fast'a, W. Faulknera, G. Gulii, N. Hikmeta, V. Inber, ^(E. Kapijewa) M. Leskowa, W. Majakowskiego, P. Nerudy, A. Petöfięgo, A. Pus-

50

21

kina, A. Serafimowicza, M. Szczedriny i in. "Odrodzenie" posiadało sprawnie redagowany dział sprawozdawczy zarówno w zakresie recenzowania bieżącej produkcji wydawniczej jak i sprawozdań i informacji o wydarzeniach z innych dziedzin sztuki i kultury. Pismo prowadziło kroniki zagraniczne, posiadało rubrykę polemiczną pt. Camera Obscura oraz dawało stałe informacje wydawnicze pt. Tydzień bibliograficzny. Przy piśmie wydawane były dwie serie powieściowe Klub Odrodzenia i Klub Dobrej Książki. W. 1945 r. ustanowiona została nagroda "Odrodzenia" (w wys. 100 tys. zł.) przyznawana corocznie za najwybitniejszy tom prozy (zob. poz.). "Odrodzenie" wydawało z okazji ważniejszych wydarzeń kulturalnych i politycznych numery specjalne (zob. poz.) oraz rozpisywało ankiety i konkursy (zob. poz.). Poszczególne fakty z dziejów pisma zob. poz.

obnot.

j.p. : Rok "Odrodzenia". "Nowe Widnokreśli" 1945 nr 15/16. - W. ZECHENTER: Czytając "Odrodzenie". "Dz. pol." 1945 nr 8. - ki. "Odra" 1946 nr 38. - r.m. "Kuźn." 1946 nr 40. - J.A. SZCZEPANSKI: Sto numerów i setny numer. "Dz. pol." 1946 nr 295. - J.A. SZCZEPANSKI: Trzeci etap "Odrodzenia". "Dz. liter." 1947 nr 1. - K. WYKA: Z perspektywy Krakowa. "Odrodz." 1947 nr 10. - T. BREZA: Jubileusz trzynastki. "Odrodz." 1948 nr 9. - L. GOLINSKI: Rewolucja "Odrodzenia". "Słowo pol." 1948 nr 67. - ph.: Z okazji numeru dwuchsetnego. "Kuźn." 1948 nr 42. - A. KAMIENSKA: Pierwsze pisma Polski Ludowej. "Wieś" 1949 nr 30/31.

"Kuźnica", Pismo społeczno-literackie wychodziło od r. 1945 (zob. poz.). Od 1948 r. (nr 16) wydawcą pisma była Spółdzielnia Wydawnicza "Czytelnik", od nr 22 w 1-1949 r. Spółdzielnia Wydawniczo-Oświatowa "Czytelnik". "Kuźnica" wychodziła początkowo w Łodzi, w r. 1949 redakcja przeniesiona została do Warszawy. Redaktorem naczelnym do końca 1948 r. był S. Żółkiewski, następnie P. Hoffman (nazwiska redaktora nie podawano).

"Kuźnica" posiadała zwarty kolektyw redakcyjny oraz jednolitą linię ideową. Konsekwentnie realizowanym celem pisma była rewizja tradycyjnych pojęć światopoglądowych przeprowadzana ze stanowiska laickiego i materialistycznego. Zadaniu temu służyły drukowane w "Kuźnicy" liczne artykuły, prowadzone dyskusje i polemiki na tematy humanizmu, demokracji, wolności, katolicyzmu, pojęcia narodu, ojczyzny, inteligencji (jej genezy i roli), wychowania, tradycji kulturalnych i.t.p. (zob.poz.).

W dziedzinie literatury pięknej "Kuźnica" postulowała realizm nawiązujący do tradycji XIX-wiecznych; podejmowano również w piśmie dyskusje dotyczące współczesnych kierunków i problemów literackich jak m.in.: egzystencjalizmu, ekspresjonizmu, literatury amerykańskiej, sprawy przydatności wzorów radzieckich dla literatury polskiej. Zasadniczą część materiału drukowanego w piśmie stanowiły artykuły, syntezy literackie i przeglądy.

Pisali m.in.: W. Bieńkowski, Z. Bieńkowski, C. Bobińska, S. E. Csató, B. Dudziński, Brucz, K. Budzyk, J. Chałasiński, T. Drewnowski, S. Ehrlich, L. Gomolicki, N. Gąsiorowska, J. Guze, P. Herż, Z. Hierowski, J. Höchfeld, P. Hoffman, A. Jackiewicz, M. Janion, M. Jastrun, Z. Kałużyński, M. Kierczyńska, L. Kołakowski, E. Korzeniewska, K. Kozniowski, T. Kotarbiński, J. Kott, T. Kroński, W. Kubacki, W. Kula, J. Kulczycka-Saloni, L. Lewin, W. Leopold, Z. Libera, Z. Lissa, J. Litwin, H. Markiewicz, R. Matuszewski, Cz. Miłosz, Z. Mitzner, Z. Mycielski, Z. Nałkowska, S. Ossowski, S. Pięta, M. Podkowiński, S. Pollak, J. Preger, B. Rafałowska, I. Robb, S. Sandler, A. Schaff, W. Sokorski, A. Stawar, J. Szczepański, H. Szyper, J. Śpiewak, A. Ważyk, I. Witz, K. Wyka, M. Żmigrodzka, S. Żółkiewski i J. Żuławski. Utwory literackie, wśród których pierwsze miejsce zajmowała poezja, drukowali m.in.: A. Braun, M. Buczkówna, S. Dygat, P. Hertz, J. Iwaszkiewicz, M. Jastrun, A. Kamińska, S. Kowalewski, T. Kubiak, L. Lewin, J. Miller, Z. Nałkowska, L. Pasternak, L. Rudnicki, A. Ważyk, J.K. Weintraub, S. Wygodzki,

6/50

S. Zieliński. Z literatury zagranicznej "Kuźnica" drukowała m. in. utwory: G. Apollinaire'a, L. Aragona, B. Brechta, E. Caldwell, A. Camusa, P. Eluarda, F. Garcii Lorci, P. Kuby, W. Majakowskiego, P. Nerudy, A. Puszkina, M. Szołochowa, I. Turgeniewa, Voltaire'a. Poza sprawozdaniami z bieżących wydarzeń życia kulturalnego, recenzjami książek, przedstawień teatralnych i filmów, "Kuźnica" dawała stałe przeglądy prasy zagranicznej oraz w rubryce "Noty" kronikę tygodniową. Miejszem drobnych polemik był felieton tygodniowy podpisany pseudonimem "Kandyd" oraz sporadycznie "Przegląd prasy". W związku z aktualnymi wówczas wydarzeniami "Kuźnica" wydawała numery specjalne (zob. poz.

) oraz rozpisywała ankiety (zob. poz.).

Poszczególne fakty z dziejów pisma zob. poz.

H. KIRST: Walka o nowy światopogląd. "Robotnik" 1946 nr 62. - J. KRYSIN: Rok pracy "Kuźnicy". "Wola Ludu" 1946 nr 176. - R. MATUSZEWSKI. "Polska Zbrojna" 1946 nr 178. - mch. "Życie Nauki" 1946 nr 3 s. 218 - 224. - J.A. SZCZEPANSKI: Siedlisko wszelkich nowości. "Dz. pol." 1946 nr 25. - J. BOREJSZA: List jubileuszowy. "Kuźn." 1947 nr 31/32. - S. DZIKOWSKI: Grzechy "Kuźnicy". "Gaz. lud." 1947 nr 42. - ki /Z. HIEROWSKI/. "Odra" 1947 nr 36. - rt.: O "Kuźnicy" czyli dobrej publicystyce. "Nowiny liter." 1947 nr 23. - J. SZCZAWIEJ: Dzień po dniu. "Warszawa" 1947 nr 2. - JASZCZ. /J.A. SZCZEPANSKI/: Punkty kontrolne. "Dz. liter." 1948 nr 6. - "Kuźnica" w Warszawie. "Rzeczposp." 1949 nr 156. - A. SANDAUER: Moje odchylenia. W-wa 1956 passim. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Przepowiednie i wspomnienia. W-wa 1963 s. 316-317. - J.Z. JAKUBOWSKI: 20 lat współczesnej literatury polskiej z perspektywy historycznej. W-wa 1964 s. 32-33. - J. KADZIELSKI: O problemie modelu rewolucji kulturalnej. W-wa 1964 s. 23-41. - J. KOSSAK: Kultura, pisarz, społeczeństwo. W-wa 1964 passim. - M. STEPIEN: Program literacki "Kuźnicy". "Ruch liter." 1964 nr 4

notat.

s. 169 - 182. - Z. ŻABICKI: "Kuźnica" o kulturze mas. "Kult. i Społ." 1964 nr 1 s. 97 - 115. - K. ŚRENIOWSKA: Rola "Kuźnicy" i "Myśli Współczesnej" w polskiej rewolucji kulturalnej w latach 1945 - 1948/49. "Roczn.Łódzki" X: 1965 s. 191 - 203.

27 Prapremiera filmu Dom na pustkowiu wg scenariusza J. Iwaszkiewicza; reż.: J. Rybkowski, muz. J. Maklakiewicz. Pokaz filmu odbył się równocześnie w 4 kinach warszawskich ("Palladium", "Atlantyk", "Stolica", "Maja"). Prapremiera filmu odbyła się w sierpniu 1949 r. na festiwalu w Wenecji. W trakcie realizacji filmu wprowadzono zmiany mające na celu rozszerzenie tła polityczno-społecznego i uwypuklenie roli ruchu lewicowego w walce o wyzwolenie. Skutkiem kolejnych zmian istniały 3 wersje filmu: wenecka (VIII 1949), następnie t.zw. wiślana (pokaz na zjeździe filmowym w Wiśle w listopadzie 1949 r.) i ostatnia - warszawska. Opinie krytyków o wszystkich wersjach były w większości negatywne. M.in. I. Merz w recenzji drukowanej w "Trybunie Ludu" pisała: "Rozszerzenie tła polityczno-społecznego dokonane zostało mechanicznie i prymitywnie, wskutek czego film podzielił się wyraźnie na dwie części o odmiennym nastroju, utrzymane przez reżysera w różnych tonach artystycznych". Pozytywnie ocenił przeróbkę natomiast J. Toeplitz: "Cóż teraz znajdujemy w filmie? Już nie tylko mieszczański świat "domu na pustkowiu"; także świat proletariacki - może jeszcze go za mało, ale jest już w filmie wyraźny, politycznie postawiony prawidłowo i kształtujący losy bohaterów. Zniknęły upiory "solidaryzmu" i powstańcza klamra końcowa. To chyba są niezaprzeczone plusy".

← A. Ślaska za kreację głównej bohaterki filmu otrzymała Państwową Nagrodę Artystyczną III stopnia.

notat.

I. MERZ. "Trybuna Ludu", nr 88. - Z. PITERA: Sprawa jednego filmu. "Nowa Kult.", nr 1. (Polem.: J. TOEPLITZ. "Nowa Kult.", nr 4). - W. ŚWIERADOWSKI. "Film", nr 8.

ok. 29 Zakończenie Festiwalu sztuk ra-
dzieckich w teatrach Młodego Wi-
dza i teatrach lalek. Festiwal rozpoczęty
8 stycznia zakończony został przyznaniem dwu równorzędnych na-
gród (po 500 tys. zł) Państwowemu Teatrowi Młodego Widza w Kra-

kowie (sztuka Syn Pułku W. Katajewa) i Państw. Teatrowi Dzieci Warszawy (sztuka Ulica Anny Rudenko E. Cjurupy).

W dziale teatrów lalek nagrody zespołowe za całość widowiska otrzymały: I nagrodę (500 tys. zł) Teatr "Arlekin" w Łodzi (Złota rybka E. Tarachanowskiej) i Teatr "Guliwer" w Warszawie (12 miesięcy S. Marszaka).

Dalsze nagrody otrzymały: Teatr "Pinokio" w Łodzi (II nagroda - 350 tys. zł) - za wystawienie sztuki Czarodziejski kalosz M. Matwiejewa, Teatr "Baj" w W-wie (II nagroda) za wystawienie tej samej sztuki, Teatr "Baj Pomorski" (III nagroda - 200 tys. zł) za Domek kotki S. Marszaka.

Nagrody za reżyserię: pierwszej nie przyznano, drugą otrzymał H. Ryl i I. Sowicka, trzecią M. Janicowa.

Nagrody za projekty lalek: pierwszej nie przyznano, drugą otrzymali W. i St. Byrscy oraz K. Mackiewicz, trzecią Z. Stanisławska-Howurkowa.

Inscenizacji w krakowskiej "Grotescie" Konika garbuska W. Jaremy (wg baśni P. Jerszowa) przeznaczony dla dorosłych, sąd konkursowy przyznał oddzielną nagrodę zespołową (500 tys. zł) oraz osobną nagrodę (100 tys. zł) L. Minticz za projekty lalek.

(ki) / Z.HIEROWSKI/: O lalkach, przekładach, zaporach. "Wieczory teatr.", nr 12 s. 44 - 46. - A. SZEMIŃSKA. "Teatr", nr 2/4 s. 141. - J. SZTAUDYNGER: Ryby i kalosze. "Teatr", nr 2/4 s. 151 - 160. - Wyniki Festiwalu sztuk radzieckich. Komunikat Generalnej Dyrekcji Teatrów, Oper i Filharmonii. "Teatr", nr 2/4 s. 161 - 180.

67

ok. 30 Klub literacki w Częstochowie obchodził pięciolecie działalności.

Dorobek pięciolecia: 102 wieczory literackie i ideologiczne, 267 imprez świetlicowych i spotkań autorskich.

68

- Wieczory literackie p.n. "Arka literacka" zorganizowane zostały przez Oddział Gdański ZLP w Sopocie.

69

Traktory zdobędą wiosnę Witolda Zalewskiego. Tom reportaży i opowiadań dotyczących przemian zachodzących na wsi polskiej w latach 1948-1949. Wydanie książkowe poprzedził druk w odbinkach w "Odrodzeniu" w 1949-1950. Książka wywołała liczne pozytywne oceny krytyków. R. Matuszewski pisał m.in.: "Na tle całej dotychczasowej naszej literatury obracającej się wokół zagadnień wsi jest to pozycja zdecydowanie nowatorska i twórcza, po raz pierwszy pokazująca w utworze artystycznym zagadnienia takie, jak tworzenie się spółdzielni produkcyjnych, współpraca PGR i brzdęk robotniczych z wsią, przebudowa świadomości młodego pokolenia chłopów." Podobne stanowisko reprezentował T. Drewnowski: "Traktory zdobędą wiosnę są książką z prawdziwego terenu, pulsującą żywą, ludzką, rewolucyjną treścią, nawałem obserwacji z życia autentycznych ludzi. /.../ Książka Zalewskiego może służyć za przykład literatury zaangażowanej. Twórca książki o „zaorywanym ugorze” staje na równi z aktywnym działaczem partyjnym z wiejskiego frontu. Książka Zalewskiego jest niesłychanie potrzebna zarówno uczestnikom walki na wsi, jak całemu postępowemu odłamowi naszego społeczeństwa, bowiem uświadamia politycznie i poucza, mobilizuje i uodpornia, uzbraja i rozentuzjasmowuje". Książka odznaczona została w 1950 r. Państwową Nagrodą Artystyczną III stopnia. W tymże roku została przełożona na języki: czeski (H. Teigová), rosyjski (W. Arcimowicz), słowacki (F. Gabaj) i węgierski (F. Kameny).

adnot.

J. BŁONSKI: Dwie książki o wsi. "Dzien.liter.", nr 36. - <http://reim.org.pl>

OGÓLNOŚĆ: Pudełko z dwójcąstwan... po zwykłym

adnot.
 J.GOLMONT: Przed zwycięstwem i po zwycięstwie. "Tyg.powsz.", nr 40. - Z.GREN: Zodiak realizmu. "Dzien. liter.", nr 40. - M.KOLIBA. "Twórcz.", z.7 s.155-157. - R.MATUSZEWSKI. "Życie liter." 1951 nr 2. - L.MŁOT. "Wieś", nr 32. - E.NIZIURSKI: "Traktory" Zalewskiego - sygnały przełomu. "Wieś", nr 22.

70

- Ostatni zeszyt (4-6 1949) „Przewodnika Literackiego i Naukowego”. Pismo zostało wznowione po przerwie wojennej w 1946 (zob.poz. /46) jako kwartalnik przez Wydział Książki i Czytelnictwa Instytutu Oświaty i Kultury, z zasiłku Ministerstwa Oświaty pod redakcją W. Dąbrowskiej. Komitet redakcyjny stanowi początkowo: J.Piasecki, L.Protschke i J. Skarżyńska, następnie doszli: J.Millerowa, S.Piotrowski, H.Wentlandowa i Z.Żołątkowska. Wydawcą pisma był Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich. Ostatni numer ukazał się z następującym wyjaśnieniem Od redakcji: "Zeszyt obecny zamykający rocznik VI (1949) jest jednocześnie ostatnim numerem naszego wydawnictwa. Dotychczasowi nasi odbiorcy - głównie świat bibliotekarski, nie będą jednak pozbawieni tak nieodzownej pomocy, jaką w pracy z książką stanowi bibliografia adnotowana. Powstałe w ostatnim kwartale ub.r. czasopismo "Nowe Książki", poświęcone również tego typu bibliografii, a równocześnie rozporządzające szerokimi możliwościami, które pozwalają na szybkie informowanie o ruchu wydawniczym, będzie zastępcą "Przewodnika".
- Ostatni numer "Przewodnika" opracowany został wspólnie z redakcją "Nowych Książek" (zob. poz. /49).

71

- D o r o c z n ą n a g r o d ę l i t e r a c k ą u s t a n o w i ł a Miejska Rada Narodowa w Zabrze w wysokości 300 tys. zł. Nagroda przyznana będzie w dniu Święta Górnika (4 XII), za najlepszy utwór związany z tematyką górniczą.

72

KWIECIEŃ

D w u s e t n a r o c z n i c a u r o d z i n H u g o n a K o ł ł ą t a j a . W Warszawie odbyła się uroczysta akademii, na której wygłosił przemówienie prezydent B. Bierut.

archiwot.

B. LEŚNODORSKI: Rok Kołłątajowski. "Wieś", nr 14/15. -
 W dwóchsetlecie urodzin H. Kołłątaja. "Tryb. Ludu", nr 91. -
 J. A. GAWRYCH: Rocznica postępowych twórców kultury polskiej.
 "Ilustr. Kur. pol.", nr 105.

← Na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie odbył się u r o c z y s t y o b c h ó d ; podczas uroczystości odsłonięto zniszczoną przez hitlerowców, odnowioną tablicę pamiątkową oraz otwarto wystawę okolicznościową.

← W Muzeum Świętokrzyskim otwarta została j u b i l e u - s z o w a w y s t a w a o b j a z d o w a .

archiwot.

S. BORKIEWICZ: Wystawa historyczna - Hugo Kołłątaj urządzona przez Muzeum Świętokrzyskie w Kielcach. Katalog. Kielce 1950. - T. G.: Ku czci Kołłątaja. "Rzeczposp.", nr 131. -
 N o w e p r a c e . M . i n . : B . L e ś n o d o r s k i : U źródle myśli politycznej Hugona Kołłątaja. "Pam. Lit." R. 41 z 3/4 s. 642 -
 - 686 i odb. - J. Ziomek: H. Kołłątaj w czasie Sejmu Czteroletniego. "Pam. Lit." R. 41 z. 3/4 s. 687 - 716 i odb.

Z okazji przypadających w 1950 i 1951 rocznie: 200-lecia urodzin H. Kołłątaja, F. Książnina, Ign. Potockiego i Fr. Zabłoc-

kiego, 250-lecia urodzin S. Konarskiego i 150-lecia śmierci Ign. Krasickiego zorganizowana została w 1951 Sesja Oświecenia (zob. poz. /51).

73

- 1 Zmarł w Milanówku pod Warszawą Stefan Krzywoszewski ^(ur. 1866), dramaturg i powieściopisarz. (Inf. bio-bibliogr. podaje S. Łoza: Czy wiesz kto to jest. W-wa 1938 s. 389/).

74

- 2 Powstanie pisma "Nowa Kultura". Tygodnik społeczno-literacki "Nowa Kultura" ukazał się jako kontynuacja "Kuźnicy" i "Odrodzenia". Wydawcą pisma była Spółdzielnia Wydawniczo-Oświatowa "Czytelnik"; redaktorem naczelnym był P. Hoffman, redagował zespół, w skład którego ^{porętkowo} wchodzi-
li m.in.: T. Borowski, K. Brandys, A. Braun, A. Kamińska, W. Leopold, A. Mandłgjan, R. Matuszewski, J. Żuławski. Sekretarzem redakcji, a następnie zastępcą redaktora był R. Matuszewski. Siedzibą redakcji był dawny lokal "Kuźnicy" w Warszawie (ul. Wiejska 12 a). Pierwszy numer pisma wyszedł bez oddzielnego wyjaśnienia ze strony Redakcji. O celach i zadaniach nowego tygodnika pisano następująco w notach redakcyjnych zapowiadających połączenie: "Łączymy się, aby wzmocnić walkę o twórczość spełniającą postulaty realizmu socjalistycznego, o marksistowsko-leninowską estetykę, o krytykę torującą drogę rewolucyjnej literaturze i sztuce. Chcemy, aby nasza twórczość literacka i artystyczna towarzyszyła masom ludowym w ich pracy i walce, aby stała się czynnikiem kształtowania ich socjalistycznej świadomości". Jako główne pismo literackie "Nowa Kultura" jednoczyła na swoich łamach większość wybitnych pisarzy i krytyków. W r. 1950 drukowali tu artykuły i utwory literackie m.in.:

J. Andrzejewski, G. Bidwell, M.L. Bielicki, Z. Bienkowski,
 C. Bobińska, J. Bocheński, J. Borejsza, T. Borowski, K. Brandys
 M. Brandys, R. Bratny, A. Braun, W. Broniewski, J. Broszkiewicz
 J. Brzechwa, M. Czernerle, S.R. Dobrowolski, T. Drewnowski, B.
 Dudziński, S. Dygat, F. Fenikowski, E. Fiszer, S. Flukowski,
 M. Fritzhand, K.I. Gałczyński, K. Gruszczyński, L.B. Grzeniew-
 ski, B. Hamera, J. Hen, P. Hoffman, J. Iwaszkiewicz, A. Jakubi-
 szyn, M. Jastrun, A. Kamińska, R. Karst, M. Kierczyńska, A.
 Kijowski, J. Korczak, E. Korzeniewska, S. Kowalewski, K. Koź-
 niewski, L. Kruczkowski, T. Kubiak, G. Lasota, A. Lau-Gniadowsk
 W. Leopold, L. Lewin, Z. Lissa, A. Mandalian, S. Marczak-Obor-
 ski, H. Markiewicz, R. Matuszewski, A. Międzyrzecki, J. Miller,
~~W. Paweł~~, Cz. Miłosz, E. Nałanowski, Z. Nałkowska, E. Niziur-
 ski, M. Ochocki, E. Osmańczyk, J. Pański, J. Piórkowski, Z. Pi-
 tera, M. Podkowiński, S. Pollak, R. Praga, J. Preger, J. Putra-
 ment, J. Puzyna, T. Różewicz, A. Sandauer, J. Siekierska, A. Sło-
 ninski, A. Słucki, W. Sokorski, A. Sowiński, J. Starzyński, J.
 Śpiewak, S. Telega, J. Toeplitz, S. Treugutt, J. Tuwim, A. Wa-
 żyk, W. Wirpsza, W. Woroszyński, S. Wygodzki, R. Zimand, M. Żmi-
 grodzka, S. Żółkiewski, W. Żuławski. Pismo prowadziło na bieżą-
 co sprawozdania z rynku wydawniczego, teatru i filmu, drukowa-
 ło obszernie przeglądy z dziedziny plastyki, muzyki oraz ważniej-
 szych wydarzeń życia kulturalnego. Stały felieton tygodniowy
 pt. Mała kronika pisał T. Borowski, ponadto sporadycznie felie-
 tony drukował R. Matuszewski. Charakteryzując w końcu roku
 1950 pierwszy okres istnienia pisma R. Matuszewski pisał: "No-
 wa Kultura" nie chce być zamkniętym pismem wąskiej grupy pisa-
 rzy. Zajmując trudną pozycję jedyne go ogólnopolskiego tygodnika
 literackiego o ideologii marksistowskiej, "Nowa Kultura" prag-
 nie służyć wszystkim zbliżonym do tej ideologii ludziom pióra,
 służyć nowej, oddanej sprawie socjalizmu i związanej z klasą
 robotniczą kadrze inteligencji twórczej, służyć wreszcie na od-

a/50 62
cinku spraw kultury, całej - tworzącej oblicze tej kultury w dzisiejszej Polsce - klasie robotniczej." Konfrontując następnie zamierzenia pisma z ich realizacją widział Matuszewski w pierwszym okresie wiele niedostatków, jak m.in.: ogólnikowe traktowanie wydarzeń z dziedziny kultury, mało zasadniczych artykułów krytycznych o procesach zachodzących w literaturze i życiu, brak teoretycznych materiałów z zakresu estetyki realizmu socjalistycznego, systematycznych sprawozdań z bieżących publikacji literackich i.t.p.

Informacje o dalszych dziejach "Nowej Kultury" zob. poz.

K. KURYLUK. "Nowa Kult." 1955 nr 14. - S. ŻÓŁKIEWSKI.

adnot. "Nowa Kult." 1955 nr 14. (Polem.: A. SANDAUER: Inaczej Sztandar.

"Nowa Kult." 1955 nr 15).

75

ok. 2 Nagrodę Pen Clubu polskiego za najlepszy przekład z literatury polskiej na język obcy za rok 1949 otrzymał poeta ukraiński Maksym Rylski (za przekład Pana Tadeusza). Jury obradowało pod przewodnictwem J. Parandowskiego. 17 III M. Rylski otrzymał za ten sam przekład Nagrodę Stalinską.

76

3 Prapremiera sztuki Załoga Zdzisława Skowrońskiego i Józefa Słotwińskiego w Państwowym Teatrze w Częstochowie; reż.: E. Poreda, scenogr.: W. Wagner. Kolejna po Sprawie Anny Koterskiej W. Lubeckiego prapremiera polskiej sztuki współczesnej spotkała się z uwagą krytyki ze względu na aktualną problematykę sojuszu robotniczo-chłopskiego (współpraca załogi fabrycznej ze wsią), która stanowi przedmiot sztuki. Recenzenci podkreślali słuszność założeń i postawienia problemu w sztuce obok nieudolności techniki dramatycznej. "Załoga nie stanowi jeszcze pełnowartościowego osiągnięcia w swoim gatunku, - pisał recenzent "Nowej Kultury" - chociaż jest niewątpliwie

62
zaznaczeniem słusznego kierunku poszukiwań literackich na te-
renie realistycznego repertuaru".

zachmot.

[C. LEŻAŃSKI. "Dz. liter.", nr 41. - S. MARCZAK-OBORSKI: Od

✓ c.d. s. 64

"Błazka Opętanego" do "Załogi". "Nowa Kult.", nr 29. -

Z. GRÉN: Dwie sztuki z bagażem. "Teatr" 1951 nr 1 s. 67 - 76. -

H. BIENIEWSKI: Wieś we współczesnym dramacie. "Teatr" 1953 nr 10 s. 12 - 13.

← Załoga wystawiona w tymże roku również w Teatrze im. S. Wyspiańskiego w Katowicach była pierwszą sztuką zgłoszoną do zapowiedzianego na rok 1951 Festiwalu polskich sztuk współczesnych. W roku 1950 odbyły się ponadto prapremiery następujących sztuk zgłoszonych do Festiwalu:

9 VII: A. Wydrzyński: Salon pani Klementyny, wyst. Teatr Śląski w Katowicach, reż.: R. Zawistowski, scenogr. J. Hrynkowski.

22 VII: A. Maliszewski: Wczoraj i przedwczoraj, wyst. w Teatrze im. Jaracza w Olsztynie, reż.: S. Milski, scenogr. J. Zboromirski.

21 X: J. Dybowski: Kościuszko w Berville, wyst. w Teatrze im. Jaracza w Olsztynie, reż.: S. Milski, scenogr. J. Zboromirski.

1 XI: J. Lutowski: Próba sił, wyst. w Teatrze Państwowym w Częstochowie, reż.: M. Mieczynski, scenogr.: W. Wagner.

21 XII: J. Rojewski: Tysiąc Walecznych, wyst. w Teatrze Dramatycznym we Wrocławiu, reż.: C. Staszewski, scenogr.: M. Wenzel.

30 XII: A. Tarn: Zwykła sprawa, wyst. w Teatrze Współczesnym w Warszawie, reż.: i scenogr.: E. Axer.

17

8 Fragment powieści J. Andrzejewskiego Wielkie przygody Jasia z Temelina wydrukowała "Nowa Kultura" (nr 2).

Druk fragmentu Redakcja pisma opatrzyła nast. przypiskiem:

"Fragment niniejszy jest początkiem Wielkich przygód Jasia

z Temelina, powieści, której akcja rozgrywa się na przestrzeni ostatniego pięciolecia. Po rozlicznych przygodach bezdomnego życia, wśród takich samych, jak on, dzieci ulicy - Jaś Sikora trafia na koniec do Domu Młodzieżowego na Pomorzu Szczecińskim i tam, w tym nowym środowisku, które przekształca się ^{wraz} ze zmianami obejmującymi cały kraj, wyrasta na dzielnego zetempowca". Powieść zapowiedziana była w 1949 przez wydawnictwo "Czytelnik" jako jedna z pozycji serii Klubu Odrodzenie na r. 1950. Zapowiedź zaopatrzona była w charakterystykę od autora, w której Andrzejewski pisał m. in.: „/.../ powieść, nad którą pracuję nazywa się Wielkie przygody Jasia z Temelina. Ten mało współczesny tytuł wskazuje, że autor, pisząc powieść jak najbardziej współczesną i poruszającą szereg politycznych, społecznych i obyczajowych zagadnień dnia dzisiejszego, sięga jednocześnie do starej tradycji romansów-przygód, w których niezwykły wątek wsparty o rozległe tło obyczajowe, przynosi w ostatecznym rozwiązaniu nagrodę cnotom, a karę występkom. W zamierzeniu autora Wielkie przygody Jasia z Temelina mają być książką sensacyjnie fabularną lecz skłaniającą do myślenia, zabawną i dramatyczną, krótko mówiąc - książką dla młodzieży, dorosłych i starców. /.../". ("Odrodzenie" 1949 nr 48).

Powieść nie ukazała się drukiem w całości.

adnot. M. B.: Powieść o 6 chłopcach i 1 dziewczynie na warsztacie pracy J. Andrzejewskiego. "Echo krak.", nr 57. - /Wywiad/.
"Express wiecz.", nr 56. - "Zwierciadło", nr 2.

18

ok. 14 P o d p i s a n i e p o r o z u m i e n i a o u r e g u l o w a n i u s t o s u n k ó w między państwem a Kościołem przez przedstawicielstwo Rządu i Episkopatu polskiego.

adnot. Tekst porozumienia druk.: "Tryb. Ludu", nr 104; "Życie i Myśl", nr 1 s. 171 - 173; Tyg. powsz.", nr 17.

ok. 14 Akcja szkolenia pracowników kulturalno-oświatowych. Komisja główna do Spraw Kultury przy Prezydium Rady Ministrów podjęła szereg uchwał dotyczących szkolenia pracowników kulturalno-oświatowych związków zawodowych.

80

ok. 14 Przy budowie Tadeusza Konwickiego. Wydanie książkowe w serii "Czytelnika": W Kuźni Planu Sześcioletniego poprzedził druk fragmentów w "Odrodzeniu" (nr 11 - 13). Książka wzbudziła duże zainteresowanie krytyki.

Podkreślono nowatorską zasługę Konwickiego w podjęciu tematu związanego z zagadnieniem planu sześcioletniego, trafne politycznie postawienie konfliktu, ukazanie nowego procesu kształtowania się świadomości poprzez pracę, nowej sfery uczuć związanych z pracą. "Autorowi trafnie udaje się skupić uwagę czytelnika na zagadnieniu nowego człowieka, nie przeładowuje książki opisami technicznych procesów, kreśli żywe i przekonujące sylwetki ludzkie. Usterką książki jest /.../ pewna jej szkicowość, niepowiązanie z jakimś rozleglejszym tłem, które poszerzyłoby perspektywy zarysowanych wydarzeń i pogłębiło rysy postaci, zwłaszcza głównego bohatera". (Matuszewski).

T. DREWNOWSKI: Niedaleko Śląska. "Nowa Kult.", nr 13. - L. HERDEGEN: Wzruszenie i plan. "Dz. liter.", nr 37. - A. KIJOWSKI: Książka najbardziej współczesna. "Wieś", nr 29. - G. LASOTA. "Twórcz.", z. 10 s. 119 - 120. - J. PUTRAMENT. "Nowa Kult.", nr 22. - A. W. WYSOCKI. "Życie Warsz.", nr 239. - R. MATUSZEWSKI. "Życie liter." 1951 nr 2.

81

18 Powołanie Komitetu Redakcyjnego Nowego Korbuta. Uchwała Komitetu Ministrów do Spraw Kultury została powzięta z inicjatywy Państwowego Insty-

tutu Wydawniczego, wykonanie jej powierzono Instytutowi Badań Literackich z poleceniem powołania specjalnego Komitetu Redakcyjnego. Zadanie Komitetu zostało określone jako przygotowanie nowej edycji bibliografii Korbuta "z wprowadzeniem niezbędnych uzupełnień i wykorzystaniem najnowszych badań".

Komitet Redakcyjny ukonstytuował się następująco: redaktor naczelny - K. Budzyk, zastępca redaktora naczelnego T. Mikulski, kierownicy grup przygotowujących poszczególne tomy: R. Pollak (t. I), T. Mikulski (t. II), I. Śliwińska (t. III), Z. Szwejkowski (t. IV) i E. Korzeniewska (t. V). Sekretarzem Komitetu został S. Stupkiewicz.

Z serii "Nowego Korbuta" ukazały się tomy: I : Piśmienictwo staropolskie. T. 1 - 3 W-wa 1963-1965; V: pt. Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 1 - 3 W-wa 1963-1964. Szczegółowy zapis zob. poz. /63.

82

18 P o w o ł a n i e K o m i t e t u R e d a k c y j n e g o S ł o w n i k a J ę z y k a P o l s k i e g o .

Uchwała Komitetu Ministrów do Spraw Kultury o przystąpieniu do prac nad wydaniem Słownika Języka Polskiego została powzięta z inicjatywy Państwowego Instytutu Wydawniczego. Komitet redakcyjny ukonstytuował się następująco: redaktor naczelny: W. Doroszewski, zastępca: S. Skorupka. Komitet redakcyjny: W. Taszycki (przewodn.), Z. Stieber (zastępca przewodn.), P. Hertz, Z. Klemensiewicz, L. Kruczkowski, J. Safarewicz, S. Urbańczyk.

83

18 P a ń s t w o w e N a g r o d y A r t y s t y c z n e :

Uchwała Komitetu Ministrów do Spraw Kultury w s p r a w i e corocznego przyznawania w dniu 22 lipca trójstopniowych Państwowych Nagród Artystycznych w dziedzinie literatury, muzyki, plastyki, teatru, architektury i kinematografii.

Nagrody przyznawać będzie Prezydium Rady Ministrów na wniosek

68

Komisji Państwowych Nagród Artystycznych, składających się z przedstawicieli Związków artystycznych i Ministerstwa Kultury i Sztuki.

84

ok. 18 R d z a W i l h e l m a M a c h a. Powieść, która uka-
zała się w serii wydawnictwa "Czytelnik": Biblioteka w Prenume-
racie (nr 3) wywołała ^(zainteresowanie, ale i) wiele zastrzeżeń ze strony krytyki. Powsta-
ła w atmosferze ^{problematyki literackiej} ~~literatury porównawczej i problematycznej~~ lat 1945 -
- 1947 uznana została za spóźnioną w okresie postulatów realizmu
socjalistycznego. Dotyczyło to również metody pisarskiej Macha.
"Rdza jest dla nas powieścią budującą i ciekawą właśnie przez
swoje błędy - pisał L. Flaszen. Błędy nader typowe i symptoma-
tyczne. Trudności Macha zbliżają się do tych, z jakimi borykają
się: Nałkowska w Węzłach życia, Breza, Brandys - pisarze usiłują-
cy wyrąbać swą drogę do realizmu przez gąszcze nałogów warszta-
towych psychologizmu i proustyzmu. Są to trudności świadczące
o poszukiwaniach. Trudności przełomu".

J. GAWAŁKIEWICZ. "Zesz. wrocł.", z. 3/4 s. 254 - 257. -
A. KIJOWSKI: Powrześnieowe zaduszki. "Wieś", nr 35. - S. STRUMPH-
-WOJTKIEWICZ. "Rzeczposp.", nr 188. - L. FLASZEN: W poszukiwaniu
tajemniczej miary. "Nowa Kult." 1951 nr 1. - Z. LICHNIAK: Człowiek
w próbowce. "Dziś i Jutro" 1951 nr 22. - W. ROLA /W. SADKOWSKI/:
Węzeł gordyjski. "Tyg. powsz." 1951 nr 3.

85

ok. 20 Depesza Zarządu Głównego ZLP do
prezydenta Turcji w sprawie zwol-
nienia poety Nazima Hikmeta z
więzienia. Uchwała o wysłaniu depechy powzięta została
na posiedzeniu plenarnym Zarządu Głównego ZLP.

86

22 Dwudziestolecie śmierci Włodzi-
mierza Majakowskiego (14 ¹⁹³⁰ IV) uczcił Oddział
Warszawski ZLP wieczorem poetyckim urządzonym w sali Kolumnowej
Uniwersytetu Warszawskiego. Słowo wstępne wygłosił S. R. Dobro-

wolski. Wiersze recytowali: H. Skarżanka, L. Pietraszkiewicz, J. Świdorski i M. Wyrzykowski.

W serii imprez poświęconych rocznicy odbył się również w lokalu Klubu Międzynarodowej Książki i Prasy wieczór literacki zorganizowany dla przodowników pracy Związku Zawodowego Pracowników Budowlanych. Referat o życiu i twórczości Majakowskiego wygłosił W. Broniewski.

18 i 22 IV odbyły się w sali kameralnej Domu Wojska Polskiego wieczory literacko-muzyczne. Program wieczorów opracował A. Sandauer.

14 IV Polskie Radio w obu programach nadało odczyt R. Karsta o Majakowskim, 15 IV audycję Majakowski w Ameryce i o Ameryce w opracowaniu A. Galisa, 16 IV - audycję poetycką na podstawie tekstów Majakowskiego.

Rocznice uczliły także pisma literackie poświęcając Majakowskiemu numery specjalne, części numerów lub poszczególne omówienia. Numer specjalny "Twórczości" (nr 4/5, kwiecień-maj) zawierał: wiersze Majakowskiego: Włodimir Iljicz Lenin (urywki poematu, tłum. A. Włodek), Niezrozumiałe dla mas (tłum. M. Leśniewska), Ostatnie utwory, Wiersz niedokończony, Fragmenty drugiego wstępu lirycznego do poematu o pięciolatce (tłum. H. First), prozę: Jak robić wiersze (tłum. D. Parnas), ~~Masłupa~~ przekłady art. o Majakowskim: Kassil: Dzieciństwo i młodość, N. Maslin: Piewca i obrońca socjalistycznej ojczyzny, N. Asijew: Ostatnia rozmowa, S. Kirsanow: Czołg "Majakowski" oraz A. Włodka: Majakowski żyje. Montaż informacyjno-polemiczny. Numer zamykało wyjaśnienie od Redakcji: "Redagując ten zeszyt "Twórczości" pragniemy możliwie najszerszej wprowadzić czytelnika w życie i twórczość Majakowskiego /.../"

Część numeru "Nowej Kultury" (z. 16 IV) poświęcona Majakowskiemu

zawierała artykuły: A. Ważyka, S. Pollaka, A. Sandauera oraz przekłady wierszy i prozy Majakowskiego.

87

ok.25 Na przykład Plewa Bogdana Hamery. Powieść przyjęta została z zainteresowaniem przez krytykę jako jedna z ciekawszych prób ~~obrony~~ realizmu socjalistycznego. "Zasługą jej jest ukazanie typu nowego człowieka, który doszedł do tego kim jest, w drodze awansu społecznego, który wyrasta na świadomego i aktywnego bojownika budującego socjalizm" ^(pisał R.) Matuszewski. Podkreślano walor szerszych perspektyw historyczno-politycznego tła, w którym została osadzona akcja, za brak natomiast uznawano wysunięcie na plan pierwszy rady zakładowej jako motoru pracy fabryki, a na dalszym planie ^(potraktowanie) politycznej i wychowawczej roli Partii. (Putrament).

Z. GREŃ: Zodiak realizmu. "Dz. liter.", nr 40. - Z. HIEROWSKI. "Kur. codz.", nr 228. - W. LEOPOLD: Na dobrej drodze. "Nowa Kult.", nr 16. - T. L. /T. LUTOGNIIEWSKI/. "Gaz. rob.", nr 22L. - E. NIZIURSKI. "Wieś", nr 38. - J. PUTRAMENT. "Nowa Kult.", nr 22. - S. SKULSKI: Hamera przyszedł w porę. "Wieś", nr 33. - T. W.: Zagadnienia produkcji w literaturze pięknej. "Świetlica", nr 12. - A. WRÓŃSKI. "Twórcz.", z. 10 s. 116 - 119. - R. MATUSZEWSKI. "Życie liter." 1951 nr 2. - J. USPIEŃSKI. "Zesz. wrocł." 1951 nr 1 s. 260 - 261.

88

26 Ustawa o ustanowieniu dnia 1 maja świętem państwowym (wolnym od pracy). (Dz. U., nr 19, p. 157).

89

26 Ustawa o utworzeniu urzędu Ministra Szkół Wyższych i Nauki ("Dz. U., nr 21 p. 181). Pierwszym Ministrem Szkół Wyższych i Nauki miano-

wany został Adam Rapacki, dotychczasowy Minister Żeglugi.

90

ok. 27 Robotniczy zespół literacki "Budujemy" powstał w Państwowym Przedsiębiorstwie Budowlanym (Konserwacja Architektury Monumentalnej) na Podwalu w Warszawie. W skład zespołu wchodził: Wacław Adamski (hydraulik), Marian Kuran (elektryk), Tadeusz Michalak (blacharz), Tadeusz Naroźniak (mistrz murarski), Edward Sobczak (murarz) i Grażyna Woyzshnis-Terlikowska (referentka prasowa BOS); następnie weszli: Zdzisław Wardyński i Władysław Kuźnia. Zespół w czynie pierwszomajowym zredagował opowiadanie pt. Drugie zobowiązanie (druk: "Tryb. Ludu" 1 V 1950). Następnymi utworami opracowanymi w Zespole były nowele: Dzień próby (druk: "Życie Warsz." 25 VI 1950), Szyny (druk: "Stolica", nr 38) oraz Rynek 17 (druk: "Głos Pracy" 1951 nr 1-4).

(W.): Robotnicy piszą. "Stolica", nr 38. - K. KOŹNIEWSKI. "Nowa Kult.", nr 11. - D. SOCHACKA: W robotniczym zespole "Budujemy". Spróbujcie towarzysze. "Głos Pracy" 1951 nr 1. 94

ok. 30 Rok urodzaju Mieczysława Jastruna. Tom przyjęty został z uwagą przez krytykę. J. Putrament w pozytywnej ocenie podkreślał coraz silniejsze przenikanie do poezji Jastruna spraw socjalizmu, postulował sięganie w większym stopniu do codzienności w tematyce i słownictwie. R. Matuszewski pisał: "/.../ liryka Jastruna może przy zachowaniu zasadniczej ciągłości linii swego rozwoju osiągać coraz wyższy jego stopień, zbliżać się coraz bardziej ku ideowej pełni poezji realizmu socjalistycznego odrzuciwszy balast indywidualistycznego samotnictwa, symbolicznej koturnowości językowej i skłonności do abstrakcyjnych spekulacji filozoficznych."

R. MATUSZEWSKI: Od humanizmu samotniczego do socjalistycznego. "Nowa Kult.", nr 38. - J. PUTRAMENT. "Twórcz.", z. 12 s. 137 - 139.

92

30 Zmarł w Warszawie Wincenty Rzymowski (ur. 1883), publicysta, literat i polityk, założyciel i pierwszy prezes Stronnictwa Demokratycznego (od 1944), członek Krajowej Rady Narodowej (1944), minister oświaty Rządu Tymczasowego (1944 - 1945), w 1945 - 1947 minister spraw zagranicznych. Pogrzeb odbył się 4 maja w Alei Zasłużonych na cmentarzu Wojskowym na Powązkach. Nad trumną przemawiali: J. Cyrankiewicz, prezes S. D. - W. Barcikowski, a w imieniu ZLP i Związku Dziennikarzy - H. Lukrec. (Inf. bio- bibliogr. do r. 1938 podaje S. Łoza: Czy wiesz kto to jest? W-wa 1938 s. 646).

not. Przemówienia nad trumną W. Rzymowskiego. "Kur. codz.", nr 124. - H. LUKREC: Słowo wspomnienia. "Kur. codz.", nr 122. - "Dz. pol.", nr 121.

93

- Studium przekładowe PEN - Clubu Polskiego. W ramach trzymiesięcznego studium odbywać się miały co tydzień prelekcje wybitnych pisarzy, lingwistów, historyków literatury oraz krytyków literackich, poświęcone zagadnieniom przekładu.

94

MAJ

1 "Pisarze walczą o pokój" - Jednodniówka Związku Literatów Polskich. Jednodniówka zawiera poprzedzone artykułem wstępnym L. Kruczkowskiego wypowiedzi: J. Tuwima, Z. Nałkowskiej, S. Dygata, E. Eibischa, S. R. Dobrowolskiego, J. Zawieyskiego, K. Żywulskiej, J. Bocheńskiego, P. Hertza, K. Wyki, I. Krzywickiej, A. Wata, S. Otwinowskiego oraz wiersze: W. Broniewskiego, J. Iwaszkiewicza, M. Jastruna, J. Kurka, S. Pollaka, J. Dobraczyńskiego. A. Słuckiego, L. Lewina, W. Słobodnika, J. Zagórskiego, W. Woroszyńskiego,

S. Wygodzkiego, J. Brzechwy, F. Bienkowskiej, J. Brzostowskiej,
J. Jurandota, C. Ostrowskiego, A. Sterna i S. Wiecheckiego.

95

1 - 7 Tydzień Oświaty Książki i Prasy

ogłoszony został pod hasłami: walki z analfabetyzmem, intensyfikacji upowszechnienia kultury i popularyzacji literatury.

2 V odbyła się przy udziale członków Rady Państwa i Rządu, przedstawicieli KC PZPR i CRZZ oficjalna inauguracja tygodnia, podczas której A. Zawadzki jako członek Rady Państwa i przewodniczący CRZZ dokonał otwarcia wystawy Prasa w walce o pokój, urządzonej w sali odbudowanego lokalu Café Clubu w Warszawie, oraz wygłosił przemówienie inauguracyjne. Tegoż dnia nastąpiło również otwarcie Centralnej Wystawy Oświatowej urządzonej w Pałacu pod Blachą.

Z okazji Tygodnia Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego zorganizowała wystawę Nauka a budowa Polski Socjalistycznej, której otwarcia w dn. 2 V dokonała wiceminister oświaty E. Krassowska. Biblioteka Narodowa w Warszawie urządziła wystawę Książka w walce o pokój i socjalizm.

W kilku punktach Warszawy zorganizowano centralne kiermasze książkowe (Mariensztat, Plac Zamkowy, Wola, Praga i in.). Akcją kiermaszową objęty został cały kraj. Zarząd Główny ZLP zapowiedział ogólny udział pisarzy w akcji Tygodnia. Pisarze wystąpili na kiermaszach, porankach, wieczorach artystycznych i akademiach w zakładach pracy, szkołach i spółdzielniach produkcyjnych wygłaszając prelekcje lub czytając utwory związane z akcją szerzenia oświaty i walki o pokój. Spośród 280 literatów - członków Oddziału Warszawskiego ok. połowa wystąpiła w Warszawie i na terenie województwa warszawskiego, pozostali wystąpić mieli w terenie. 80 literatów przebywających w ramach akcji wyjazdowej na trzymiesięcznych stażach w fabrykach i spółdzielniach produkcyjnych

wzięło tam udział w imprezach Tygodnia.

4 V otwarty został Dom Kultury Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Żoliborzu, któremu prezydent B. Bierut ofiarował bibliotekę złożoną z 1000 tomów.

Pierwszy na Wybrzeżu Klub Międzynarodowej Książki i Prasy zorganizowany przez Robotniczą Spółdzielnię Wydawniczą "Prasa" został otwarty w Sopocie.

Centralny Ośrodek Wiedzy o Związku Radzieckim ^{powstał} ~~został otwarty~~ w Katowicach. Ośrodek został wyposażony w bibliotekę (8 tys. tomów) i miał za zadanie zbieranie i przygotowanie dokumentacji naukowej dla racjonalizatorów, naukowców i młodzieży szkolnej. Ponadto miał informować o książce radzieckiej z dziedziny nauki, polityki, literatury pięknej i sztuki.

96

ok. 1 Dobra Książka. Informator dla czytelników ukazał się w opracowaniu Instytutu Kulturalno-Oświatowego Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej ^{"Czytelnik"} pod redakcją S. Frybesa. Zeszyty serii Dobra Książka były to krótkie, podręczne informatory przeznaczone głównie dla pracowników oświatowych i bibliotekarzy terenowych. Zawierały informacje o autorze i problematyce wybitnych dzieł literatury polskiej i obcej, ułatwiające zrozumienie epoki, zagadnień i bohaterów utworu. Każdy zeszyt zaopatrzony był w wykaz zagadnień do dyskusji, dodatkową bibliografię oraz krótkie wskazówki dotyczące zasady pracy z książką.

W 1950 wyszło 56 zeszytów Dobrej Książki, w których omówiono: 12 utworów z literatury polskiej

(Orzeszkowej, Deczyńskiego, Kruczkowskiego, L. Rudnickiego, Kraszewskiego, Sempołowskiej, Prusa, Jeża, M. Kowalewskiego i Orkana), 26 utworów z literatury rosyjskiej i radzieckiej (Makarenki, Mściławskiego, Serafimowicza, Szołochowa, Gorkiego, Gulii, Galina, M. Ostrowskiego, Fiedina, ^{Leberekhhta} Likstanowa, Furmanowa, Panowej, Gogola, A. Tołstoja, Fadiejewa, Paustowskiego, Wirty, Aużewa, Ażajewa, Pamfierowa), 7 utworów z literatur krajów demokracji ludowych (Pujmanowej, Kische, ~~Leberekhhta~~ Olbrachta, Fuczika, Bredla, Majerowej) oraz 11 utworów klasycznych i współczesnych pisarzy literatury europejskiej i amerykańskiej (Balzac, Stendhal, Jokaj, Multatuli, Nexö, J. Roumen, Amorino, Amado, Fast).

97

- 3 Polska premiera dramatu Sándora Gergelyego: Sprawa Pawła Eszteraga w Teatrze Kameralnym w Warszawie; reż. L. Rene, scenogr. Z. Strzelecki. Zespół aktorski za wykonanie sztuki otrzymał w dn. 29 VII. 1950 Państwową Nagrodę Artystyczną III stopnia. S. Gergely, autor sztuki, prezes Związku Literatów Węgierskich przebywał w Polsce w listopadzie 1950.

98

- 5 Rozporządzenie Rady Ministrów o uznaniu Towarzystwa Wiedzy Powszechnej (TWP) za stowarzyszenie wyższej użyteczności ("Dz. U.", nr 22 poz. 191).

Do zadań TWP należy: a) popularyzacja zdobyczy wiedzy i techniki oraz upowszechniania kultury, b) propagowanie książki i czytelnictwa, c) zaopatrywanie organizacji masowych w popular-

ne wydawnictwa naukowe ze wszystkich dziedzin wiedzy.

TWP planowało rozległą akcję odczytową i wydawniczą, m. in. zorganizowanie ok. 500 prelekcji miesięcznie, przejęcie miesięcznika "Wiedza i Życie" (wydawanego dotąd z subwencji Ministerstwa Kultury i Sztuki jako wydawnictwo Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych i Ludowych) oraz miesięcznika "Problemy".

2 VII odbyło się pierwsze walne zebranie TWP, wybrano zarząd główny, prezesem został Zygmunt Młynarski.

adnot. [Z. MŁYNARSKI: Towarzystwo Wiedzy Powszechnej rozpoczyna działalność. "Tryb. Wolności", nr 34. 99

- 5 Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie poddania przedsiębiorstwa państwowego "Państwowy Instytut Wydawniczy" działaniu dekretu z dn. 3 stycznia o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych. ("Dz. U.", nr 22, poz. 190).

"Państwowy Instytut Wydawniczy" utworzony został dekretem z dnia 25 czerwca 1946 (zob. poz. 146). 100

- 6 Pierwszy ogólnopolski zlot korespondentów robotniczych i chłopskich rozpoczął swe obrady w Teatrze Narodowym. Przeszło 500 uczestników zlotu reprezentowało 12 tysięcy korespondentów terenowych prasy codziennej. W zjeździe uczestniczyli jako goście liczni dziennikarze zagraniczni.

adnot. [Spr.: L. WYSZNACKI. "Prasa pol.", nr 6 - 7. 101

- ok. 7 Nagrody Artystyczne Ziemi Krakowskiej. Nagrody (w wysokości 100 tys. zł) w dziedzinie li-

teratury otrzymali: S. Skoneczny (poezja) i W. Machejek (publicystyka), w dziedzinie teatru T. Białoszczyński i A. Stopka oraz zespół aktorski Teatru Młodego Widza za wykonanie sztuki A. Uspińskiego Przyjaciele.

Nagrody Artystyczne Ziemi Krakowskiej przyznawane były w 5 działach (po 2 nagrody w każdym): literatura, plastyka, muzyka, teatr, organizacja życia kulturalnego. Łączna suma nagród wynosiła 1 milion zł. Drugi milion przeznaczony był na popieranie twórczości artystycznej drogą subwencji, trzeci - na pomoc świetlicom.

402

7 D r u g i Z j a z d D e l e g a t ó w T o w a r z y s t w a L i t e r a c k i e g o i m. A. M i c k i e w i c z a w W a r s z a w i e. Na Zjeździe powzięto uchwałę o wciągnięciu w szeregi Towarzystwa nauczycieli-polonistów w celu rozszerzenia działalności poprzez powiększenie liczby oddziałów. ~~Realizację uchwały Zjazd powierzył nowoobranemu Zarządowi Głównemu w składzie: J. Krzyżanowski (prezes), E. Sawrymowicz (wiceprezes), E. Jankowski (sekretarz), S. Treugutt (skarbnik), K. Budzyk, J. Kulczycka-Saloni, Z. Libera, J. Pelc, S. Żółkiewski (członkowie zarządu).~~ W 1950 w wyniku realizacji uchwały powstały 2 nowe Oddziały Towarzystwa: Oddział Katowicki i Oddział Olsztyński. Oddział Katowicki liczył w momencie powstania 50 członków, zarząd Oddziału tworzyli: J. Zaremba (prezes) S. Zabierowski (wiceprezes), J. Wojnarowska (sekretarz), M. Dobrowolska (skarbnik), J. Żlabowa, J. Kram, J. Stolarzewiczowa (członkowie zarządu).

Oddział Olsztyński (zorganizowany 15 VI 1950) liczył 23 członków, do zarządu wchodził: L. Sienkiewicz (przewodniczący), R. ~~Hiszpa~~ (wiceprzewodniczący), M. Kobylańska (sekretarz), A. Morawska (skarbnik).

50
8-12 V

Zjazd Polonistów w Warszawie zorganizowany przez Podsekcję Badań Literackich Pierwszego Kongresu Nauki Polskiej, Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza oraz Instytut Badań Literackich. W zjeździe, który odbył się w gmachu Związku Nauczycielstwa Polskiego przy ul. Spasowskiego, brało udział paruset uczestników - pracowników naukowych ze wszystkich ośrodków, przedstawiciele literatów (z ^{wice}prezesem ZLP J. Iwaszkiewiczem), krytyków literatury, nauczycieli szkół średnich, członków akademickich kół polonistycznych, przedstawiciele świata teatralnego. Na otwarciu obecni byli: minister Kultury i Sztuki S. Dybowski, minister Oświaty E. Krassowska, przedstawiciel KC PZPR K. Petruszewicz.

Zjazd obradował w 4 sekcjach: Organizacji Badań Polonistycznych, Teorii Literatury, Historii Literatury i Dydaktyki Języka Polskiego w Szkole. Wygłoszono 27 referatów. Dyskusja skupiła się głównie wokół następujących zagadnień: ocena krytyczna stanu istniejącego, wydobycie postępowej tradycji nauki o literaturze, planowanie zgodne z postępowymi metodami badania oraz zachowaniem związku nauki z życiem.

Główną podstawę dyskusji stanowiły referaty: S. Żółkiewskiego: Aktualny etap walki o marksistowską wiedzę o literaturze w Polsce; Planowanie badań polonistycznych, J. Krzyżanowskiego: Podstawowe postulaty organizacji pracy w dziedzinie nauki o literaturze polskiej, J. Kotta: Dynamika przełomu literackiego i R. Pollaka: Periodyzacja historii literatury polskiej. O znaczeniu dyskusji Zjazdowej pisał m. in. S. Żółkiewski: "Ogólnokrajowy Zjazd Polonistów był poważnym wydarzeniem w naszym życiu umysłowym. Zjazd wyraźniej niż poszczególne książki obnażył ideologiczne przeciwieństwo dzielące polonistykę /.../, dowiódł, że zwolennicy idealizmu i rutyny nie podejmują zasadniczej polemiki, zasadniczej obrony swoich pozycji. Czują się niedostatecznie uzbrojeni wobec autorytetu metodologii marksistowskiej. Chcą natomiast organiczyć zakres i kompetencję badań marksistowskich, traktują marksizm jako jedną z wielu równouprawnionych metod obok wszystkich burżu-

80

azyjnych". Zadaniem marksistowskiego literaturoznawstwa na najbliższy okres było zdaniem Żółkiewskiego "pokazać, jak odbija się w literaturze realna, klasowa walka /.../, wszechstronnie oświetlić narodową samodzielność i oryginalność naszej literatury /.../, dać głęboką analizę ideowej zawartości literatury w związku z rodzącą się konkretną historyczną rzeczywistością". /.../ "Metoda marksistowska - mówił następnie Żółkiewski - pozwoliła już teraz u nas znacznie ożywić problematykę estetyczną. Dyskusje marksistowskie postawiły zasadniczy problem estetyczny - walki o realizm w naszej epoce, walki o nowy typ realizmu, o realizm socjalistyczny". (Na marginesie Zjazdu Polonistów 8 - 12 maja 1950. "Pam. liter." R. 41 z. 2 s. 308 - 320).

W wyniku dyskusji zjazdowej została przeprowadzona szczegółowa ocena polskiego piśmiennictwa historyczno-literackiego, nakreślony kierunek ideowy, metodologiczny i organizacyjny przy-

szyłych badań oraz zarysowany ich plan.

Na zakończenie Zjazdu uczestnicy przesłali do premiera Cyrankiewicza depezę, w której zobowiązali się do pracy na rzecz budowy socjalizmu w Polsce, realizacji planu 6-letniego, wychowania młodzieży w duchu postępu i humanizmu socjalistycznego.

adnot.

M a t e r i a ł y Z j a z d u: O sytuacji w historii literatury polskiej. Wybór referatów wygłoszonych na Zjeździe Polonistów w dn. 8 - 12 maja. Pod red. J. Baculewskiego. W-wa 1951. - J. Z. JAKUBOWSKI: Zadania polonistyki wobec nowych programów języka polskiego. "Pam. liter." R. 41 z. 1. - E. KRASSOWSKA: O podniesienie poziomu pracy dydaktycznej na wyższych uczelniach. "Życie Nauki", nr 3- 4. - T. MIKULSKI: Stan badań i potrzeby nauki o literaturze wieku Oświecenia. "Pam. liter.", R. 41 z. 3/4 s. 841 - 860. - R. POLLAK: Zagadnienia periodyzacji historii literatury polskiej. "Pam. liter.", R. 39 s. 121 - 150. - K. WOJCIECHOWSKI: Potrzeby czytelnictwa masowego. "Bibliotekarz" R. 18 nr 5 - 6. - K. WYKA: Stan badań nad romantyzmem. "Twórcz.", nr 7 s. 110 - 126. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Aktualny etap walki o marksistowskie literaturoznawstwo w Polsce. "Twórcz.", nr 6 s. 104 - 109; Metody i warunki planowania badań polonistycznych. "Życie Nauki", nr 5/6 s. 345 - 358; O literaturoznawstwie burżuazyjnym epoki imperializmu w Polsce. "Pam. liter.", R. 41 nr 1 s. 1 - 46; Aktualne zadania i plan nauki o literaturze. "Twórcz.", nr 8.

B i b l i o g r.: tdr /T. DREWNOWSKI/: Polonistyczny wstęp do Kongresu Nauki. "Nowa Kult.", nr 6. - J. Z. JAKUBOWSKI. "Polonist.", nr 3-4. - K. LEŚNIEWSKA: Przed zjazdem polonistów. "Wieś", nr 19. - B. LEŚNODORSKI. "Nowa Kult.", nr 4. - H. MARIKIEWICZ: Po zjeździe polonistów. "Nowa Kult.", nr 9. - G. SINKO:

Nauka w walce o prawdę i postęp. "Dz. liter.", nr 21. - A. SZCZEPKOWSKI: Na marginesie Zjazdu Polonistów. "Tyg. powsz.", nr 26. (Polem.: S. Żółkiewski: Na temat Zjazdu Polonistów. "Nowa Kult.", nr 14). - S. TREUGUTT: Uwagi o wpływoлогии. "Nowa Kult.", nr 10. - P. TURKOWSKI: O odnowę wiedzy o literaturze. "Wieś", nr 22. - K. WYKA: Zjazd Polonistów. "Twórcz.", nr 6 s. 157 - 183. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Badania literackie na Kongresie Nauki. "Kuźn.", nr 5. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Na marginesie Zjazdu Polonistów. "Nowe Drogi", nr 3 s. 100 - 116; przedr. "Pam. liter.", R. 41 z. 2 s. 308 - 328.

audnot.

Ponadto artykuły dot. problematyki Zjazdu: J. KOTT: Miara postępowości w historii literatury. "Twórcz.", z. 10 s. 84 - 95. - W. LEOPOLD: W walce z upiorami polonistyki. "Nowa Kult." nr 1. - B. LEŚNODORSKI: Kongres pracy naukowej. "Nowa Kult.", nr 4. - H. MARKIEWICZ: Jaką naukę o literaturze w praktyce do użytku publicznego zastosować? "Dz. liter.", nr 19. - S. PODHORSKA-OKOŁÓW: Prace Podsekcji Badań Literatury. /Wywiad z S. Żółkiewskim%. "Kur. codz.", nr 173. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Dynamika przełomu literackiego. "Nowa Kult." nr 1.

104

- 8 Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki w sprawie działalności wydawniczej teatrów. "W związku z reorganizacją miesięcznika "Teatr", który jako centralne pismo teatralne zawierać będzie również materiał dotyczący zagadnień terenu, polecam Przedsiębiorstwu Państwowemu Generalnej Dyrekcji Teatrów, Oper i Filharmonii przeprowadzenie likwidacji następujących lokalnych pism i rozszerzonych programów teatralnych wychodzących w formie samodzielnych stałych wydawnictw: 1. "Rzeczy Teatralne", 2. "Program Państwowego Teatru Polskiego w Warszawie", 3. "Łódź Teatralna", 4. "Wieczory Teatralne", 5. "Listy z Teatru", 6. "Echo Muzyczne i Teatralne", 7. "Scena

Wrocławska." Wszelkie prace redakcyjne należy ukończyć do dnia 30 V 1950. Po tym terminie niewykorzystane materiały winny być przekazane do redakcji miesięcznika "Teatr".

Spośród wymienionych czasopism trzy: "Echo Muzyczne i Teatralne", "Listy z Teatru" i "Rzeczy Teatralne" przestały faktycznie wychodzić w 1949 (zob. poz.: /49, /49, /49).

105

ok.9 O s t a t n i n u m e r (13/14) "Wieczorów Teatralnych".

Pismo wychodziło od 1948 r. (zob. poz. /48), w 1950 ukazały się nr 9/10 - 13/14. Wydawcą był Państwowy Teatr Śląski w Katowicach, redaktorem - W. Szewczyk. Współpracowali z pismem: A. Baumgardten, W. Gorecki, Z. Hierowski, W. Natanson, L. Schiller, W. Szewczyk, H. Vogler. Ostatni numer poświęcony był rocznicy J. Słowackiego i zawierał artykuły: J. Kleinera, W. Hahna, J. Zagórskiego, J. Krasickiego i M. Sobańskiego. Zamknięcie pisma - zob. poz. 102.

106

9 E g z e m p l a r z p i e r w s z e g o w y d a n i a Konrada Wallenroda A. Mickiewicza z 1928 roku przekazało Ministerstwo Oświaty Muzeum Narodowemu w Warszawie. Egzemplarz opatrzony jest dedykacją Mickiewicza dla Michała Wereszczaki.

107

10 R o z p o r z ą d z e n i e M i n i s t r ó w O ś w i a t y i Z d r o w i a w s p r a w i e u z n a w a n i a s t u d i ó w w y ż s z y c h o d b y w a n y c h w Z w i ą z k u S o c j a l i s t y c z n y c h R e p u b l i k R a d z i e c k i e c h. ("Dz. U.", nr 25, poz. 227).
§ 1. Ukończenie wyższej szkoły w ZSRR począwszy od 1 października 1917 jest równoważne z ukończeniem odpowiedniej szkoły

wyższej w Polsce i dyplom stwierdzający ukończenie takiej szkoły nie wymaga nostryfikacji".

408

- 13 Nagroda im. Włodzimierza Pietrzaka ufundowana przez tygodnik "Dziś i Jutro" została przyznana po raz trzeci. Jury w składzie: A. Gołubiew, A. Hutnikiewicz, P. Jasienica, A. Rogalski, W. Wnuk i A. Wojtkowski przyznało większością głosów następujące nagrody:
- naukową (150 tys. zł) K. Kłósakowi, literacką (125 tys. zł) Z. Starowieyskiej-Morstinowej za całokształt działalności krytycznej i literackiej, publicystyczną S. Stommie i nagrodę młodych (100 tys. zł) M. Rostworowskiemu.

notat.

["Dziś i Jutro", nr 20 - 21, 24.

409

- 14 Dyskusja o liberalizmie. Dyskusję na łamach "Tygodnika Powszechnego" zapoczątkował art^{kuł} ks. J. Piwowarczyka: Spór o liberalizm, z którym polemizował S. Kisielewski (Na okopach liberalizmu), przeciwstawiając historycznemu pojęciu liberalizmu, pojęcie liberalizmu jako postawy światopoglądowej typu "neoliberalizmu" Röpkego oraz wysuwając postulaty wolnej konkurencji ideologii. Stanowisko Kisielewskiego podtrzymał L. Tyrmand (Posiłki dla okopów pierwszej linii). W dyskusji zabierali w dalszym ciągu głos: J. Piwowarczyk, J. M. Święcicki, K. Zajczewski, W. Kętrzyński, B. Grzeniewski.

J. PIWOWARCZYK: Spór o liberalizm. "Tyg. powsz.", nr 20. - S. KISIELEWSKI: Na okopach liberalizmu. "Tyg. powsz.", nr 24. - b. grz. /B. GRZENIEWSKI/: Charakterystyczna wypowiedź. "Nowa Kult.", nr 13. - W. KĘTRZYŃSKI. "Dziś i Jutro", nr 247. - J. PIWOWARCZYK: Atak na "okopy". "Tyg. powsz.", nr 24; Kula w płot. "Tyg. powsz.", nr 29. - J. M. ŚWIĘCICKI: Liberalizm, pogląd na świat czy idea?, "Tyg. powsz.", nr 24; Jeszcze o liberalizmie.

notat.

notat.

"Tyg. powsz.", nr 42 /podp.: J.M.Ś./ - L. TYRMAND: Posiłki dla okopów pierwszej linii. "Tyg. powsz.", nr 29. - J. ZABŁOCKI (K. ZAJCZNIIEWSKI): Liberalizm czyli krzywda społeczna. "Tyg. powsz.", nr 34.

440

16 Zamknięty konkurs na reportaż ogłoszony przez Oddział Katowicki ZLP. Jury konkursu w składzie: B. Jaszczuk, W. Hanke, W. Natanson, L. Stasiak, K. Wyka i H. Vogler nie przyznało pierwszej nagrody, drugą otrzymał W. Szewczyk, trzecią nagrodę otrzymali - J. Baranowicz i A. Baumgardten, czwarte: J. Brzoza, M. Klimas-Błahutowa i A. Wydrzyński. Nagrodę specjalną przyznano G. Morcinkowi.

441

ok. 28 Odsłonięcie pomnika Władysława Orkana w Nowym Targu w dniu Święta Ludowego.

Pomnik Orkana - dłuta St. Marcinowa wzniesiony był w 1934 r., podczas okupacji hitlerowskiej rozebrany na zarządzenie okupanta, ukryty został przez miejscowe społeczeństwo, obecnie zrekonstruowany.

J. OSETOWSKA: Święto rodzinne w stronach rodzinnych W. Orkana. ~~W. Orkana~~ "Rolnik pol.", nr 65.

Odsłonięcie pomnika przypadło w 20-tą rocznicę śmierci Orkana, która poza tym stała się okazją do nowych analiz twórczości ^{pisarza} ~~Orkana~~ M. in.: E. Korzeniewska: Powieść Orkana z perspektywy dnia dzisiejszego. "Nowa Kult.", nr 12. - S. Pigoń: Pierwszy start W. Orkana. "Spr. PAU", nr 3 s. 79 - 81; Dramaturgia W. Orkana. "Spr. PAU", nr 7 s. 468 - 471. - J. Sieradzki: J. Marchlewski a W. Orkan. "Dz. liter.", nr 14 - 15, 21; Upadki i wzloty W. Orkana. "Dz. Liter.", nr 23.

442

ok. 28 Konkurs na pracę Opis mojej wsi

ogłoszony przez Instytut Prasy Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej "Czytelnik". Komitet powołany dla oceny nadesłanych prac przyznał: I nagrodę (50 tys. zł) S. Pawlocie ze wsi Lisiewice pow. Łowicz, II nagrodę (40 tys. zł) A. Rutkowskiemu ze wsi Godzisz pow. Garwolin,
 II nagrodę (40 tys. zł) J. Marcinkowi ze wsi Bieńkowice pow. Myślenice,
 II nagrodę (40 tys. zł) Ł. Husznie ze wsi Brzeziny woj. Lubelskie.

413

olk. 30 Czytając Mickiewicza Juliana

Przybosia. Tom zawierał 10 szkiców drukowanych poprzednio w większości w czasopiśmie. Książka oceniona jako konfrontacja sztuki poetyckiej Mickiewicza ze smakiem współczesnym uznana została za cenną pozycję badań nad Mickiewiczem, choć zdaniem krytyki marksistowskiej nie wolną od błędów. "Praca /Przybosia/, niemal pionierska w koncepcji budzi szacunek dla czujności odbiorczej i niezależności poglądów autora. Przynosi sporo trafnych i odkrywczych sądów szczegółowych, pobudza do myślenia i dyskusji. Niestety ahistoryzm i fałszywy estetyzm wyrosły z nieprzewyciężonych tendencji formalistycznych deformuje tę koncepcję i ocenę poezji Mickiewicza, jaka zarysowuje się w całości książki" - pisał H. Markiewicz. "Zasadniczym błędem Przybosia jest uwzględnianie przy ocenie wartości dzieł Mickiewicza wielu kryteriów dekadencjonalnej mieszczańskiej poetyki normatywnej. /.../ Dobrze się jednak stało, że Przyboś podjął trudną i odpowiedzialną problematykę analizy artystycznej. Jest to szczególnie cenne na tle ubóstwa pod tym względem postępowej mickiewiczologii" (Janion). Natomiast J. Błoński bronił swobody metodologicznej w tego typu pracy: "Do książki Przybosia nie można przymierzać

kryteriów, jakie stosuje się do dzieł historyczno-literackich, jest to w istocie swojej tom esejów, a esej znaczy "próba".

J. BŁOŃSKI: Lekcja czytania. "Dz. liter.", nr 44. - H. MARKIEWICZ: Przyboś o Mickiewiczu. "Nowa Kult.", nr 29. - W.R. /W. SADKOWSKI/. "Dziś i Jutro", nr 36. - M. JANION. "Pam. liter." 1951 s. 608 - 609. - Cz. Zgorzelski. "Tyg. powsz." 1951 nr 30.

444

ok. 31 Powstanie miesięcznika "Życie i Myśl". Wydawcą pisma był Instytut Zachodni w Poznaniu. Komitet redakcyjny tworzyli: T. Lehr-Spławiński (przewodniczący), W. Głowacki, Z. Jaroszewski, Z. Kaczmarczyk, A. Klafkowski, A. Rogalski, M. Szczaniecki, M. Suchocki, Z. Wojciechowski, S. Wysłouch. Redaktorem był Z. Wojciechowski, zastępcą redaktora M. Suchocki, sekretarzem redakcji A. Rogalski. W "Rozważaniach wstępnych" Redakcja określała cel i zadania pisma: "Naszym zadaniem jest uświadamianie katolickiemu społeczeństwu polskiemu tego, co w hasłach wielkiej rewolucji nie może mu być obcym. Nie chodzi tu tylko o postulat odbudowy kraju, postulat oczywisty, ale o stosunek do przemian społecznych wywodzących się z hasła sprawiedliwości społecznej, łącznie z hasłem walki z wyzyskiem człowieka przez człowieka".

Problematykę pierwszego roku pisma stanowiły kwestie dotyczące porozumienia i zbliżenia między sferami katolickimi w Polsce a Rządem oraz zagadnienia historyczno-kulturalne. Drukowali w piśmie m. in.: J. Czekanowski, J. Kleńder, P. Mroczkowski, J. Parandowski, R. Pollak, S. Pigoń, T. Lehr-Spławiński, M. Szyjkowski, Z. Wojciechowski, W. Doda i in.

445

- Czterdziestolecie śmierci Elizy Orzeszkowej i Marii Konopnickiej.

Zapowiedziane zostały w okresie od maja do września masowe obchody, których program obejmował wydanie pism, imprezy i montaże świetlicowe, słuchowiska radiowe itp.

8 V w ramach obchodów Archiwum Orzeszkowej Gabinetu Filologicznego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego urządziło wystawę rękopisów i pierwodruków utworów E. Orzeszkowej.

W roku 1950 ukazały się następujące tomy Pism zebranych E. Orzeszkowej pod redakcją J. Krzyżanowskiego: 2, 5 - 7, 9 - 10, 19 - 20, 24 - 26, 33 - 35, 38 - 40, 43 - 45, 50 oraz dwutomowy Wybór nowel w serii Komitetu Upowszechnienia Książki.

Rocznica była ponadto okazją do nowych ocen twórczości E. Orzeszkowej; w 1950 ukazały się m. in. następujące artykuły:
 D. GÓDLEWSKA: E. Orzeszkowa wobec rozpoczynającej się epoki imperializmu. "Polonist.", nr 5 s. 44 - 46. - M. GRUZINSKA. "Po prostu", nr 20. - I. KRAJEWSKA. "Żołnierz pol.", nr 21. - M.N.R.: O rękopisach E. Orzeszkowej. "Tryb. Wolności", nr 20. - S. PODHORSKA-OKOŁÓW: E. Orzeszkowa wczoraj i dziś. "Kur. codz.", nr 137. - W. SZEWCZYK. "Świat i Życie", nr 37. - H. ZATORSKA. "Polska zbrojna", nr 139. - M. ŻMIGRODZKA: Młoda Orzeszkowa. "Wieś", nr 26. - M. ŻMIGRODZKA: Najcenniejsze wartości pisarstwa Orzeszkowej. "Echo Tyg.", nr 22. - M. ŻMIGRODZKA: Początek powieści. "Nowa Kult." nr 14.

Obchody rocznicowe poświęcone M. Konopnickiej - zob. poz. 181.

116

- Reprezentacyjną wystawę Książki polskiej w salach Muzeum Przemysłu Artystycznego w Pradze zorganizowało Biuro Współpracy Kulturalnej z Zagranicą, Czechosłowackie Ministerstwo Informacji i Towarzystwo Przyjaźni Czechosłowacko-Polskiej. Wystawa otwarta była przez miesiąc, następnie została przeniesiona do Bratysławy, Bana, Morawskiej

Ostrawy i Pilzna.

117

CZERWIEC

2 I l j a E r e n b u r g w W a r s z a w i e. I. Erenburg wygłosił odczyt o światowym ruchu w obronie pokoju.

118

3 Z w i ą z e k L i t e r a t ó w P o l s k i c h o t r z y -
m a ł w ł a s n ą s i e d z i b ę . Uroczyste przekazanie
Związkowi odbudowanych kamieniczek Johna i Prażmowskiego na Kra-
kowskim Przedmieściu 87/89 w Warszawie.

119

3 Z m a r ł w K r a k o w i e E d w a r d K u n t z e
(ur. 1880) dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, członek
PAU. Pogrzeb odbył się 6 VI na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.
(Inf. bio- bibliograf. podaje: R. Kaczmarczyk. "Spr. Poz. Tow.
Przyj. Nauk" 1955 nr 11 s. 134 - 135).

120

4 Z m a r ł w W a r s z a w i e J a n M i c h a l s k i
(ur. 1876), bibliofil, członek Towarzystwa Naukowego Warszawskie-
go, współpracownik Komisji Historyczno-Literackiej PAU. (Inf. bio-
bibliograf. podaje: K. Świerkowski. "Pam. liter.", R. 39 s. 435 -
- 443 i nadb.).

notat.

[J. KRZYŻANOWSKI. "Rocz. Tow. Nauk. Warsz.", s. 211 - 214.

121

9 Z a r z ą d z e n i e M i n i s t r a K u l t u r y i
S z t u k i w s p r a w i e u s t a l e n i a n a z w
m u z e ó w p a ń s t w o w y c h i m u z e ó w p r z e j ę t y c h n a w ł a s n o ść p a ń s t w a .
Muzeum im. S. Żeromskiego w Nałęczowie otrzymało nazwę obowiąz-
ującą: Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie. Nazwa Muzeum im.
Władysława Orkana w Rabce pozostała nazwą obowiązującą.

- 13 Zginął Ksawery Pruszyński w katastrofie samochodowej koło miasta Hahn w brytyjskiej strefie okupacyjnej Niemiec. K. Pruszyński (ur. w 1907), wybitny pisarz i publicysta, był wówczas ministrem pełnomocnym i posłem nadzwyczajnym R. P. w Holandii. Pogrzeb odbył się na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. (Inf. bio- bibliogr. zawiera Słownik współczesnych pisarzy polskich t. 2 s. 726 - 729).

A. BOCHENSKI. "Tyg. powsz.", nr 27. - J. BOREJSZA: Człowiek, który szedł. "Przekrój", nr 277. - J. IWASZKIEWICZ. "Nowa Kult.", nr 14. - K. KOŹNIEWSKI: Pogrzeb K. Pruszyńskiego. "Życie Warsz.", nr 166. - R. MATUSZEWSKI: Droga tragicznie przerwana. "Nowa Kult.", nr 13. - E. NAGANOWSKI: Miara symbolu. "Głos wielkopol.", nr 180. - W. NATANSON: Krakowskie czasy K. Pruszyńskiego. "Kur. codz.", nr 199. - S. PODHORSKA-OKOŁÓW. "Kur. Codz.", nr 165. - A. SŁONIMSKI. "Nowa Kult.", nr 14. - H. WIELOWIEYSKA. "Tryb. Wolności", nr 25. - K. WYKA: Droga pisarska K. Pruszyńskiego. "Dz. liter.", nr 26/27. - W. A. ZBYSZEWSKI. "Kult." (Paryż), nr 7/8 s. 73 - 79. - Pogrzeb K. Pruszyńskiego na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. "Kur. codz.", nr 167; In memoriam K. Pruszyńskiego. "Nove Polsko" (Praga), nr 7 s. 17. - Zgon K. Pruszyńskiego. "Polonist.", nr 3/4 s. 127.

123

- 17 Wystawa poświęcona życiu i dziełu Maksyma Gorkiego została otwarta w Klubie Literatów PZPR w Warszawie. Ruchomą wystawę poświęconą Gorkiemu, przeznaczoną dla szkół warszawskich zorganizowało również Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej.

124

- 19 Doroczna nagroda Pen-Clubu Polskiego za najlepszy przekład z literatury obcej na język

polSKI (100 tys. zł) przyznana została A. Ważykowi za całokształt działalności przekładowej ze szczególnym uwzględnieniem przekładów Eugeniusza Oniegina Puszkina oraz utworów Majakowskiego, Rimbauda, Apollinaire'a.

415

20 Artykuł J. Stalina W sprawie marksizmu w językoznawstwie ukazał się na łamach "Prawdy" (Moskwa). Przedrukowany wraz z następnym: Przyczynek do niektórych zagadnień językoznawstwa ("Bolszewik", nr 12 z 29 VI) omawiany był szeroko w prasie polskiej m. in. w pismach literackich ("Pam. liter.", R. 41 z. 2 s. 281 - 307; "Nowa Kult.", nr 14 - 16; "Twórcz.", z. 12 s. 154 - 158).

4 XII w sali Rady Państwa odbyła się zwołana z inicjatywy miesięcznika "Nowe Drogi" oraz Instytutu Kształcenia Kadr Nauk. przy KC PZPR sesja poświęcona pracom Stalina o językoznawstwie. W czasie sesji wygłosili referaty: J. Berman: Baza i nadbudowa w świetle prac towarzysza Stalina o językoznawstwie, A. Schaff: O niektórych filozoficznych pracach J. Stalina o językoznawstwie i J. Strelcyn: Językoznawstwo na nowym etapie. W sesji wzięli udział liczni naukowcy z całego kraju, m. in. K. Nitsch, T. Lehr-Spławiński, W. Doroszewski, Z. Stieber, T. Urbanczyk, S. Żółkiewski, Z. Lissa, J. Starzyński, Ż. Kormanowa, E. Ehrlich.

Materiały sesji: "Myśl współcz.", nr 12; "Nowe Drogi", nr 6.

Spr.: B. BACZKO. "Nowe Drogi", nr 6 s. 108 - 121. - R. ZIMAND: Dyskusja o bazie i nadbudowie. "Nowa Kult." 1951 nr 1.

Prace Stalina o językoznawstwie spowodowały liczne wypowiedzi na temat ich konsekwencji dla estetyki i nauki o literaturze w latach 1951 - 1952 w czasopismach literackich. W r. 1952 wyszła publikacja zbiorowa Instytutu Badań Literackich pt. Tezy Stalina o języku a metodologia badań literackich zawierająca następujące prace: S. Żółkiewski: Tezy Stalina o języku a meto-

dologia badań literackich; H. Markiewicz: O specyficznych cechach literatury jako formy świadomości społecznej; K. Wyka: O powodach trwałości dzieła sztuki; M.R. Mayenowa: O poetyce; A. Ważyk: Do zagadnień formy wierszowanej; K. Budzyk: O trwałe wartości w nauce; H. Markiewicz: Zagadnienia nauki o literaturze i estetyce w świetle dyskusji nad pracami Stalina o językoznawstwie.

426

ok.. 23 Kształt miłości Jerzego Broszkiewicza. Cz. 1. powieści o Chopinie drukowana w roku poprzednim w tygodniku "Odrodzenie" (nr 25 - 48) przyjęta została z dużym zainteresowaniem i uznana za udaną próbę literackiego ujęcia

postaci, życia i dzieła Chopina. "Troska o właściwą proporcję opowiadanych spraw wyznacza intelektualną konstrukcję książki. Czujność o to, aby nie zmylić ścieżek i nie zablądzić na manowce odziedziczonej po wzorach "wie romancée" ławizny /.../ - pisał A. Kijowski i konkludował: "Prawdziwy kształt wielkiego człowieka i wielkiej sztuki odnalazł Broszkiewicz w swej książce i oddał go nowej, budującej się kulturze. Dobrze przysłużył się pamięci artysty broniąc go przed brązem i śniedzią czasu, dobrze przysłużył się muzyce pisząc o niej piękny i mądry esej, dobrze przysłużył się literaturze pisząc świetną powieść".

J. KWIECIŃSKI: O koniecznym kształcie. "Nowa Kult.", nr 29. - W. SĄCZKOWSKI: Kształtem miłości piękno jest. "Tyg. powsz.", nr 43. - H. WIELOWIEYSKA. "Dzien. Lit.", nr 44. - A. KIJOWSKI: Kształt odnaleziony. "Życie Litw" 1951 nr 13. - M. KRUPIŃSKI: Piękno kształtem miłości. "Dziś i Jutro" 1951 nr 22. - Z. KUBIKOWSKI. "Zeszyty Wrocł." 1951 nr 5 s. 54 - 56. - M. PROMIŃSKI. "Echo Tygodnia" 1951 nr 30. - D. TRYLEWICZ. "Trybuna Ludu" 1951 nr 299. - K. WYKA: Prawda i wielkość Chopina. "Nowa Kult." 1951 nr 38. - R. ZIMAND. "Twórcz." 1951 z. 10 s. 161 - 164.

127

24 - 27 V Walny Zjazd delegatów Związku Literatów Polskich w Warszawie. Obrady rozpoczęto w sali Rady Państwa. Gośćmi zjazdu byli członkowie Rady Państwa, Rządu, przedstawiciele KC PZPR, delegacje pisarzy zagranicznych (A. Surkow - ZSRR, L. Dmyterko - USRR, J. Amado - Brazylia, P. Bojar i J. Drda - Czechosłowacja, J. Bouissounouse, V. Pozner i T. Tzara - Francja, K. Bartel i B. Uhse - NRD, D. Corbeu i S. Josifescu - Rumunia, F. Karnithy i Z. Zelk - Węgry oraz publicysta S. Silen - USA).

Otwarcia zjazdu dokonał L. Kruczkowski. W prezydium zasiadali: K. Wyka (przewodniczący), J. Andrzejewski, W. Broniewski, M. Dąbrowska, K. Brandys, J. Gałaj, P. Gojawiczyńska, M. Jastrun, A. Kowalska, L. H. Morstin, Z. Nałkowska, J. Parandowski, L. Rudnicki, J. Tuwim i S. Żółkiewski.

Jako przedstawiciel władz państwowych przemawiał premier J. Cyrankiewicz. Powiedział m. in.: "Nowa kultura rodzi się wszędzie tam, gdzie rodzi się nowe życie, a z niego nowy człowiek. Rzecz jasna, że kultura nasza, nowa, niezwyciężona socjalistyczna kultura rodzi się z przemian społecznych i z postawy jej twórców. Rodzić się będzie w tej samej walce o przewyciężenie starego, jaka toczy się w Polsce, mobilizując naród do realizacji planu 6-letniego /.../. Walka o właściwą postawę i o twórczą realizację tej postawy u pisarza rozpoczęta na Zjeździe Szczecińskim, kontynuowana na naradzie lutowej pisarzy wyjeżdżających w teren - to jest właśnie nasza walka, która rozogni się niewątpliwie i na tym Zjeździe (znajdzie swoje zwycięskie przedłużenie w organizatorskiej pracy związku, a przede wszystkim w naszej pracy twórczej". Następnie po przemówieniach delegatów radzieckich A. Ważyk wygłosił referat pt. Perspektywy rozwojowe literatury polskiej, w którym podkreślił znaczenie ideowego zaangażowania pisarzy i krytyków, wysunął postulat opanowania i stosowania metody realizmu socjalistycznego oraz dokonał krytycznego przeglądu produkcji literackiej w ostatnim okresie. "Dojrzewanie literatury realizmu socjalistycznego - mówił Ważyk - uzależnione jest od dokładnej znajomości życia i poziomu ideowego literatów. Podjęta w tym roku akcja związania literatów z terenem była pierwszą planową próbą zbliżenia ich do dzisiejszych zagadnień rozwoju społecznego. Podniesienie poziomu ideowego stanowi nieodzowny warunek rozwoju realistycznego warsztatu pisarskiego. Wymaga to intensywnej pracy

ideologicznej na terenie Związku Literatów, przekształcenia organizacji literackiej w samodzielny ośrodek twórczy pisarzy". Drugim referatem wygłoszonym pierwszego dnia obrad był referat S. Żółkiewskiego: Aktualne zadania i stan nauki o literaturze w Polsce. Zadaniem badacza literatury - brzmiała jedna z tez referatu Żółkiewskiego - jest torowanie drogi myśli postępowej poprzez badanie i wykrywanie tendencji postępowych i humanistycznych w przeszłości. Przed marksistowskim historykiem literatury stoi aktualnie praca zbadania i sformułowania marksistowskiej koncepcji epok literatury, propagowanie metody i wyjaśnienie podstaw estetyki marksistowskiej. Ważne jest podjęcie w tym celu planowych, kolektywnych badań.

Trzeci podstawowy referat Zjazdu: O roli i zadaniach Związku Literatów Polskich wygłosił L. Kruczkowski. Opierając swe rozważania na dwu podstawowych przesłankach: 1 - funkcja pisarza w społeczeństwie budującym socjalizm, 2 - nowe warunki ustrojowe życia kulturalnego i nowa uspołeczniona polityka kulturalna, przedstawił szereg projektów zmian organizacyjnych Związku. Kryterium przynależności do związku powinna być - zdaniem referatu - aktywność, produktywność pisarska, fakt żywego i trwałego związku z pracą pisarską, krytyczną lub publicystyczną. Związek Literatów powinien stanowić szkołę pisarstwa poprzez pracę w sekcjach twórczych; do udziału w nich byłyby zobowiązany każdy członek Związku. Dalsze propozycje zmian organizacyjnych przedstawione przez Kruczkowskiego dotyczyły: zwoływania Walnych Zjazdów co trzy lata i trzyletniej kadencji Zarządu Głównego, zbierającego się corocznie na kilkudniowe, plenarne sesje dla kierowania sprawami Związku.

Dyskusja rozpoczęta drugiego dnia Zjazdu toczyła się głównie wokół spraw ideologicznych. Wypowiedzi dotyczyły, poza kwestią ideowego zaangażowania pisarzy występującą we wszystkich

prawie przemówieniach, m. in. pojęcia realizmu socjalistycznego (M. Kierczyńska), następnie uproszczeń w ocenach aktualnej twórczości literackiej w referacie Ważyka (m.in. wypowiedzi J. Kotta, K. Wyki, R. Matuszewskiego). Matuszewski mówił o stosunku krytyki literackiej do poezji Gałczyńskiego, stwierdzając, że "nie дано dotąd zasadniczej oceny twórczości tego poety, natomiast uprawiano krytykę jego poezji przy pomocy uwag marginesowych, dowcipów, przypinania łątek./.../. Jest błędem politycznym naszych redakcji, że nie było o tym poecie, który wydał kilka tomów wierszy po wojnie, żadnej pracy krytycznej, że sprawa ta nie została szerzej rozpracowana. /.../. Trzeba pamiętać, że Gałczyński przebył trudną drogę do nas, do ideologii Polski Ludowej, z pozycji bardzo dalekiej, że rezonans jego poezji ma duże znaczenie." Dalsi dyskutanci poruszali zagadnienia: stosunku krytyki do młodej kadry pisarskiej (m.in. wypowiedzi: T. Borowskiego, Kotta, Ziolkiewskiego), pojęcia humanizmu abstrakcyjnego i humanizmu socjalistycznego (J. Siekierska, Putrament i in.), przyczyn zahamowań, oporów wewnętrznych i trudności pisarzy starszego pokolenia (wypowiedzi J. Andrzejewskiego, J. Iwaszkiewicza i in.).

W czasie Zjazdu wręczono nagrody ZLP (po 250 tys. zł) J. Porażyńskiej (dział literatury dziecięcej), M. Kierczyńskiej (dział krytyki literackiej) i T. Kubiakowi (dział poezji).

Nowy zarząd Związku Literatów wybrany na Zjeździe ukonstytuował się następująco: prezes: L. Kruczkowski, wiceprezysi: J. Iwaszkiewicz, J. Andrzejewski i K. Wyka, sekretarz generalny: J. Putrament, skarbnik: A. Maliszewski, członkowie prezydium: T. Borowski, K. Brandys, S. Piętaś, członkowie zarządu: Z. Bieńkowski, J. Broniewska, J. Brzoza, M. Jastrun, M. Kierczyńska, W. Kubacki, A. Kowalska i Z. Nałkowska.

Zjazd uchwalił nowy statut zgodny z nowym charakterem Związku Literatów jako twórczego ośrodka ideologicznego oraz deklarację

94
ideową jako wstęp do statutu.

Na zakończenie obrad, które w ciągu dwu ostatnich dni odbywały się w nowej siedzibie Związku, wysłano listy do prezydenta B. Bieruta i Związku pisarzy radzieckich oraz list do prezydenta Stanów Zjednoczonych H. Trumana protestujący przeciw uwięzieniu H. Fasta i 20 przywódców Zjednoczonego Komitetu Antyfaszystowskiego.

adnot.
M a t e r i a ły Z j a z d u: J. BRONIEWSKA: Sprawa
dotąd nie załatwiona. (Głos w dyskusji). "Nowa Kult.", nr 13. -

J. CYRANKIEWICZ: Przemówienie na otwarciu Zjazdu Literatów.
 "Twórcz." z. 8 s. 77 . - W. DEWITZOWA: Piszcze dla dzieci.
 "Wieść", nr 28. - M. KIERCZYŃSKA: O realizmie socjalistycznym.
 "Nowa Kult.", nr 17. - L. KRUCZKOWSKI: O roli i zadaniach Związ-
ku Literatów Polskich. "Nowa Kult.", nr 16; "Twórcz.", z. 8 s.
 107 - 118. - A. SURKOW: Literatura w służbie socjalizmu. "Nowa
 Kult.", nr 15. - A. WAŻYK: Perspektywy rozwojowe literatury pol-
skiej. "Nowa Kult.", nr 14; "Twórcz.", z. 8 s. 81 - 97. - (Wys.):
"Tylko aktywni pisarze członkami ZLP". (Wywiad z L. Kruczkowskim)
 "Życie Warsz.", nr 170. - W. ŻÓŁKIWSKA: Literatura młodzieżowa.
 "Wieść", nr 28. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Aktualne zadania i stan nauki
o literaturze w Polsce. "Twórcz.", z. 8 s. 98 - 106. - Pisarze
- czołowy aktyw rewolucji kulturalnej w Polsce. Fragmenty monta-
żu z przemówień /.../. "Dzien. liter.", nr 28. - Komunikaty.
 "Twórcz.", z. 7 s. 3 - 4, z. 8 s. 119 - 158.

zobmot.

B i b l i o g r.: K. BRANDYS. "Dz. zach.", nr 173. - L. GOLIN-
 SKI: Zjazd zwiastujący przełom. "Zwierciadło", nr 19. - J. HEN:
Zjazd przełomu. "Żołnierz pol.", nr 26. - R. KARST: Po Zjeździe.
 "Nowa Kult.", nr 15. - H. MARKIEWICZ: Sprawy literatów. "Prze-
 krój", nr 274. - R. MATUSZEWSKI. "Życie Warsz.", nr 172. - H. MI-
 CHALSKI: Kryzys czy przełom. "Wieść", nr 27 - 28. - B. OLSZEWSKA:
W ogniu dyskusji - ku nowej sztuce. "Życie Warsz.", nr 175. -
 S. OTWINOWSKI: Szkolenie kadr literackich. "Tryb. Ludu", nr
 202. - J. PAŃSKI: Ważny etap rewolucji kulturalnej. "Głos Wy-
 brzeża", nr 171. - J. PUTRAMENT: Sześcioletni plan przebudowy
psychicznej. "Nowa Kult.", nr 18. - W. SZEWCZYK: Po zjeździe
uwagi optymistyczne. "Dz. zach.", nr 180. - S. TELEGA: Przed
"dziewiątą falą" w literaturze. "Nowa Kult.", nr 2. - T. ZABĘ-
 DOWSKI. "Twórcz.", z. 8 s. 159 - 165. - J. ŻUŁAWSKI. "Nowa Kult.",
 nr 13; "Twórcz." z. 8 s. 5 - 6; "Życie Warsz.", nr 164, 170, 172 -

- 177.

Postulowana na Zjeździe metoda realizmu socjalistycznego była w 1950 przedmiotem licznych artykułów zarówno krytyków i historyków literatury jak i teoretyków innych dziedzin sztuki, polskich i obcych. Ważniejsze z nich to m. in.: A. J. BUROW: Estetyka marksistowsko-leninowska przeciwko naturalizmowi w sztuce. "Myśl współcz.", nr 10. - E. CSATÓ: Walka o realizm socjalistyczny w polskim teatrze. "Myśl współcz.", nr 10. - W. DASZEWSKI: U progu realizmu socjalistycznego w polskim teatrze. "Teatr", nr 7. - B. HAMERA: Powieść - produkt społeczny. "Nowa Kult.", nr 24. - M. KIERCZYŃSKA: O realizmie socjalistycznym. "Nowa Kult.", nr 17. - Z. LIBERA: Problemy realizmu socjalistycznego i jego odbicie w polskiej literaturze współczesnej. "Polonist.", z. 5. - A. K. LEBIEDIEW: Estetyka marksistowsko-leninowska jako teoretyczna podstawa radzieckiej krytyki artystycznej. "Materiały do Studiów i Dyskusji /.../ nad Sztuką", nr 2. - H. LEFEBVRE: Wstęp do estetyki. "Materiały do Studiów i Dyskusji /.../ nad Sztuką", z. 3 - 4. - R. MATUSZEWSKI: Na temat prozy. "Nowa Kult.", nr 11. - H. NIEDOSZIWIN: Realizm - sztuka narodu. "Gaz. rob.", nr 284. - J. PUTRAMENT: Sześćioletni plan przebudowy psychicznej. "Nowa Kult.", nr 18. - J. SIEKIERSKA: O realizm socjalistyczny w polskim teatrze. "Teatr", nr 12. - W. SOKORSKI: Kryteria realizmu socjalistycznego. "Przegl. artyst.", z. 1 - 2. - S. SZANTER: U źródeł realizmu socjalistycznego. "Wiedza i Życie", nr 6 - 7. - J. TOEPLITZ: Walka o realizm w sztuce filmowej. "Materiały do Studiów i Dyskusji /.../ nad sztuką", nr 2. - S. ŻOŁKIEWSKI: Kształcenie kadr literackich w ZSRR. "Nowa Kult.", nr 16.

128

wiek Krzysztofa Gruszczyńskiego w Teatrze Kameralnym w Warszawie; w reż. i scenogr. J. Uklei. Sztuka spotkała się z pozytywną oceną krytyki i uznana została za jedną z przodujących sztuk polskich ujmujących zagadnienia współczesne w sposób politycznie i społecznie trafny. Podkreślano interesujące przedstawienie procesu wrastania starej inteligencji technicznej w kolektyw robotniczy, w nową rzeczywistość społeczną i moralną.

Sztuka została odznaczona w 1950 Państwową Nagrodą Artystyczną II stopnia (zob. poz. 152).

Z. GRÉN: W walce o problem. "Dz. liter.", nr 32. - E. NI-ZIURSKI: Inteligent pod wpływem klasy robotniczej. "Wieś", nr 29. - J. A. SZCZEPAŃSKI: Wartościowy debiut. "Teatr", nr 7. s. 76 - 78; "Twórcz.", z. 10 s. 122 - 123. - J. ŻUŁAWSKI. "Nowa Kult.", nr 15.

29 Wieczór poetycki Aleksiego Surkowa w Domu Literatów w Warszawie. 129

ok. 29 Narada twórcza kompozytorów i literatów poświęcona zagadnieniu pieśni masowej. Narada zorganizowana z inicjatywy Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Polskiego Radia odbyła się w Nieborowie. 130

W obradach wzięli udział: min. Kultury i Sztuki S. Dybowski oraz prezes Centralnego Urzędu Radiofonii - W. Billig. Dyrekcja Programowa Pol. Radia zorganizowała również w wielkim studio P. R. zamkniętą naradę z udziałem muzyków, poetów, radiowców oraz min. S. Dybowskiego i przedstawicieli KC PZPR min. J. Bermana i E. Ochaba poświęconą pieśni masowej. Po koncercie, na którym zapoznano zebranych z 22 pieśniami odbyła się kilkugodzinna dyskusja.

ok. 29 Protokół o współpracy kulturalnej polsko-niemieckiej został podpisany między Polską a Niemiecką Republiką Demokratyczną. Protokół przewidywał wzajemne udzielanie informacji naukowych, wymianę dzieł naukowych i literackich oraz wymianę w zakresie teatru, filmu, muzyki i radia.

Umowa o współpracy kulturalnej podpisana została 8 I 1952 ("Dz. U." 1952 nr 52, poz. 77).

132

30 Nowy zarząd PEN-Clubu. Na walnym zebraniu PEN-Clubu Polskiego dokonano wyborów uzupełniających do zarządu, ustalając skład następujący: prezes: J. Parandowski, wiceprezesa: M. Dąbrowska, Z. Nałkowska, sekretarz generalny: M. Rusinek, skarbnik: T. Breza, członkowie zarządu: P. Gojawiczyńska, J. Iwaszkiewicz, I. Krzywicka, J. N. Miller, M. Bechcycz-Rudnicka, A. Wat, J. Zawieyski.

133

ok. 30 Doroczną nagrodę za najlepszy przekład utworów literatury węgierskiej na język polski (w wysokości 75 tys. zł) otrzymał Marian Jachimowicz za przekład poezji Petőfiego. Nagroda została ufundowana w ramach polsko-węgierskiej umowy kulturalnej.

134

30 Wieczór sprawozdawczy z pobytu delegacji polskich działaczy kulturalnych w Z S R R. Wieczór zorganizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki odbył się w sali Filharmonii Warszawskiej. W skład delegacji, której przewodniczył wiceminister W. Sokorski, wchodził m. in.: Z. Pronaszko, Z. Drzewiecki, A. Panufnik.

135

ok. 30 Stare i nowe Lucjana Rudnickiego. (T. 2). Książka, której tom pierwszy był wydarzeniem życia literackiego roku 1948, stała się obecnie okazją do konfrontacji ówczesnych opinii krytycznych z dalszą realizacją. "Książka Rudnickiego - to piękny owoc świadomej pracy pisarskiej - selekcyjnej i konstrukcyjnej, choć zniewala urokiem bezpretensjonalnego gawędziarstwa. Gdyby było inaczej, nie wzniosłaby się od autobiograficznego autentyzmu - do realizmu" - stwierdzał H. Markiewicz. Założenie książki - ukazanie obrazu walk światopoglądowych i politycznych w ruchu robotniczym - uznane zostało za całkowicie zrealizowane. Styl Rudnickiego na ogół swobodny, elastyczny, bogaty, operuje szeroką skalą uczuciową - "od entuzjazmu do kąśliwej ironii" (Markiewicz). Za słabą stronę książki uznano ^(nieco) banalne dygresje publicystyczne i ^(niekiedy) mało plastyczne opisy zdarzeń.

W 1950 ukazały się ponadto 2 wydania całości. Książka została przełożona na języki: węgierski (1949), czeski (1950, 1952), rosyjski (1951) i rumuński (1957).

Z inicjatywy Instytutu Węgierskiego odbyło się pod przewodnictwem dyrektora Instytutu zebranie dyskusyjne nad przekładem Starego i nowego dokonany przez Bęzę Baternaya. Na dyskusji obecny był L. Rudnicki.

notat.

H. MARKIEWICZ: Uniwersytety L. Rudnickiego. "Nowa Kult.", nr 19. - H. MICHALSKI: Książka o klasie robotniczej. "Sztandar Młodych", nr 119. - S. STRUMPH-WOJKIEWICZ. "Rzeczposp." nr 180. - J. ZABŁOCKI: Szkoła rewolucyjnej dojrzałości. "Dziś i Jutro", nr 50. - "Wieś", nr 14 - 15. - A. SOWIŃSKI. "Nowa Kult.", 1952 nr 7. - J. STRZELECKI: Narodziny nowego bohatera. "Nowa Kult." 1954 nr 3. - L. KOROYĆ: Czy napewno socrealista. "Współcz." 1957 nr 8.

ok. 30 P i e r w s z y z e s z y t Arkusza poetyckiego zawierający wiersze W. Broniewskiego. Nowy cykl wydawniczy ukazujący się staraniem ZLP, w nakładzie 10 tys. egz. Każdy zeszyt (16 stronicowy) z portretem autora zawierał kilka wybranych wierszy współczesnego poety. W 1950 ukazały się nast. zeszyty: Z. 2: Mieczysław Jastrun; Z. 3: Adam Ważyk; Z. 4: Stanisław Wygodzki; Z. 5: Leopold Lewin; Z. 6: Wiktor Woroszyński; Z. 7: Leon Pasternak; Z. 8: Aleksander Rymkiewicz; Z. 9: Edward Fiszer; Z. 10: Jan Koprowski.

137

ok. 30 " T w ó r c z o ś ć " o r g a n e m Z w i ą z k u L i - t e r a t ó w P o l s k i c h. Nr 6 pisma ukazał się z podtytułem: Miesięcznik Związku Literatów Polskich oraz z nast. oświadczeniem prezesa ZLP - L. Kruczkowskiego: "Odbudowana Warszawa normalnym trybem rzeczy stała się na powrót największym skupiskiem życia literackiego w kraju. Miesięcznik "Twórczość", założony po wyzwoleniu kraju z tymczasową siedzibą w Krakowie, został obecnie przejęty przez Zarząd Główny ZLP i przeniesiony do Warszawy. Uwzględniając tę okoliczność, że przeniesienie Redakcji uniemożliwia dr K. Wyce, jako profesorowi Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie dalsze prowadzenie miesięcznika, Zarząd ZLP składa Kazimierzowi Wyce serdeczne koleżeńskie podziękowanie za poroletni trud włożony w redagowanie miesięcznika "Twórczość" i wyraża nadzieję, że redakcja będzie nadal mogła korzystać z jego cennych rad i wskazówek. Z dniem przeniesienia "Twórczości" do Warszawy Zarząd ZLP desygnuje na redaktora naczelnego - A. Ważyka, na przedstawiciela Redakcji w Krakowie - K. Wykę, na przedstawiciela Redakcji we Wrocławiu - J. Kotta. ("Twórczość", z. 6 s. 5 - 6).

138

107
g o. Sesja zorganizowana w pięciolecie powstania Uniwersytetu, poświęcona była zagadnieniom przejścia od uniwersytetu liberalnego do socjalistycznego. Podstawę dyskusji stanowił referat prof. J. Chałasińskiego pt. Od liberalnej do socjalistycznej idei uniwersytetu.

adnot. ["Życie Nauki" , nr 7 - 8.

439

LIPIEC

- 1 "Nowe Książki" organem Spółdzielni Wydawniczej "Książka i Wiedza". Dwutygodnik "Nowe Książki", Przegląd nowości wydawniczych, wychodził od 1949 jako organ Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek przy współudziale "Domu Książki". (zob. poz. /49) Przejęcie nastąpiło na zlecenie Centralnej Komisji Wydawniczej.

140

- 3 Zarządzenie o pozbawieniu debitu komunikacyjnego miesięcznika "Kultura" (Paryż) ("Mon. pol.", nr A-79 p. 920). Zarządzenie wydane zostało przez Naczelnego Dyrektora Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. W 1950 podobne zarządzenia zostały wydane w stosunku do pism: 17 I "Przewodnik Katolicki" (USA) ("Mon. pol.", nr A-9 p. 78); 20 VII - "Strażnica" i "The Watch Tower" (USA) ("Mon. pol.", nr A-83 p. 986); 26 VIII - "Głos Polski" (Toronto) ("Mon. pol.", nr A-99 p. 1250); 24 X - "Straż", "Przewodnik Polski", "Gazeta Readingska", "Sokół Polski", "Echo" (USA) ("Mon. pol.", nr A-114 p. 1429).

141

- 5 Pisarze - kandydaci do międzynarodowych nagród pokoju. Jury w składzie: J. Borejsza, J. Iwaszkiewicz, J. Krajewski, J. Putrament, W. Rudziński, L. Wojtyga, J. Żakowski, obradujące na polecenie Komitetu Wykonawczego Polskiego Komitetu Obrońców Pokoju wysunęło m. in. następujące kandydatury:

w dziale poezji - W. Broniewski za poemat Słowo o Stalinie,
w dziale prozy - J. Andrzejewski za zbiór opowiadań Noc,
w dziale dramaturgii i teatru - L. Kruczkowski za sztukę Niemcy.

Komitet Wykonawczy PKOP na posiedzeniu w dn. 8 lipca zatwierdził uchwałę jury i wysunął ponadto w dziale poezji kandydaturę J. Iwaszkiewicza za Pieśń pokoju, Hymn Olimpijski o braterstwie i Odę do Francji.

Międzynarodowe jury miało się zebrać 15 sierpnia w Pradze.

Zob. poz. 196.

142

ok. 7 Archipelag ludzi odzyskanych Igora Newerlego. Książka dla młodzieży, stanowiąca, zdaniem krytyki, przykład lektury o dużych walorach literackich i pedagogicznych, nagrodzona została w 1950 r. Państwową Nagrodą Artystyczną III stopnia. W ciągu 5 lat następnych miała 8 wydań i przełożona została na języki: czeski (J. Mazakova) niemiecki (A. i R. Flierl. 1951) i węgierski (1952).

adnot.

[N.O. "Szkola i Dom" 1951 nr 3. - M. KURECKA. "Życie i Kult." 1954 nr 6.

143

ok. 8 Nagrodę literacką m. st. Warszawy na r. 1950 (w wysokości 200 tys. zł) otrzymał St. R. Dobrowolski za całokształt twórczości pisarskiej i działalności społecznej.

144

ok. 8 Nagrodę m. st. Warszawy za twórczość literacką dla dzieci (w wysokości 200 tys. zł) otrzymała Lucyna Krzemieniecka.

145

9 Wieczór literacki amatorskiego zespołu literackiego pochodzenia robotniczo-chłopskiego przy Krakowskim Domu Kultury. Po wypowiedzi wstępnej S. Otwinowskiego utwory czytali: A. Kowalski, W. Wilkoszówna, K. Kuczara i A. Niedźwiedzka.

146

<http://rcin.org.pl>

nia Polskich Artystów Teatru i Filmu (SPATiF) obradował w Domu Literatów w Warszawie. W organizacji tej zrzeszyli się po raz pierwszy dla celów ideowo twórczych artyści i teoretycy wszystkich dziedzin sztuki teatralnej oraz sztuki filmowej. W Zjeździe wzięło udział 113 uczestników oraz przedstawiciele KC PZPR, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Sztuki i Kultury, Związku Literatów Polskich i in. Otwarcia zjazdu dokonał Jan Kręczmar, rektor PWST.

Po przemówieniu wicem. W. Sokorskiego, Wł. Daszewski wygłosił referat pt. Założenia ideologiczne SPATIF-u, następnie P. Bórowy zreferował założenia organizacyjne Stowarzyszenia. Zjazd uchwalił deklarację ideową.

adnot. [W. Daszewski: U progu realizmu socjalistycznego w Polskim teatrze. (Fragm. referatu). "Teatr", z. 7 s. 10 - 17.

147

15 - 16 V Plenum Komitetu Centralnego PZPR poświęcone dyskusji nad ostatecznym projektem planu sześcioletniego. Przemówienie wstępne wygłosił B. Bierut, referaty wygłosili: H. Minc: Sześcioletni plan rozwoju gospodarczego i budownictwa podstaw socjalizmu w Polsce oraz Z. Nówak: Zagadnienie kadr w świetle planu sześcioletniego.

Plenum uchwaliło rezolucję zatwierdzającą projekt ustawy o planie 6-letnim. (Zob. poz. 146).

148

ok. 15 Kampania znaczy walka Mirosława Kowalewskiego. Powieść przyjęta została z zainteresowaniem lecz i z zastrzeżeniami przez krytykę. Pozytywnie oceniano osiągnięcie do problematyki walki o plan, uczynienie współzawodnictwa pracy osią tematyczną utworu, zarzucano natomiast (autorowi) rezerwę wobec patosu socjalistycznego i walki klasowej, przesycenie powieści elementami reportażu, w wyniku czego przedstawienie pewnego etapu produkcji zakreśliło granice akcji, a bohaterowie ukazani w trakcie kampanii pozbawieni zostali niejako życia osobistego. "Kampania" jest książką o kolektywie; życia pojedynczych ludzi możemy się tylko domyślać. Ogranicza to jej wartość wychowawczą. W zwierciadle takiej literatury mogą się przeglądać zespolone kolektywy. Tam, gdzie rozpoczyna się zagadnienie przełamania pojedynczych ludzi, to znaczy tworzenie kolektywu - kończy się rola Kampanii - pisał m.in. A. Lam.

Powieść została odznaczona Państwową Nagrodą Artystyczną II stopnia w 1950 r.

adnot. [L. GOLIN'SKI. "Zwierciadło", nr 39. - Z. GREŃ: Zodiak realizmu. Dz. liter.", nr 40. - A. LAM. "Twórcz.", z. 10 s. 146 - 149. - J. PUTRAMENT: Pięć nagrodzonych debiutów "Nowa Kult.", nr 22. - S. ROGOWSKI. "Wieś", nr 41. - A. Tatomir. "Życie Warsz.", nr 218.

149

18. U s t a w a o o r g a n i z a c j i w s p ó ł p r a c y k u l t u r a l n e j z z a g r a n i c ą - U t w o r z e n i e K o m i t e t u W s p ó ł p r a c y K u l t u r a l n e j z Z a g r a n i c ą. ("Dz. U.", nr 36 p. 324):

"Art. 1. W celu utrzymania i rozwijania wymiany kulturalnej z zagranicą, a zwłaszcza zacieśnienia współpracy kulturalnej ze Związkiem Socjalistycznych Republik Rad i krajami demokracji ludowej - tworzy się przy Prezesie Rady Ministrów Komitet Współpracy Kulturalnej z Zagranicą /.../".

W skład Komitetu Współpracy Kulturalnej z Zagranicą weszli m. in.: min. Kultury i Sztuki S. Dybowski, min. Szkół Wyższych i Nauki A. Rapacki, min. Oświaty W. Jarosiński; sekretarz KC PZPR - E. Ochab, rektor U. Ł. - J. Chałasiński, rektor Uniw. Wrocław. S. Kulczyński, pisarze: J. Iwaszkiewicz, L. Kruczkowski, Z. Nałkowska, J. Putrament, dziennikarze: O. Dłuski, P. Hoffman, W. Kętrzyński, malarz E. Eibi^śch, kompozytor A. Panufnik, reżyser L. Schiller, ponadto przedstawiciele CRZZ, Ligi Kobiet, ZMP, Samopomocy Chłopskiej i Towarzystwa Wiedzy Powsz. Sekretarzem generalnym Komitetu został J. K. Wende.

150

21. U s t a w a o 6-l e t n i m p l a n i e r o z w o j u g o s p o d a r c z e g o i b u d o w y p o d s t a w s o c j a l i z m u n a l a t a 1 9 5 0 - 1 9 5 5.

("Dz. U." nr 37 poz. 344):

"Rozdz. 3: Podniesienie dobrobytu materialnego i kulturalnego ludności."

p. 12: Dla osiągnięcia wszechstronnego rozwoju nauki tworzy się właściwe formy organizacyjne niezbędne dla sprawnego kierowania i planowania prac naukowych, zapewni się oparcie programów naukowych i planów badań naukowych na podstawie marksizmu-leninizmu i na wykorzystaniu osiągnięć nauki radzieckiej, uwzględni się szerzej w tych programach i planach wymogi praktyki, lepiej wyposaży się instytuty naukowe i zakłady naukowe w ramach wyższych uczelni, polepszy się wydatnie położenie pracowników naukowych. [...]

p. 15: W zakresie działalności wydawniczej należy zwiększyć liczbę wydawanych książek i broszur do 9 tys. tytułów tj. o 90%, a roczny nakład dzienników o 82%."

Nakłady inwestycyjne na rozwój kultury i sztuki miały wynieść w okresie planu 74,1 mld zł w cenach w r. 1950. Plan został zatwierdzony uchwałą Rady Ministrów z dnia 29 lipca 1950 ("Mon. pol." nr A-94 poz. 1177). Założenia planu na rok 1950 w zakresie kultury (Uchwała Rady Ministrów w sprawie Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1950. "Mon. pol.", nr A-28 p. 334, Rozdz. VII § 49 - 52) zapowiadały wzrost łącznego nakładu książek i broszur o 16% w porównaniu z r. 1949 i osiągnięcie liczby 85 mln. egz. wzrost łącznego nakładu dzienników o 18%, a czasopism o 36%, rozbudowę domów kultury (74), świetlic (3,4 tys.) oraz zespołów oświatowych i artystycznych (ponad 14 tys.). Rozwój radiofonizacji miał osiągnąć wzrost liczby abonentów o 19%, liczba zradiofonizowanych wsi wynieść miała ok. 6 200.

graficzno-literacki Mariana Toporowskiego. Książka, której pierwsza redakcja ukazała się w 1939 w tomie Puszkini 1837 - 1937 pt. Puszkini w polskiej krytyce i przekładach, obecnie powiększona o 60% poprzedniej zawartości uznana została za ważną pozycję w zakresie bibliografii naukowej. Sporządzona ze znanym tematu "stanowi przykład jak wiele może dać nauce sumienna analityczna bibliografia." /.../. Z bibliografii Toporowskiego korzystać będą liczni sławiści i poloniści w Polsce i za granicą" - stwierdzał P. Grzegorzyc.

P. Grzegorzyc. "Pam. liter." R. 39, s. 422 - 429. -

J. WYSZOMIRSKI: Czyn M. Toporowskiego. "Express Wiecz.", nr 388.

M. A. CJAWŁOWSKI: Lietopis życia i twórczestwa A. S. Puszkina.

Moskwa 1951. - k.k. "Życie Słowiańskie" 1951 nr 3 s. 153 - 154. -

K. KOLIŃSKA: Szlakiem Puszkina. "Ilustr. Kur. pol." 1951 nr

289.- L. LUDOMIRSKI. "Wolność" 1951 nr 125. - J. PREGIER. "Twórcz."

1951 z. 7 s. 161 - 166. - M. OLSZEWSKI. "Prz. powsz." 1953 nr

1 s. 73 - 74.

152

ok. 22 Powołanie Komitetu Państwowych Nagród przez Prezesa Rady Ministrów. W skład Komitetu wchodził w każdym dziale delegaci Ministerstwa Kultury i Sztuki, Związków twórczych i CRZZ. W skład Komitetu w dziale literatury weszli: K. Wyka, J. Iwaszkiewicz, M. Kierczyńska, J. Putrament, S. Żółkiewski i L. Rudnicki. L. Kruczkowski i A. Ważyk weszli w skład Komitetu w dziale filmu.

153

22 Otwarcie Domu Słowa Polskiego w Warszawie i uruchomienie największej w Polsce maszyny rotacyjnej. Otwarcia dokonał prezydent B. Bierut.

W uroczystości wzięli udział członkowie rządu, przedstawiciele KC PZPR, ZLP, naczelni redaktorzy pism stołecznych, przedstawiciele placówek dyplomatycznych krajów demokracji ludowych, delegaci związków zawodowych Anglii, Szwecji, Norwegii i Finlandii. Przemówienie wygłosił premier J. Cyrankiewicz. Powiedział m. in.: "Oddanie do użytku tego obiektu wydobywa z zacofania nasz przemysł poligraficzny, nadrabia jego braki ilościowe i jakościowe, stwarza nowoczesną bazę masowej produkcji książek i prasy. Jest to zatem ogromny krok naprzód w nadrabianiu zaniebań w dziedzinie kultury, jest to więc święto polskiej prasy i polskiej książki, dziennikarzy i pisarzy, twórców kultury i konsumentów twórczości /.../."

154

- 22 U r u c h o m i e n i e r a d i o s t a c j i w R a s z y -
n i e.

155

- 27 R o z p o r z ą d z e n i e P r e z e s a ^{R a d y} M i n i s t r ó w
i Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego
w sprawie nadania Państwowemu Przedsiębiorstwu Kolportażu "Ruch"
prawa wyłączności na prenumeratę oraz kolportaż dzienników i
czasopism. (Dz. U. nr 35 poz. 313).

156

- 29 P a ń s t w o w e N a g r o d y A r t y s t y c z n e.
Prezydium Rządu na wniosek Komitetu Nagród Państwowych uchwaliło
w uznaniu wybitnych osiągnięć i zasług w tworzeniu kultury i
sztuki Polski Ludowej przyznać w dziale literatury:

3 nagrody I stopnia: Wł. Broniewskiemu za całokształt twórczości.
M. Jastrunowi za powieść biograficzną ~~Koza~~ Mickiewicz. L. Kruczkowskiemu za utwór dramatyczny Niemcy;

3 nagrody II stopnia: K. Brandysowi za cykl powieściowy Między

wojnami, M. Kowalewskiemu za powieść Kampania znaczy walka,
L. Przemskiemu za powieść biograficzną Henryk Kamiński;
9 nagród III stopnia:

T. Borowskiemu za zbiór nowel i reportaży, M. Brandysowi za zbiór
reportaży Spotkania włoskie, K. Gruszczyńskiemu za sztukę Dobry
człowiek, B. Hamerze za powieść Na przykład Plewa. T. Konwickie-
mu za reportaż literacki Przy budowie, I. Newerlemu za powieść
Archipelag ludzi odzyskanych, J. Wilczkowi za powieść Nr 16 pro-
dukuje, W. Woroszylskiemu za poemat O generale Świerczewskim i
tom wierszy Śmierci nie ma, W. Zalewskiemu za zbiór reportaży
literackich Traktory zdobędą wiosnę.

157

29 Państwową Nagrodę Naukową II stopnia
przyznało Prezydium Rządu Karolowi Bańdeckie-
mu za całokształt działalności bibliograficznej i edytorskiej
w zakresie literatury mieszczańskiej XVII w. i wydobyć postępo-
wego nurtu w literaturze polskiej tego okresu.

158

29 Uroczyste wręczenie dziennikarzom
i korespondentom robotniczym i
chłopskim odznaczeń nadanych z
okazji Święta Odrodzenia.

Minister Szkół Wyższych i Nauki A. Rapacki udekorował orde-
rem "Sztandar Pracy" II stopnia m. in. E. Osmańczyka. E. Osmań-
czyk został w dn. 22 lipca 1950 odznaczony na wniosek KC PZPR
za zasługi w dziedzinie publicystyki ^(również) Złotym Krzyżem Zasługi.

159

ok. 30 "Pamiętnik Literacki" organem In-
stytutu Badań Literackich i Towa-
rzystwa Literackiego im. A. Mickie-

w i c z a. Rocznik 41 ukazał się po reorganizacji zespołu redakcyjnego pod redakcją Juliana Krzyżanowskiego i Tadeusza Mikulskiego. W skład Komitetu Redakcyjnego weszli: K. Budzyk, J. Kott, M. R. Mayenowa i S. Żółkiewski.

160

- ok. 30 O s t a t n i n u m e r (4) " S c e n y W r o c ł a w - s k i e j " "Scena Wrocławska", pismo Państwowych Teatrów Dramatycznych we Wrocławiu wychodziła od września 1949 (zob. poz. 149) pod redakcją Zbigniewa Krawczykowskiego. W 1950 ukazały się 4 numery. Pismo drukowało artykuły, sprawozdania i kronikę wrocławskiego życia teatralnego; pisali m. in.: H. Szletyński, Zb. Krawczykowski, T. Mikulski, K. Wierzbicka, L. Kruczkowski, A. Wat, M. Jakóbiec, E. Szumańska. Zamknięcie pisma nastąpiło w wyniku zarządzenia ministra Kultury i Sztuki (zob. poz.).

161

- 30 P a m i ą t k i p o A. M i c k i e w i c z u j a k o d a r d l a M u z e u m N a r o d o w e g o w W a r - s z a w i e ofiarowała wnuczka poety - Maria Mickiewicz.

162

- ok .31 S p o t k a n i a w r o c ł a w s k i e T a d e u s z a M i k u l s k i e g o. Książkowe wydanie szkiców, których większość była już drukowana od 1946 w czasopismach literackich i naukowych, wywołała liczne wypowiedzi krytyków, w których ogólnie podkreślono dar autora łączenia sztuki pięknego pisania z wysoką wartością naukową. "Tom Mikulskiego jest rzadkim przykładem zespolenia skomplikowanego aparatu erudycyjnego i gładkiej, potocznej narracji. Przejrzenie ostatnich kart książki, mieszczących obszerne aneksy źródłowe, kłóci się ze wspomnieniem lektury, która nie pozwalała domyślać się znużających i długich poszukiwań, pracowitego gromadzenia wzmianek, listów i wspomnień, cier-

pliwego zestawienia dat i adresów, wertowania kompletów afiszów teatralnych i ksiąg adresowych sprzed stu lat" (Z. Kubikowski).

L.Gol. /L. GOLINSKI/. "Słowo pol.", nr 291. - J. W. GOMULICKI. "Nowe Książki", nr 22. - Z. HIEROWSKI. "Kur. codz.", nr 299. - A. KNOT. "Sobótka", s. 187 - 189. - Koź. (K. KOŹNIEWSKI/. "Przekrój", nr 295. - J. LEWAŃSKI. "Prz. zach.", nr 11/12 s. 590 - 592. - T. LUTOGNIIEWSKI. "Gaz. rob.", nr 284. - W. SZEWCZYK. "Dz. zach.", nr 284, 286. - J. GAWAŁKIEWICZ. "Pam. liter.", s. 328 - 330. - J. Z. JAKUBOWSKI: Spotkanie nauki z piękną sztuką pisania. "Polonist." 1951 nr 1 s. 53 - 54. - Z. KUBIKOWSKI: Niecodzienne spotkania. "Życie liter." 1951 nr 14.

163

- Robotnicze kluby literackie organizował Zarząd Oddziału Łódzkiego ZLP w porozumieniu z Okręgową Radą Związków Zawodowych. Jednym z zadań klubów było wyszukiwanie talentów spośród robotników i zasilenie nimi szeregów Związku Literatów.

164

SIERPIEŃ

ok. 16 Polska satyra mieszczańska; Nowiny sowiżrzańskie. Cz. 4 Zabytków literatury mieszczańskiej XVII w. Pierwsze wydanie zbiorowe z podobiznami 13 drzeworytów w opracowaniu Karola Badeckiego w serii PAU Biblioteka Pisarzy Pol. (nr 91).

W 1950 ukazało się drugie wydanie pełniejsze, przeznaczone dla celów naukowych (nakład: 200 egz.), zawierające utwory wyłączone z wyd. pierwszego.

K. ZBIJEWSKA: Plebejski nurt w literaturze XVII wieku. "Dz. liter.", nr 34.

K. Bański za opracowanie serii Zabytki literatury mieszczańskiej XVII w. otrzymał Państwową Nagrodę Naukową. (Zob. poz. 153).

165

17 Zmarł w Wałbrzychu Józef Zaydler - Zborowski (pseud.: Paweł Szumilas), nowelista, dramatopisarz, członek Jeleniogórskiego Oddziału ZLP. Ur. 20 IV 1880 we wsi Ksany na Lubelszczyźnie. Pracował jako adwokat. Był autorem licznych nowel wydanych m. in. w tomach pt. Historia Romana K., Hanusine serce, Z tropu w trop, Słońce i morze. Komponował melodie do słów Micińskiego i B. Leśmiana. Po wojnie zamieszkał w Białym Kamieniu pod Wałbrzychem. Pozostawił w rękopisie: sztukę Dom na Kruczej i powieść Na pograniczu.

adnot. [J. KOPROWSKI: O Pawle Szumilasio. "Ilustr. Kur. pol.", nr 229.

166

ok. 19 Złe dni - cz. 3 cyklu Bolesław Chrobry Antoniego Gołubiewa. Dwutomowa część cyklu uznanego za najwybitniejszą obok powieści Parnickiego pozycję współczesnego polskiego powieściopisarstwa historycznego; spotkała się z zainteresowaniem krytyki. Pozytywnie oceniano sposób potraktowania przez Gołubiewa tematu piastowskiego, dążenie do ukazania w powieści, której bohaterem nie jest władca ale dzieło historyczne, pełnego przekroju życia społecznego poprzez wszystkie szczeble "od produkcji i bytu codziennego do polityki i kultury". (Flaszen).

Książka recenzowana była głównie w prasie katolickiej.

adnot. [M. MORSTIN-GÓRSKA: Królewska przegrana. "Tyg. powsz.", nr 49. - W. Rola /W. SADKOWSKI/. "Prz. powsz.", t. 230 s. 428 - 429. - J. J. SZCZEPAŃSKI: Gołubiew i zły duch debiutantów. "Tyg. powsz.

1951 nr 21. - J. DOBRACZYŃSKI. "Dziś i Jutro" 1951 nr 10. -
 L. FLASZEN: W stronę Piastów. "Nowa Kult." 1951 nr 30. - S. KI-
 SIELEWSKI. "Tyg. powsz." 1951 nr 33. - Z. LICHNIAK. "Dziś i Ju-
 tro" 1951 nr 7. - J. N. MILLER: O miarę ogólnoludzką. "Caritas"
 1951 nr 4/5. - E. PAUKSZTA. "Życie i Myśl." 1951 nr 5/6. - S. LI-
 CHAŃSKI. "Dziś i Jutro" 1952 nr 43.

167

30 Zmarł Michał Szwarzenberg - Czerny
 w Warszawie (ur. ok. 1882) autor 2 tomików poetyckich: Z chwil
 samotnych i O zachodzie oraz 2 sztuk teatralnych: Manewry sere,
 Kuranty.

168

WRZESIEŃ

1-3 Pierwszy Polski Kongres Pokoju obra-
 dował w Warszawie, w auli Politechniki, z udziałem 1 300 delega-
 tów krajowych oraz gości zagranicznych. Główny referat programowy
 wygłosił m. in. A. Rapacki. Na kongresie wybrany został Polski
 Komitet Obrońców Pokoju w składzie przeszło 100 osobowym. Prze-
 wodniczącym Komitetu został J. Dembowski, wiceprzewodniczącymi:
 A. Rapacki, J. Putrament, S. Ignar. Kongres wybrał 70-osobową
 delegację na Światowy Kongres Obrońców Pokoju, który miał się
 odbyć w Anglii.

← Państwowy Instytut Wydawniczy z okazji Polskiego Kongresu Po-
 koju wydał w opracowaniu L. Bartelskiego i S. Wygodzkiego anto-
 logię poetycką Słowo o wielkim braterstwie.

169

2 Zarządzenie Ministra Oświaty w
 sprawie gromadzenia, przechowywa-
 nia i wyjątkowego udostępniania
 w bibliotekach druków wycofanych z obro-

t u. ("Mon. pol.", nr A-99 poz. 1249):

"§ 1. Zarządzenie niniejsze dotyczy wszelkich drogą mechaniczną lub chemiczną powielonych wytworów graficznych, które na podstawie obowiązujących przepisów zostały wycofane, a to zarówno wytworzonych w kraju, co do których wydano zarządzenie wycofania, jak i zagranicznych nie mających w kraju debitu."

§ 2: Druki, wymienione w § 1, mogą /.../ gromadzić, przechowywać i wyjątkowo udostępniać pod warunkiem ścisłego przestrzegania przepisów niniejszego zarządzenia jedynie wymienione poniżej biblioteki:

Biblioteka Nar. w W-wie, państwowe biblioteki uniwersyteckie, Biblioteka Sejmowa w Warszawie, biblioteki ministerstwa, Centralna Biblioteka Wojskowa w W-wie, Biblioteka Akademii Sztabu Generalnego im. Gen. K. Świerczewskiego w W-wie, Biblioteka Pol. Instytutu Spraw Międzynarodowych w W-wie, Biblioteka Zakładu Nar. im. Ossolińskich we Wrocławiu. Uchylenie zarządzenia zob. poz. /57.

170

- 3 Dyskusja o kadrach literackich pochodzenia robotniczego i chłopskiego. Dyskusja toczyła się na łamach "Wsi". Zainicjował ją na łamach B. Chęciński artykułem: W sprawie kadr literackich. (Głos dyskusyjny) (nr 35), w którym postulował rozszerzenie kręgu pisarzy poprzez zorganizowaną pomoc dla utalentowanej młodzieży wiejskiej i robotniczej. Do głosu Chęcińskiego Redakcja "Wsi" dołączyła własny apel (Dyskutujemy o kadrach literackich; nr 38), w którym podkreślając wagę problemu, wzywała do wypowiedzi poza indywidualnymi dyskutantami również terenowe kluby i zespoły literackie. Imiennie zaproszony został do dyskusji warszawski robotniczy zespół literacki "Budujemy" oraz związkowy klub literacki samorządowców łódzkich "Przełom". W dyskusji zabrało głos 10 dyskutant

tów oraz przedstawiciel Klubu "Przełom". W wypowiedziach rozważano głównie sposoby i formy ułatwiania kształcenia i opieki nad młodymi talentami. Przedstawiciel "Przełomu" zrelacjonował doświadczenia i praktykę działalności Klubu w tym zakresie.

"Wieś": B. CHEĆCIŃSKI: W sprawie kadr literackich. (Głos dyskusyjny) (nr 35); REDAKCJA: Dyskutujemy o kadrach literackich. (nr 38); R. JĘDRASZCZYK: Pisma literackie a kształcenie młodych pisarzy (nr 38); J. WACZYŃSKI: O opiekę nad młodymi talentami (nr 38); J. POGAN: W poszukiwaniu kadr literackich (nr 38); J. MARSZAŁEK: Pomóc pisarzowi z terenu! (nr 38); S. SKULSKI: Pomagać, ale jak? (nr 41); K. SKRZYDLIŃSKI: Opieka nad debiutantami (nr 41); J. ZIEMBA: Chodzi o kadry (nr 41); W. OSMENDA: Czekamy na inicjatywę (nr 42); L. POKORA: Zacząć od podstaw (nr 42); B. CHEĆCIŃSKI: Praktyka klubu "Przełom" (nr 43). - A. BRAUN: O dopływ nowych sił do literatury. "Nowa Kult.", nr 37, 40.

171

- 6 Zmarł w sanatorium w Świdrze Mieczyśław Mniszek - Tchorznicki autor książek z dziedziny literatury łowieckiej. Ur. w 1907 w Pisarowicach, pow. Sanok. Od 1928 był członkiem komitetu redakcyjnego "Łowca Polskiego". Pracował w Związku Łowieckim i Ministerstwie Leśnictwa. Był autorem prac: Myślistwo w "Panu Tadeuszu" (1934), Poeta-pisarz-myśliwy (Julian Ejsmond) (1935), Próba uporządkowania bibliografii łowieckiej w Odrodzonej Polsce (1936), Sienkiewiczowskie łowy (1936), W sprawie literatury myśliwskiej i bibliografii łowieckiej (1937) i in.

["Łowiec pol." nr 10 s. 6 - 8.

172

- 7 Sztuka w walce o socjalizm Włodzimierz Sokorskiego. Tom artykułów i szkiców z lat 1948 - 1950, które - zdaniem krytyki - "rodzą się w ogniu

teorii literatury będą niewątpliwie istotną przeszkodą zarówno w formułowaniu ocen dotyczących poszczególnych pozycji poetyckich jak i w formułowaniu najogólniejszych wniosków i postulatów. Dlatego dużym osiągnięciem będzie już, jeśli inicjowana przez nas dyskusja zbierze materiał umożliwiający rzeczowe opracowanie zagadnienia, unaoczní istniejące stanowiska, zobrazuje zamówienie społeczne i postulaty czytelników" (nr 36). Inicjatywa "Wsi" wynikała z zainteresowania poezją epicką w okresie postulowanego realizmu socjalistycznego. A. Ważyk w referacie wygłoszonym na V Zjeździe ZLP powiedział m. in.: "Kultura socjalistyczna postuluje odrodzenie epiki lub poematów epickich. Należy o tym mówić dlatego, że wśród poetów polskich trwa jeszcze zakorzenione uprzedzenie pochodzące ze schyłkowej estetyki burżuazyjnej, przesąd, jakoby te gatunki twórczości nie mogły się rozwijać". (Perspektywy rozwojowe literatury polskiej. "Nowa Kult.", nr 14).

Zagadnienie dyskutowano na podstawie ostatnio wydanych poematów i utworów epickich: Janosik S. Nędzy-Kubińca, Nad Engelsem S. Wygodzkiego, Pleban z Chodła S. Skonecznego, Komuna Paryska W. Broniewskiego, Rzecz o Tłasic W-Z T. Kubiaka, Poematy o Generale Świerczewskim (wyd. zbior.), Noc komunarda, Świerczewski i Świt nad Nową Hutą W. Woroszyńskiego, Płomień czerwonych krawatów K. Gruszczyńskiego, Strofy o Stalinie (wyd. zbior.), Stocznia W. Wirpszy, Noc narodzin A. Brauna, Pstrowski L. A. Pijanowskiego, oraz poematów Majakowskiego.

Niezależnie od ocen poszczególnych utworów dyskutanci godzili się zasadniczo na zdanie, że poezja epicka jest wyrazem zwrotu do rzeczywistości, do człowieka i jego ważnych spraw. Chodziło tylko o charakter poezji epickiej w aktualnej sytuacji poetyckiej. "Poemat nowego typu - pisał jeden z dyskutantów, G. Lasota -

winien być oparty o zdobycze współczesnej poetyki, ostateczna forma zaś kształtować się będzie w zależności od indywidualności pisarza. /.../. Poemat epicki ma wszelkie możliwości rozwoju poprzez nawiązanie do postępowego nurtu narodowej poezji, poprzez nawiązanie do rewolucyjnych osiągnięć poezji radzieckiej, a nie poprzez kontynuację poetyki XIX w."

"Wieś": RĘDAKCJA: Wokół epiki. (nr 36); A. KAMIENSKA: Droga Nę-dzy Kubińca (nr 36); L. POKORA: Poemat chłopskiego radykała (nr 36); A. E. KIRIŁO-Nowaczyk: Uwagi o "Janosiku" (nr 36); M. Janion: W szkole Engelsa (nr 37); J. Błoński: Nowa szansa poezji. (nr 37); P. S. Ziarnik: Poemat o księdzu Ściegiennym (nr 38); B. Chęciński: Chłopska epika poetycka (nr 38); J. Marszałek: Pieśń gniewna (nr 41); B. Gołębiowski: Pochwała epiki (nr 41); S. Skulski: Próba epiki (nr 41); A. Wasilewski: Dwaj poeci Wo-roszylscy (nr 42); J. Waczyński: O młodzieży (nr 43); W. Udalski: Poemat o ZWM (Nr 43); R. Jędraszczyk: Płomień czerwonych krawa-tów (nr 43); J. Anioł: Poezja epicka wyrazem walki i pracy (nr 44); G. Lasota: Poemat ale jaki? (nr 44); J. Marszałek: Strofy o Stalinie (nr 46); L. Gomolicki: O pierwiastku epickim i li-rycznym w poezji realizmu socjalistycznego (nr 49); R. Przybył-ski: O radzieckim poemacie epickim (nr 49); J. Trznadel: Poema-ty o budownictwie Polski Ludowej (nr 50); S. Rogowski: O patosie i poznaniu (nr 52).

174

- 11 Zmarł w Krakowie Feliks Płazek (ur. 1882), poeta i dramaturg związany z okresem Młodej Polski, autor kilkunastu dramatów o tematyce klasycznej z okresu legendarnej historii Polski. (Inf. bio-bibliograficzne podaje J. Krzyżanowski: Neoromantyzm polski. Wr. 1963 s. 394).

S. PIGON. "Tyg. powsz.", nr 41.

475

12 Odznaczenie Wielką Wstęgą orderu Odrodzenia Polski Franciszka Fiedlera, redaktora "Nowych Dróg", publicyisty i działacza rewolucyjnego, z okazji 70-lecia urodzin. Fiedler otrzymał również tytuł honorowego prezesa Związku Zaw. Dziennikarzy.

476

15 Obchody związane z piątą rocznicą śmierci Stefana Jaracza (zm. 11 VIII 1945). W Teatrze Polskim w Warszawie odbyła się uroczysta akademii.

16 IX odsłonięto pomnik Jaracza w Kwaterze Zasłużonych na Cmentarzu Powązkowskim. 24 IX wmurowano tablicę pamiątkową w ścianę domu przy ul. Krowoderskiej 31 w Krakowie, gdzie występował Jaracz na scenie Teatru Ludowego.

477

16-19 Konferencja Teatralna w Warszawie z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Komitetu Centralnego PZPR. Referat główny wygłosił Edward Csató pt. Najpilniejsze zadania teatrów (Druk: "Teatr", nr 11 s. 5 - 20).

478

ok. 16 Legenda i prawda "Wesela" Kazimierz Wyki. Rozprawa wyszła jako przedmowa do wydania Wesela, w oprac. L. Płoszewskiego (W-wa 1950) oraz w wydaniu osobnym. Recenzenci zgodnie podkreślali odkrywczność i nowatorstwo pracy. Doniosłość rozprawy polega na tym, że ^{pisala H. Sycomska} „autor operując współczesnymi poznawczymi kategoriami naukowymi przeprowadza śmiało i odkrywczo rekonstrukcję społecznego i politycznego przekroju "Wesela" /.../, dokonywa ścisłej rewizji retrospektywnych pojęć, determinuje miejsce dramatu w układzie politycznych i ^{sojalnych} społecznych sił epoki i próbuje stworzyć syntezę ideologiczną utworu i samego poety. /.../ Badacz analizuje także formalną stronę utworu prze-

śledzając elementy jego nowatorstwa istotnego i pozornego, styl i dwuskrzydłową realistyczno-fantastyczną konstrukcję - właściwości wynikłe również z założeń ideologicznych, a częściowo także z literackich tradycji dramatu romantycznego". ~~↑ pisała H. Secomska~~ J. Z. Jakubowski podkreślał również nowatorskie znaczenie analizy Wesela stwierdzając: "Studium jest przykładem nie tylko wielkiej erudycji. Świadczy ono zarazem pięknie o intelektualnej i moralnej odwadze uczonego, podejmującego przedmiot badań o skomplikowanej treści ideologicznej i niełatwym do odczytania kształcie artystycznym."

adnot. [J. Z. JAKUBOWSKI. "Pam. Liter." 1951 nr 3/4 s. 1142 - 1147. - M. KOLIBA. "Teatr" 1951 nr 1 s. 92 - 94. - H. SECOMSKA. "Pam. teatr." 1952 z 2/3 s. 407 - 413.]

149

20-30 O g ó l n o k r a j o w e o b c h o d y 25 - l e c i a pracy literackiej Władysława Broniewskiego. Protektorat nad obchodami objął premier J. Cyrankiewicz. ↗

(25 IX odbyła się w Teatrze Polskim w W-wie uroczysta akademія, w której wzięli udział również członkowie rządu z premierem J. Cyrankiewiczem. Przemówienie pt. Poeta walki i pracy wygłosił S. R. Dobrowolski. Wicemin. W. Sokorski udekorował Broniewskiego Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. (Postanowienie o odznaczeniu z dn. 25 IX. "Mon. pol.", Nr A-104 p. 1296). ↗

(W. Broniewski otrzymał 29 VII Państwową Nagrodę Artystyczną I stopnia (zob. poz. 152). Uroczystości krajowe objęły ok. 100 imprez i wieczorów literackich.

adnot. [Akademія jubileuszowa w Warszawie. "Rzeczposp.", nr 265, 266. - R. BAK: Liceum im. K. Morawskiego czci 25-lecie twórczości

poetyckiej W. Broniewskiego. "Nowiny przem.", nr 287. - M. POZNAŃSKI: Broniewski i Warszawa. "Stolica", nr 39. - Płock uczył W. Broniewskiego. "Kur. codz.", nr 273. - "Tryb. Ludu", nr 265.

W jubileuszowym roku 1950 ukazał się Wybór poezji Broniewskiego oraz wznowienia 5 tomów poezji: Komuna Paryska (wyd. 3), Troska i pieśń (wyd. 3), Krzyk ostateczny (wyd. 4), Drzewo rozpaczające (wyd. 3) oraz osobne wydanie Słowa o Stalinie.

W związku z jubileuszem pisma literackie drukowały liczne art. poświęcone roli twórczości Broniewskiego m. in.:

L. BORKOWICZ: O Broniewskim w Berezie. "Nowa Kult.", nr 28. - A. BRAUN: "Moja pieśń mnie zdradzić nie może". "Nowa Kult.", nr 28; Tenże: Poezja życia i czynu. "Sztandar Młodych", nr 125. - S. R. Dobrowolski: Poeta walki i pracy. "Twórcz.", z. 10 s. 3 - 12. - Z. GREŃ. "Dz. liter.", nr 39. - R. KARST: Strofy nadziei i walki. "Gaz. poz.", nr 260. - K. KOŹNIEWSKI: Spotkania przygodne z W. Broniewskim. "Przekrój", nr 276. - L. KRUCZKOWSKI. "Echo Tyg.", nr 37. - A. LAM, A. WASILEWSKI. "Po prostu", nr 26. - R. MATUSZEWSKI. "Twórcz.", z. 11 s. 102 - 129. - A. OLCHA: Broniewski na wsi. "Wieś" nr 41. - S. PODHORSKA-OKOŁÓW. "Kur. codz.", nr 212. - J. PUTRAMENT: 25-lecie twórczości poety-rewolucjonisty. "Wieś", nr 40; Tenże: W. Broniewski - poeta polskiej rewolucji. "Tryb. Ludu", nr 261. - L. SŁOWIK: Broniewski i my. "Nowa Kult.", nr 28. - Z. SOLARZOWA: Broniewski i Gać. "Wieś", nr 41. - H. VOGLER: Poeta walki i zwycięstwa. "Przekrój", nr 286. - H. WIEŁOWIEYSKA: Rozmowa z W. Broniewskim. "Radio i Świat", nr 40. - A. WŁODEK: Socjalizm = Pokój. "Dz. liter.", nr 33. - W. WOROSZYLSKI: Droga rewolucyjnego poety. "Nowa Kult.", nr 27. - S. WYGODZKI: Napisz Broniewskiemu, że czuję się młodym. "Dz. pol.", nr. 265. - H. ZATORSKA: Zawsze w szeregu. "Żołnierz Wolności", nr 65. - M. ŻIWOW. "Nowe Czasy", nr 50.

- 21 Cykl audycji literackich Pisarze przed mikrofonem rozpoczęło Polskie Radio audycją poświęconą Poli Gojawiczyńskiej. Do końca roku w cyklu Pisarze przed mikrofonem wystąpili: J. Putrament (28 IX), ~~K.~~ Bran-
dys (5 X), E. Szelburg-Zarembina (11 X), L. Rudnicki (18 X),
J. Gałaj (26 X), J. Lam (2 XI), Z. Nałkowska (9 XI), M. Dąbrowska
(16 XI), J. Broszkiewicz (23 XI), K. Filipowicz (30 XI), A. Braun
(7 XII), K. Makuszyński (14 XII), M. Dąbrowska (28 XII), która
dla tego cyklu napisała opowiadanie Tu zaszła zmiana,
utrwalone na taśmie było nadawane i w latach następnych. 481
- 21 Arnold Zweig w Warszawie. Pisarz przybył
na zaproszenie Związków Literatów Polskich na kilkudniowy pobyt.

adnot. [Wywiad: R. KARST. "Gaz. rob.", nr 284

482

- 25 75 - lecie powstania Teatru Pol-
skiego w Poznaniu. Powołany został Komitet Orga-
nizacyjny obchodu rocznicy pod przewodnictwem dyrektora Teatru
Polskiego - W. Horzycy.

483

- 26 Konkurs na wiersz o tematyce sport-
towej ogłoszony przez Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz
Główny Komitet Kultury Fizycznej. Na konkurs nadesłano 273 utwo-
ry. Jury w składzie: L. Motyka (przewodniczący G. K. K. F.),
H. Szemberg (sekretarz G. K. K. F.), Z. Nawrocki (dyr. Biura Pro-
pagandy G. K. K. F.), S. Atlas (dyr. Departamentu Twórczości
Min. Kultury i Sztuki), J. Jasiński (kierownik Wydziału Muzycznego
Min. Kultury i Sztuki) i E. Olearczyk (kierownik Sekcji Pieśni
Masowej Związku Kompozytorów Polskich) przyznało

I nagrodę (100 tys. zł). B. ~~Smyk~~ za wiersz Na start. (Druk:

"Wych. Fiz.", s. 488),

II nagrodę (75 tys. zł.) W. Lipniackiemu za wiersz Sprawny do
pracy i obrony. (Druk: "Wych. Fiz. s. 489),

(nagrodę)
 III (50 tys. zł.) R. Sadowskiemu za wiersz Ojra ech oraz 4 wyróżnienia: M. Łebkowskiemu (Marsz sportowy), J. Prutkowskiemu (Marsz), S. Grodzickiemu (Wstyd to wielki) i Cz. Ziółkowskiemu. (Marsz sportowy).

184

ok. 29 Poezje Leopolda Staffa. Trzytomowe (T. 1: 1898 - 1908; T. 2: 1909 - 1914; T. 3: 1915 - 1944) wydanie wierszy Staffa w wyborze i opracowaniu M. Jastruna nie obudziło żywszego zainteresowania krytyki. Moment historyczno-kulturalny pełen konfliktów i ostrych starć ideologicznych, nie sprzyjał zainteresowaniu akademicką, refleksyjną poezją Staffa. Na stale żywe wartości wierszy Staffa i ich znaczenie jako wzoru poetyckiego wskazywał H. Vogler: "Nurt liryczny, który /.../ reprezentuje poezja Staffa jest jednym z najczystszych i najszlachetniejszych. W nurcie tym znajdzie się niewątpliwie wiele zamuleń naniesionych przez każdorazowe prądy historyczne, których poezja Staffa - od 1901 roku, a więc od 50 lat, które nas dzielą od jego debiutu - była zawsze dość wiernym odbiciem. Ale w głównym swoim biegu nurt ów jest w strumieniu polskiej liryki ożywezy i do dziś świeży. /.../. Najlepsze wiersze Staffa to wciąż jeszcze jędrne ciało poezji, w którym krąży młoda krew. Wydanie ostateczne nie jest spłaceniem długu szacownej Przeszłości. Jest także zaciągnięciem zobowiązania Przyszłości. Jest niejako edycją podręcznika poetyki, na którym studiować mogą adepci realizmu poetyckiego".

adnot. [H. VOGLER: U źródeł poetyckiego realizmu. "Życie liter." 1951 nr 13.

185

PAŹDZIERNIK

8 Czerdziestolecie śmierci Marii Konopnickiej. Uroczysta akademія odbyła się w Suwał-
<http://rcin.org.pl>

kach. Na uroczystości obecny był min. Kultury i Sztuki S. Dybowski, przemówienie okolicznościowe wygłosił S. R. Dobrowolski. Odsłonięto tablicę wmurowaną w ścianę domu rodzinnego poetki.

19 X odbyły się uroczystości rocznicowe w Żarnowcu, gdzie Konopnicka przez wiele lat mieszkała - odbyła się akademicka, wmurowano tablicę pamiątkową oraz otwarto wystawę.

Uroczystości ku czci M. Konopnickiej w Suwałkach - w rodzinnym mieście poetki. "Tryb. Ludu", nr 279. - Ch. /J. CHODZIŃSKI/:
adnot. Ludność Ziemi Krośnieńskiej składa hołd wielkiej poetce. "Nowiny rzesz.", nr 310.

Artykuły poświęcone M. Konopnickiej. S. R. DOBROWOLSKI. "Nowa Kult.", nr 29. - A. KAMIENSKA. "Tryb. Wolności", nr 40. - J. KURZEŁOWSKI. "Zwrot", nr 11/12. - Z. LESNODORSKI. "Dz. liter.", nr 41. - H. MARKIEWICZ. "Przekrój", nr 287. - J. RAWICZ. "Tryb. Ludu", nr 231. - L. WINNICZUK: Antyk w poezjach Konopnickiej. "Meander", nr 6/7 s. 431 - 452. Z.Ł.: M. Konopnicka po rosyjsku. "Przyjaźń", nr 43.

186

16 Z działalności Sekcji Twórczych Związku Literatów Polskich. Zgodnie z uchwałą V Zjazdu ZLP powołano w ramach Związku tzw. sekcje twórcze (prozy, poezji, dramatu, satyry, przekładów oraz literatury dziecięcej i młodzieżowej), w których poprzez dyskusje i wymianę doświadczeń prowadzona miała być praca nad udoskonaleniem rzemiosła pisarskiego i kształceniem ideologicznym.

W 1950 odbyły się pierwsze zebrania sekcji, mające w większości charakter informacyjny i organizacyjny.

Oddział Warszawski. Sekcja Prozy: 16 X odbyło się pierwsze zebranie na którym referat wstępny wygłosiła Z. Nałkowska. Dyskusja rozwinęła się wokół aktualnych zadań pisarstwa i krytyki, głos w dyskusji zabierali m. in. S.

50
Strumph-Wojtkiewicz, K. Brandys, M. Kierczyńska, J. Broszkiewicz,
L. Kruczkowski, R. Matuszewski, J. Siekierska i E. Osmańczyk.

S e k c j a D r a m a t u i S c e n a r i u s z a F i l m o -
w e g o: 28 X odbyło się pierwsze zebranie. Dyskusję zagał J. To-
eplitz referatem: Uwagi o dwóch scenariuszach filmowych. Dyskusja
dotyczyła scenariuszy filmów: Dwie brygady i Dom na pustkowiu.

S e k c j a P o e z j i: 20 XI odbyło się pierwsze zebranie
z referatem wstępnym R. Matuszewskiego. W dyskusji zabierali głos
m. in. J. Śpiewak, A. Słucki, J. Putrament i M. Jastrun. S e k c j a
S a t y r y: 20 XII odbyło się pierwsze zebranie z referatem wstęp-
nym A. Marianowicza.

mot. [Sprawozdania: "Nowa Kult.", nr 33, 36, 39; 1951 nr 1.

O d d z i a ł G d a ń s k i - w październiku zorganizowano 4
sekcje: p o e z j i pod kierunkiem F.Fenikowskiego, p r o z y pod
kierunkiem I.Przewłockiej, d r a m a t u pod kierunkiem M.Szczepko-
skiej i k r y t y k i pod kierunkiem E.Misiołka. Z powodu niewiel-
kiej liczby członków Oddziału zebrania sekcji obowiązywały wszyst-
kich.

O d d z i a ł Ł ó d z k i - powstały 3 sekcje: prozy, poezji
i przekładu. W 1950/1951 odbyło się 16 zebrań sekcji prozy, 14 sek-
cji poezji i 15 sekcji przekładu.

O d d z i a ł P o z n a ń s k i. S e k c j a P o e z j i
rozpoczęła pracę dnia 3 X. Na zebraniu organizacyjnym prowadzonym
przez W. Karczewską omówione zostały cele i formy pracy w Sekcji.
20 X wiersze czytali: K. Iłłakowiczówna, J. Popowska, E. Herbert,
i F. Kirło-Nowaczyk. 10 XI gościem Sekcji był M. Jastrun, który
mówił o aktualnych zagadnieniach literackich.

mot. [(wd): Z kroniki Poznańskiego Oddziału ZLP. "Głos wielkopol.",
nr 339. ~~1951~~

487

16 Z m a r ł w W a r s z a w i e W a c ł a w B o r o w y,
(ur. 1890) profesor Uniwersytetu Warszawskiego, historyk litera-
tury i autor licznych prac naukowych i krytycznych. (Inf. bio- bi-
bliogr. podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 1 s. 224 -

-234).

not. C. BACKVIS. "Bull. de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres" (Paryż), nr 8 s. 42 - 47. - A. CHWALEWIK: Wspomnienie. "Dziś i Jutro", nr 44. - K. GÓRSKI: "Tyg. powsz.", nr 48. - J. KLEINER. "Życie i Myśl", nr 7/8 s. 713 - 726. - J. KRZYŻANOWSKI. ←

✓ c. d. s. 131

"Roczn. Tow. Nauk. Warsz.", s. 204 - 207. - Z. LICHNIAK. "Dziś i Jutro", nr 44. - T. MIKULSKI. "Zesz. wrocł.", nr 3/4 s. 48 - 52. - Z. NAJDER. "Dziś i Jutro", nr 44. - J. ODROWĄŻ-PIENIĄŻEK. "Słowo powsz.", nr 295. - Z. SUTOROWSKA: Wspomnienie o dobrym bibliotekarzu. "Tyg. powsz.", nr 48. - M. CZAPSKA. "Kult." (Paryż) 1951 z. 2/3 s. 97 - 92.

188

- 18 Zmarł w Istebnej na Śląsku ks. Emanuel Grimi^(m. 1883) pisarz ludowy, współpracownik pism śląskich: "Zaranie" i "Gwiazdka Cieszyńska". (Inf. bio-bibliograficzne podaje: Z. Hierowski: 25 lat literatury na Śląsku 1920 - 1945. Kat. 1947 s. 20, 185).

Art. pło ś m i e r t n e: J. KUGLIN: Ze wspomnień ucznia. "Zeszyty Wrocł.", z. 3/4 s. 210 - 211. - W. ROSZKOWSKA. "Zeszyty Wrocł.", z. 3/4 s. 202 - 209.

189

- 20 - 31 O g ó l n o p o l s k i k u r s n a u k o w y s t u d e n t ó w - p o l o n i s t ó w w S p a l e zorganizowany przez ZMP przy współudziale Instytutu Badań Literackich. Kurs poświęcony był zagadnieniom romantyzmu polskiego, prace odbywały się w 3 sekcjach: sekcja badań nad Mickiewiczem, sekcja badań poezji Słowackiego i sekcja ogólnej problematyki romantyzmu. Wykłady prowadzili: S. Żółkiewski, K. Wyka, S. Łukasiewicz, J. Litwin, L. Gomolicki, M. Żurowski i G. Sinko. Kurs stanowił etap przygotowawczy do V Ogólnopolskiego Zjazdu Nauk. Młodzieży Polonistycznej planowanego na początek roku 1951.

190

- 21 U c h w a ł a P r e z y d i u m R z ą d u w s p r a w i e l i k w i d a c j i K o m i s j i d o s p r a w p a p i e r u d d r u k o w a n e g o o r a z i m p o r t u k s i ą ż e k i c z a s o p i s m p r z y P r e z y d i u m R a d y M i n i s t r ó w. ("Mon. pol.", nr A-115 poz. 1436). Likwidacja nastąpiła

w związku z utworzeniem Centralnej Komisji Wydawniczej oraz Biura do Spraw Papieru.

491

22 - 29 T y d z i e ń W a l k i z A n a l f a b e t y z m e m .

W 1950 kontynuowana była akcja likwidacji analfabetyzmu prowadzona planowo od 1949 r. Zorganizowano 50 tys. kursów początkowego nauczania dla 750 tys. osób.

adnot. Echa "Tygodnia" w prasie: P. Beylin: Polityka kulturalna w Polsce Ludowej. "Po prostu", nr 40. - W. Błachut. "Nowa Kult.", nr 40. - P. Chmura. "Wieś", nr 33. - J. P. Gawlik. "Tyg. powsz.", nr 45. J. Pollak. "Nowa Kult.", nr 17, 30. - M. Rękas. "Wieś", nr 32. - M. Wilczyński. "Wieś", nr 48.

492

23 Z a r z ą d z e n i e M i n i s t r a K u l t u r y i S z t u k i w sprawie utworzenia w Państwowym Instytucie Sztuki Zespołu Redakcyjnego dla Wydawnictw Teatralnych i Teatrologicznych. ("Dz. urz. Min. Kult. Szt.", nr 10 poz. 96).

493

28 U s t a w a o z m i a n i e s y s t e m u p i e n i ę ż - n e g o . ("Dz. U.", nr 50 p. 459). "Banknoty Narodowego Banku Polskiego opiewające na złote dotychczasowe przestają być prawnym środkiem płatniczym z upływem dnia 29 października 1950 r."

Zarządzona została wymiana pieniędzy w stosunku 1 zł nowy za 100 zł dawnych. Ceny za towary i usługi przeliczono w stosunku 100:3. Ustalono nowy kurs walut, m. in. kurs dolara ustalono na 4 zł.

494

- P o w i e ś ć o t e m a t y c e g ó r n i c z e j . Seria powieści górniczych uznana została za ważne wydarzenie lite-

rackie roku 1950. "Książki o Śląsku są wskaźnikiem zaangażowania naszej literatury we współczesność. Przy różnicach metod pisarskich i skali osiągnięć zbliża je pasja, z jaką o tematyce Czerwonego Zagłębia piszą bez wyjątku wszyscy pisarze". (T. Drewnowski: Ludzie Czerwonego Zagłębia. "Życie liter." 1951 nr 7).

W serii górniczej ukazały się m. in. powieści: A. Jackiewicz: Jan bez ziemi. (W-wa 1950); G. Morcinek: Pokład Joanny. (W-wa 1950); N. Rydziewska: Ludzie z węgla. (W-wa 1950); A. Ścibor-Rylski: Węgiel. (W-wa 1950). Spośród nich (największym z zainteresowaniem przyjęte zostały: Pokład Joanny G. Morcinka i Węgiel A. Ścibora-Rylskiego (zob. poz.)).

Pokład Joanny - powieść uznana w głównych tendencjach ideologicznych za na wskość postępową napisana została w konwencji różnej od ogólnie przyjętej dla powieści realistycznej. "Pokładu Joanny nie można oceniać w perspektywie realizmu powieściowego - pisał T. Drewnowski. - Podobnie jak w sztuce ludowej, tak i tutaj przemawiają do nas wydarzenia nie tyle dzięki ich typowości, co przez swą symbolikę, nie tyle przez uporządkowaną wiedzę o świecie, ile wielkim ładunkiem doświadczenia i prawdy wywołującym przede wszystkim emocjonalną reakcję ze strony czytelnika".

(al). "Po prostu" 1951 nr 37. - H. BEREZA. "Wieś" 1951 nr 22, 30. - T. DREWNOWSKI. "Nowa Kult." 1951 nr 26; "Życie liter." 1951 nr 7. - A. LAM. "Twórcz." 1951 z. 7 s. 157 - 160. - W. SZEWCZYK. "Śląsk liter." 1952 nr 1/2 s. 87 - 89.

195

LISTOPAD

ok. 1 Ostatni numer (7) "Warszawy". "Warszawa",

50 Niezależny Dwutygodnik Literacki, wychodziła od 1946 r. (zob. poz. /). Pismo wydawał i redagował zespół, redaktorem naczelnym był Jan Szczawiej.

W ostatnim roku publikowali w piśmie artykuły i przeglądy: L. Bukowiecki, M. Dąbrowska, S. Helsztyński, A. Hutnikiewicz, J. Kierst, A. Kulisiewicz, B. Ostromęcki. T. Peiper, M. Piechal, M. Rytard, S. Stempowski, J. Szczawiej. Wiersze drukowali: Cz. Janczarski, B. Kamodziński, W. Mrozowski, B. Ostromęcki, utwory powieściowe i dramatyczne: S. Czernik, J. N. Kłosowski, S. Łukasiewicz, J. Rychlewski.

134
196

4 K o n f e r e n c j a i n t e l e k t u a l i s t ó w i d z i a ł a c z y k a t o l i e k i e h w W a r s z a - w i e. Konferencja poświęcona bieżącym kwestiom politycznym zorganizowana została z inicjatywy Pol. Komitetu Obrońców Pokoju. Obradom przewodniczył min. Adam Rapacki.

197

od 6 M i e s i a c p o g ł ę b i e n i a p r z y j a ź n i p o l - s k o - r a d z i e c k i e j. Na program miesiąca złożył się szereg imprez kulturalno-artystycznych, rozpoczętych akademią z okazji 33 rocznicy Rewolucji Październikowej, na której po raz pierwszy wystąpił Ludowy Zespół Piosenki i Tańca "Mazowsze"

Zorganizowany został o g ó l n o p o l s k i f e s t i - w a l f i l m ó w r a d z i e c k i e h, w czasie którego ok. 15 milionów widzów oglądało filmy radzieckie. W czasie festiwalu odbyły się polskie prapremiery filmów: Upadek Berlina, Bitwa Stalingradzka. Cz. 2 i Spisek bankrutów.

W s z y s t k i e t e a t r y wystawiały sztuki z repertuaru radzieckiego oraz klasycznego rosyjskiego, zarówno prapremiery, jak i wznowienia. Odbyły się m. in. następujące prapremiery sztuk radzieckich: 12 XI W. Majakowski i S. Kirsanow: Rozkaz 269, wyst. w Teatrze Rapsodycznym w Krakowie, w reż. M. Kotlarczyka, scen. J. Garyckiej i T. Ostaszewskie-

go;

20 XI W. Ljubimowa: Śnieżek, wyst. w Teatrze Polskim w Szczecinie, w reż. T. Żuchniewskiego, scenogr. M. Kiss-Orskiego;

29 XI B. Ławreniew: Za tych co na morzu, wyst. w Teatrze Domu Wojska Pol. w W-wie, w reż. Ł. Kobryńskiego, scenogr. K. Frycza. Kluby Międzynarodowej Prasy i Książki organizowały tzw. "Godziny literackie" dla czytelników poświęcone dyskusji nad książką radziecką i "Godziny żywego słowa", podczas których recytowano i odczytywano utwory literackie i artykuły z prasy radzieckiej. Oddział bydgoski ZLP zorganizował wieczór literacki obejmujący 4 prelekcje pod wspólnym tytułem Naród radziecki jako twórca nowej kultury, podczas którego A. Dzienisziuk, A. Kowalkowski, S. Mendelski i M. Turwid omówili rozwój i obecny stan teatru, poezji, prozy i plastyki radzieckiej.

198

12 A k a d e m i a d l a u c z e z e n i a s e t n e j r o - c z n i c y u r o d z i n I w a n a W a z o w a, narodowego poety Bułgarii w Teatrze Kameralnym w Warszawie. Równocześnie w lokalu Komitetu Słowiańskiego w W-wie otwarta została wystawa pt. Życie i twórczość Iwana Wazowa.

199

15 P o w s t a ł S z c z e c i ń s k i O d d z i a ł Z L P. Do zarządu Oddziału weszli: J. Andrzejewski (prezes), W. Wirpsza (sekretarz), W. Lachmitt (skarbnik).

200

16 - 21 D r u g i Ś w i a t o w y K o n g r e s O b r o ń c ó w P o k o j u w Warszawie. Kongres miał odbyć się początkowo w Sheffield, w Anglii, ponieważ rząd angielski odmówił udzielenia wiz wszystkim członkom Stałego Komitetu Obrońców Pokoju oraz działaczom, postanowiono przenieść obrady do Warszawy. W Kongresie wzięło udział 1396 delegatów z 61 krajów. Obrady

zakończono uchwaleniem Manifestu do ludów świata, ogłoszeniem Orędzia do ONZ i powołaniem Światowej Rady Pokoju jako najwyższej, stałej organizacji ruchu pokojowego, do której weszli m. in. L. Kruczkowski i J. Putrament.

22 XI zostały przyznane Międzynarodowe Nagrody Pokoju - 6 nagród zwykłych, 2 honorowe i 7 złotych medali. Nagrodę honorową otrzymało miasto Warszawa jako symbol pokojowej odbudowy, jedną z nagród zwykłych otrzymała W. Jakubowska za film Ostatni etap.

23 XI Komitet obrońców Pokoju i Związek Literatów Pol. zorganizowały w sali Teatru Narodowego wieczór autorski poetów - uczestników II Światowego Kongresu Obrońców Pokoju. M. in. wiersze swoje czytali: P. Neruda, K. Simonow, M. Tichonow, P. Blachmann, J. Iwaszkiewicz, W. Broniewski, K. I. Gałczyński, J. Tuwim.

Z okazji Kongresu ukazała się antologia Pisarze w walce o pokój ("Książka i Wiedza") oraz jednodniówka Walczy o pokój. Czyn pokojowy Oddziału Związku Literatów Polskich w Łodzi.

201

ok. 19 Warsztat dramaturgiczny przy Krakowskim Oddziale Związku Literatów Polskich pod kierownictwem T. Kwiatkowskiego rozpoczął przy współudziale młodych aktorów czytanie nowych sztuk współczesnych autorów polskich. Sztuki poddawane były następnie publicznej dyskusji, w której brali udział literaci, autorzy i słuchacze, zwłaszcza młodzież i robotnicy. Pierwszą imprezą warsztatową było odczytanie fragmentów sztuki N. Rolleczek Mój zięć marksista. Sztuka została ostro skrytykowana. Drugą imprezą Warsztatu

dramaturgicznego było wystawienie sztuki K. Barnasia o Villonie pt. Wielki Testament.

202

- 20 Uroczystość wręczenia dyplomów doktorskich honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie Fryderykowi Joliot-Curie odbyła się na Uniwersytecie Warszawskim.

203

- 23 Uroczyste posiedzenie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w 150 rocznicę założenia Towarzystwa Przyjaciół Nauk odbyło się w Pałacu Staszica w W-wie z udziałem wybitnych uczonych polskich i zagranicznych. Ministerstwo Szkół Wyższych i Nauki reprezentowała wicemin. E. Krassowska, Polską Akademię Umiejętności - prezes PAU prof. K. Nitsch. Posiedzenie otworzył prezes TNW - prof. W. Sierpiński, odczyt o Towarzystwie Przyjaciół Nauk pt. Rola Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w rozwoju kultury polskiej wygłosił prof. B. Suchodolski. W części sprawozdawczej ogłoszono nazwiska 54 nowo przyjętych członków oraz 5 dorocznych nagród naukowych, m. in. nagrodzono pracę W. Borowego O poezji polskiej w. XVIII.

Z okazji jubileuszu TNW wydało fotokopię rękopisu Grażyny w opracowaniu J. Krzyżanowskiego.

204

GRUDZIEŃ

- 2 25 - ta rocznica śmierci Stefana Żeromskiego. Inauguracja uroczystości rocznicowych odbyła się w czasie akademii w Teatrze Polskim w Warszawie. W akademii wzięli udział: prezydent B. Bierut, członkowie Rady Państwa, przedstawiciele partii, organizacji społecznych i świata

artystycznego. Przemówienie wstępne pt. Żeromski dzisiaj wygłosił L. Kruczkowski, odczyt o twórczości Żeromskiego K. Wyka.

adnot.

L. KRUCZKOWSKI. "Nowe Drogi", nr 6 s. 45 - 53. - K. WYKA: Stefan Żeromski. W-wa 1951. - Uroczysta akademія w Warszawie w 25-tą rocznicę zgonu S. Żeromskiego. "Dz. pol.", nr 333. - "Dz. zach.", nr 334. - Komitet Uczenia 25 rocznicy śmierci S. Żeromskiego. /Skład/. "Rzeczpos.", nr 326. - Uroczystości w całym kraju ku czci Żeromskiego. "Express ilustr.", nr 329.

Uroczyste obchody rocznicy Żeromskiego, nad którymi protektorat objął B. Bierut, odbyły się w całym kraju, głównie jednak w miejscowościach związanych z życiem i twórczością Żeromskiego.

W Strawczynie i Ciekotach położono kamienie pamiątkowe, w Nałęczowie odbyła się akademія, w latarni morskiej w Rozewiu wmurowano tablicę pamiątkową.

21 XII odbyło się w Kielcach otwarcie wystawy poświęconej Żeromskiemu, urządzonej wg scenariusza opracowanego przez M. Toporowskiego. Otwarcia dokonał min. Kultury i Sztuki S. Dybowski. Następnie wmurowano akt erekcyjny w parku miejskim pod pomnikiem Żeromskiego. Uroczystość zamknęła akademія w Teatrze im. Żeromskiego, na której przemówienie o Żeromskim wygłosił K. Wyka.

adnot.

K. BEYLIN: Na wystawie pamiątek po S. Żeromskim. "Express wiecz.", nr 352. - Polska Ludowa czci pamięć S. Żeromskiego. "Słowo Ludu", nr 352. - A. SOWIŃSKI: Kielce w hołdzie Żeromskiemu. "Nowa Kult." 1951 nr 1.

← ZLP organizował w całym kraju liczne odczyty i wieczory literackie poświęcone Żeromskiemu.

← Instytut Badań Literackich zorga-

nizował dwudniową sesję naukową poświęconą analizie dzieła Żeromskiego. Na sesji ogłoszono następujące referaty: J. Z. Jakubowski: Wczesna twórczość S. Żeromskiego (od pierwszych opowiadań do "Syzyfowych prac"); M. Kierczyńska: "Rozdziobią nas kruki, wrony..." w świetle listów Żeromskiego z 1892 r.; E. Korzeniewska: Od "Walki z szatanem" do "Przedwiośnia"; H. Markiewicz: O "Przedwiośniu" Żeromskiego; H. Markiewicz: S. Żeromski wobec rewolucji 1905 r.; Z. Stefanowska: "Ludzie bezdomni" Żeromskiego jako powieść o filantropii; A. Wasilewski: Dziennik S. Żeromskiego; K. Wyka: Żeromski jako pisarz historyczny.

Referaty wraz z tekstem przemówienia K. Wyki ogłoszonego na akademii ku czci Żeromskiego w dn. 2 XII 1950 wydane zostały w książce zbiorowej: Stefan Żeromski. W-wa 1951 ("Czytelnik").

Wydania pism Żeromskiego. W roku 1950 ukazały się Pisma pod red. S. Pigonia. t. 21 - 23 oraz m. in.: Przedwiośnie. Krytyczne przygotowanie tekstu przez Zespół Seminarium Historii Literatury Polskiej U. J. pod kierownictwem S. Pigonia.

Nowe prace i artykuły o Żeromskim: W. BOROWY: O dziennikach młodzieńczych Żeromskiego (1882 - 1883). "Zesz. wrocł.", nr 3/4 s. 9 - 35 i odb. - Z. GRÉN: Między Scyllą a Charybdą. "Dz. liter.", nr 44. - E. KORZENIEWSKA: O realizmie "Przedwiośnia". "Nowa Kult.", nr 6. - L. KRUCZKOWSKI: Żeromski dzisiaj. "Nowa Kult.", nr 37. - H. MARKIEWICZ: Spojrzenie Żeromskiego. "Nowa Kult.", nr 34. - H. MORTKOWICZ-OLCZAKOWA: Zagadka "Wiosny". "Dz. liter.", nr 47. - J. PUTRAMENT. "Tryb. Ludu", nr 320. - A. SOWIŃSKI: Dom w Ciekotach. "Twórcz.", z. 12 s. 87 - 97. - J. A. SZCZEPAŃSKI. "Wiedza i Życie", nr 12. - H. VOGLER: Społeczny sens "żeromszczyzny". "Dz. liter.", nr 47. - A. WASILEWSKI: S. Żeromski

w świetle nieznanych pamiętników. "Nowa Kult.", nr 34 - 35. -
K. WYKA: S. Żeromski. Główne etapy twórczości. "Wieś", nr 51 -
- 52. - Zob. też prace druk. w tomie: Stefan Żeromski. W-wa
1951.

205

2 P o l s k o - a l b a ñ s k a u m o w a o w s p ó ł p r a -
c y k u l t u r a l n e j obejmująca wymianę we wszystkich
dziedzinach życia kulturalnego została podpisana w Tiranie.
("Dz. U." 1951 nr 47 poz. 193³).

206

ok. 4 A k a d e m i a P e n - C l u b u p o ś w i ę c o n a p a -
m i ę c i G . B . S h a w a (zm. 2 XI 1950) odbyła się w
Warszawie.

207

5 2 5 - t a r o c z n i c a ś m i e r c i W ł a d y ś ł a w a
R e y m o n t a .

(Polskie Radio poświęciło pamięci Reymonta dwie audycje
literackie.)

(W 1950 ukazały się tomy: 5 - 12, 14 - 16 Pism W. S. Rey-
monta pod red. A. Bara.

Nowe prace i artykuły o W. Rey-
m o n c i e: M. RZEUSKA: "Chłopi" Reymonta. W-wa 1950(TNW)
oraz: M. MARKOWSKI: Prawda i nieprawda "Chłopów". "Głos wlkp.",
nr 242. - J. PIASECKI. "Radio i Świat", nr 49. - M. PIECHAL:
"Ziemia obiecana" Reymonta po 50 latach. "Dz. liter.", nr 50. -
S. PODHORSKA-OKOŁÓW. "Kur. codz.", nr 336. - J. PYTLAKOWSKI:
Dzieło W. S. Reymonta. "Życie Warsz.", nr 340. - T. SARNECKI:
W rocznicę zgonu. "Wola Ludu", nr 335. - L. SOBIERAJSKI: Reymont
na progu pisarstwa. "Wieś", nr 50. - L. SOBIERAJSKI: Reymont
osaczony. "Wieś", nr 52. - H. VOGLER: Oblicze społeczne twór-
czości Wł. St. Reymonta. "Dz. liter.", nr 50. - D. ZARZYCKA:
Dwie rocznice - dwa wspomnienia. "Świat i Życie", nr 50. -

Reymont po latach. "Pokolenie" nr 48.

208

8 Powstał w Łodzi Klub Literacki przy centralnej świetlicy włókniarzy. Zadaniem klubu miało być kształcenie literatów-robotników za pomocą konsultacji z literatami (1 raz w tygodniu) oraz wykładów z historii literatury połączonych z zajęciami seminaryjnymi (2 razy w tygodniu).

209

9 Druga część archiwum dr. Ringelbaum a została odnaleziona pod gruzami domu przy ul. Nowolipki 68 na terenie dawnego getta. Zob. poz.

210

11 - 16 I Ogólnopolska Konferencja Naukowa w sprawie badań nad sztuką. Konferencja zorganizowana przez Podsekcję Badań Sztuki Kongresu Nauki Polskiej oraz Państwowy Instytut Sztuki obradowała w Krakowie na Wawelu. Celem konferencji była dyskusja krytyczna nad dotychczasowym dorobkiem nauki polskiej w zakresie badań nad sztuką oraz podjęcie prac mających na celu przebudowę metodologiczną polskiej nauki o sztuce w oparciu o metodę marksistowską. Prace konferencji objęły dziedzinę sztuk plastycznych, muzyki, teatru, filmu i sztuki ludowej. Problemy rozważań szły w kierunku historycznym i teoriopoznawczo-metodologicznym. Obradowano w 4 sekcjach, ogłoszono i przedyskutowano 30 referatów; udział w obradach wzięło ok. 500 uczestników: artystów i naukowców. Przewodniczyli: wiceminister Kultury i Sztuki W. Sokorski i prof. J. Starzyński. Głównym tematem był problem realizmu socjalistycznego w różnych gałęziach sztuki oraz zagadnienie przekształcenia metodologii badań nad sztuką w oparciu o marksistowską metodę. Na zakończenie uchwalono deklarację ideową.

Program I-szej Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Sprawie

50
adnot.
Badań nad Sztuką. Kr. 1950; „Materiały do Studiów i Dyskusji z Zakresu Teorii i Historii Sztuki, Krytyki Artystycznej oraz Metodologii Badań nad Sztuką”. Zeszyt Specjalny w związku z pracami I. Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Sprawie Badań nad Sztuką. W-wa 1950.

211

- 14 Rozszerzone zebranie Sekcji Organizacji Nauki i Szkolnictwa Wyższego I Kongresu Nauki Polskiej poświęcone sprawie powołania i organizacji Polskiej Akademii Nauk. Celem Akademii ma być centralizacja badań naukowych, organizacja badań zespołowych, unowocześnienie organizacji badań naukowych w Polsce oraz zapewnienie najlepszych warunków dla rozwoju nauki związanej z potrzebami budownictwa socjalistycznego. Dalsze prace organizacyjne: zob. poz. /51, powstanie PAN - zob. poz. /52.

212

- ok. 15 Stare i nowe literaturoznawstwo Stefana Żółkińskiego. Tom ~~szkiców krytycznych~~ wydany w serii Studia historycznoliterackie IEL (nr 1) zawierał przedrukowane przedruki szkiców krytycznych: Aktualny etap walki o marksistowskie literaturoznawstwo w Polsce ("Twórcz.", z.6); O literaturoznawstwie burżuazyjnym epoki imperializmu w Polsce ("Pam. liter.", nr 1); Aktualna problematyka historii literatury polskiej (pt. Na marginesie Zjazdu Polonistów. "Nowe Drogi", nr 3); Przykład literaturoznawstwa radzieckiego. ("Kuźn." 1949 nr 41); O radzieckich instytucjach naukowo-literackich ("Nowa Kult.", nr 16; "Pam.liter.", nr 3/4); Metody i warunki planowania badań polonistycznych ("Życie Nauki", nr 5 - 6). Tom był przyjęt

ogólnym zainteresowaniem ze względu na jego prekursorską rolę w rozwoju polskich badań marksistowskich w dziedzinie nauki o literaturze. "Książka stanowi wydarzenie literackie, przynosi rewizję dotychczasowych założeń metodycznych i argumentuje na rzecz metody marksistowskiej w badaniach naukowo-literackich.

Zawiera połączenie rozważań ściśle teoretycznych z analizą aktualnego etapu badań i zarazem planu badań i przemian organizacyjnych". (T. Mikulski). "Jest ona zjawiskiem zmiennym dla procesu dojrzewania, upartyjnienia marksistowskiej myśli naukowej w Polsce /.../ symptomem wzmożonego tętna życia naukowego, atmosfery zasadniczych rewizji dotychczasowego dorobku i twórczych dyskusji nad jego przyszłością - atmosfery przygotowań do Pierwszego Kongresu Nauki - stwierdzał ~~następnie~~ H. Markiewicz i kontynuował: - Rozprawy i artykuły Żółkiewskiego powstały w walce ideologicznej o marksistowskie literaturoznawstwo w Polsce. Warunki i potrzeby tej walki podyktowały z jednej strony - odważne sięgnięcie do całej kluczowej problematyki badań literackich (nieraz za cenę dużej kondensacji i pewnej szkicowości ujęcia), z drugiej wyraźnie zaostrzoną, polemiczną kierunkowość studiów Żółkiewskiego. Temperament publicystyczny autora dobrą mu oddał przysługę: nie ujmując ważkości argumentacji naukowej wzmocnił społeczną efektywność książki, która jako pierwsza, zapełnia - częściowo przynajmniej lukę w polskiej literaturze metodologicznej i naukoznawczej, odczuwaną dotkliwie przez polonistów-nauczycieli, młodych pracowników naukowych, studentów".

J. Z. JAKUBOWSKI: Pionierski etap walki o marksistowskie literaturoznawstwo w Polsce. "Polonist." 1951 nr 2 s. 43 - 48.
 - A. LAM. "Twórcz." 1951 nr 12 s. 120 - 126. - H. MARKIEWICZ: Stare i nowe drogi literaturoznawstwa. "Nowa Kult." 1951 nr 6.
 - M. R. MAYENOWA. "Pam. liter." 1951 s. 610 - 615. - T. MIKULSKI. "Zeszyty wrocł." 1951 z. 2 s. 172 - 174. - S. TREUGUTT. "Wieś" 1951 nr 19. - Z. PĘDZIŃSKI. "Przeg. powsz." 1952 t. 233 s. 441 - 442. - H. MARKIEWICZ: O marksistowskie literaturoznawstwo w Polsce. "Myśl współcz." 1952 nr 3 s. 349 - 364.

adnot.

s k i e g o. Powieść oceniona b. pozytywnie przez krytykę uznana została za dalszy etap w rozwoju powieści produkcyjnej. "Od nowatorskich prób Wilczka, Hamery czy Konwickiego proza "produkcyjna" przechodzi do poszerzenia problematyki, która pozwala już stworzyć pełnokrwistą powieść" - pisał T. Drewnowski i konkludował: "Na wskroś prawdziwy splot konfliktów klasowych konfliktów socjalistycznych naszego etapu historycznego, nasycone dzisiejszego życia zarodkami przyszłości - to moim zdaniem główne zwycięstwo autora Węgla". Podobnie ocenił powieść R. Matuszewski, wskazując m. in. na zawarte w niej elementy realizmu socjalistycznego. "Swą wartość artystyczno-ideową książka zawdzięcza w dużym stopniu atrakcyjnej formie, /.../, trafnie wybranemu i umiejętnie przeprowadzonemu wątkowi akcji, stworzeniu galerii żywo i plastycznie zarysowanych postaci, których zespół daje pełny i wielostronny obraz opisywanego środowiska, zwłaszcza zaś wprowadzeniu kilku udatnie zarysowanych postaci bohaterów pozytywnych, co pozwala autorowi w sposób umotywowany wewnętrzną logiką utworu i artystycznie przekonujący, nie zaś sztucznie deklaratywny, głosić i wyrażać w działaniu zwycięską ideologię socjalizmu, nadać książce żar ideowej namiętności, rozpalić w niej płomień rewolucyjnego romantyzmu budownictwa socjalistycznego!

Na marginesie powieści E. Niziurski sformułował zdanie o utworze literackim jako mikrokosmosie życia pisząc m.in.: "Mamy więc prawo zapytać autora o ile kopalnia "Weronika" jest mikrokosmosie rewolucyjnych przeobrażeń w naszym kraju".

Równocześnie z wydaniem książkowym, od 14 X Węgiel drukowany był w odcinkach ^(w) "Trybunie Ludu" (nr 283 - 352). Powieść została odznaczona w 1950 r. Państwową Nagrodą Artystyczną III stopnia (zob. poz. 162).

T. DREWNOWSKI: Ludzie Czerwonego Zagłębia. "Życie liter." 1951 nr 7. (Polem.: J. P. Gawlik: Pokusa łatwości. "Tyg. powsz." 1951 nr 19). - O. JEDRZEJCZYK: "Echo Tyg." 1951 nr 33. - L.P.

Węgiel na cenzurowanym. "Tyg. powsz." 1951 nr 27. - G. LASOTA: Lu-
dzie z "Anny Weroniki" zwyciężyli w bitwie o plan. "Nowa Kult." 1951
 nr 9. - Z. LICHNIAK. "Dziś i Jutro" 1951 nr 20. - R. MATUSZEWSKI.
 "Twórcz." 1951 z. 5 s. 139 - 146. - E. NIZIURSKI. "Wieś" 1951 nr
 15. - J. PUTRAMENT. "Tryb. Ludu" 1951 nr 59. - W. ROLA /W. SAD-
 KOWSKI/. "Tyg. powsz." 1951 nr 17.

214

20 P r a p r e m i e r a Z w y c i ę s t w a s z t u k i
 J a n u s z a W a r m i ń s k i e g o w Teatrze Nowym w Łodzi;
 w reżyserii autora i scenogr. J. Rachwałskiego. Sztuka odniosła
 sukces, recenzenci zgodnie wskazywali na fakt uchwycenia przez
 autora sedna aktualnej problematyki wiejskiej. "Zwycięstwo Warmiń-
skiego jest utworem w pełni awangardowym, bojowym, przesyconym
 głęboką treścią społeczną - stwierdzał recenzent "Nowej Kultury" -
 S. Marczak-Oborski. Podobnie ocenił sztukę J. A. Szczepański:
"Zwycięstwo jest pierwszą pełnowartościową politycznie sztuką o
 polskiej wsi, ukazującą ją we właściwym podziale klasowym, nie
 zacierającą ani jej klasowych konfliktów, ani toczącej się na niej
 zjadłej klasowej walki." Zastrzeżenia budziła natomiast strona
 formalna sztuki, którą krytykowano za nadmiar wątków i szczegółów
 fabularnych.
 Tekst sztuki drukowany był w "Twórczości", nr 11 s. 82 - 101,
 nr 12 s. 47 - 86.

5. MARCZAK-OBORSKI: Wieś na scenie po raz pierwszy. "Nowa
 Kult." 1951 nr 4. - J. A. SZCZEPAŃSKI: Od Czepca do Antoniny
Pietrzak. "Teatr" 1951 nr 1 s. 76.

215

20 T e a t r i m. I. F r a n k i z K i j o w a w W a r -
 s z a w i e. W czasie gościnnych występów w Warszawie Teatr
 przedstawił sztuki: Marcin Boruła I. Karpenki - Karija, Skradzio-
ne szczęście I. Franki, Płaton Kreczet, Makar Dubrawa i Kalinowy

gaj A. Kornijczuka.

not. R. SZYDŁOWSKI. "Nowa Kult.", nr 39. - S. TREUGUTT: Praktyka realizmu teatralnego. "Nowa Kult.", nr 40. - B. BUTRYŃCZUK: Teatr żywych ludzi i żywej idei. "Teatr" 1951 nr 1 s. 50 - 60.

216

- 21 P r a p r e m i e r a f i l m u M i a s t o n i e u j a r z m i o n e (Robinson warszawski) wg scenariusza J. Andrzejewskiego i J. Zarzyckiego, w reż. J. Zarzyckiego. Film został przyjęty przez krytykę z zainteresowaniem i oceniony jako skok jakościowy w stosunku do filmów ostatnio wyprodukowanych (Dom na pustkowiu, Dwie brygady), nie wolny jednak od braków. Recenzent "Nowej Kultury" - J. Piórkowski zarzucał niejednolitości koncepcji ideowej i kompozycji. "Obok wątków realistycznych, ideologicznie cennych bardzo, świeżych artystycznie, mamy wątek fałszywy - naturalistyczny". - pisał. Wątki realistyczne - zdaniem Piórkowskiego - reprezentowały dzieje radzieckiego telegrafisty Fiołki oraz ideologiczne tło wojny, wątek naturalistyczny - przygody zabłąkanego w gruzach mieszkańca Warszawy.

not. (kar. beyl.) /K. BEYLIN/: Robinson nie jest już samotny! "Echo Krak.", nr 346. - Z. KARCZEWSKA-MARKIEWICZ. "Rzeczposp.", nr 340. - J. TOEPLITZ: Miasto nieujarzmione oskarża i ostrzega. "Film", nr 27. - J. PIÓRKOWSKI. "Nowa Kult." 1951 nr 2.

217

- 24 O s t a t n i n u m e r (5 2 / 5 3) "D z i e n n i k a L i t e r a c k i e g o". Numer ukazał się opatrzony nast. wyjaśnieniem redakcji: "Ogromny wzrost aktywności i potrzeb kulturalnych mas pracujących postawił przed redakcją "Dziennika Literackiego" szereg nowych problemów przerastających dotychczasowe nasze możliwości redakcyjne i techniczne. W zwią-

zku z tym powstała konieczność utworzenia samodzielnego pisma literackiego odpowiadającego tym społecznym potrzebom i uwzględniającego szerzej problematykę kulturalną Polski południowej i Śląska. /.../ W styczniu 1951 ukaże się /.../ nowe pismo w zwiększonej objętości i szacie graficznej."

"Dziennik Literacki" był dodatkiem do "Dziennika Polskiego" a kontynuacją dodatku "Od A do Z", wychodził w Krakowie od 1947 (zob. poz. /47), rozpowszechniany również oddzielnie. Wydawcą była Spółdzielnia Wydawnicza "Czytelnik", redagował S. W. Balicki, a następnie od 1949 (nr 45) - kolegium.

Nowym pismem powstałym po zamknięciu "Dziennika Literackiego" było "Życie Literackie" - zob. poz. /51.

218

ok. 27 Nowy wybór wierszy Adama Ważyka.
Książka zawierająca utwory z tomu Wiersze wybrane (W-wa 1947) oraz cykl Nowe wiersze z lat 1948 - 1950 nie wywołała bezpośrednio liczniejszych wypowiedzi krytyki, choć spotkała się z ogólnym zainteresowaniem. "Ważyk jest jednym z niewielu polskich poetów, którego twórczość spełnia w całej rozciągłości wysunięty przez społeczeństwo postulat powiązania poezji z życiem politycznym i społecznym naszego narodu, z przemianami, którym wlega budujące socjalizm społeczeństwo, z ewolucją dokonującą się w psychice, moralności nowego człowieka - pisał L. Herdegen. - Problematyce tej Ważyk potrafił nadać prawdziwie doskonały i piękny kształt poetycki, dzięki czemu lektura jego wierszy staje się (trudno o to często w naszej współczesnej poezji) przeżyciem artystycznym, co z kolei stanowi o ich wielkiej doniosłości społecznej".

adnot.

[L. HERDEGEN. "Nowa Kult." 1951 nr 21.

219

30 P r a p r e m i e r a s z t u k i A d a m a T a r n a

Zwykła sprawa w Teatrze Współczesnym w Warszawie; w reż. E. Axera i scenogr. O. Axera. W przygotowaniu spektaklu autor współpracował z reżyserem i aktorami. Sztuka, która otrzymała doskonałą obsadę aktorską, stała się wydarzeniem życia kulturalnego. Liczne wypowiedzi krytyki koncentrowały się zasadniczo na zagadnieniu zawartości ideologicznej sztuki. T. Borowski stwierdzał: "Otrzymaliśmy polską sztukę o stosunkach w imperialistycznej Ameryce. Poważna próba demaskowania imperializmu, uczciwy udział artysty w walce o pokój". S. Marczak-Oborski, recenzent teatralny "Nowej Kultury" solidaryzując się zasadniczo ze zdaniem Borowskiego wyrażał pewne zastrzeżenia, że "najcięższe argumenty autora pochodzą jakby ze składu ideałów abstrakcyjnej sprawiedliwości. Zdemaskowano polityczny charakter procedury, może jednak za mało podkreślono jej sens klasowy /.../". Strona formalna sztuki zyskała również pozytywną ocenę, podkreślano świadomość roboty dramatycznej, umiejętność wydobycia efektu teatralnego, potęgowania nastroju i napięcia.

Zwykła sprawa została przetłumaczona na języki: niemiecki, rosyjski, czeski, ukraiński, słowacki, francuski i włoski. W 1951 została wystawiona w Berlinie, w 1952 w Kijowie, Leningradzie, Moskwie, Pradze i Mediolanie, w 1953 w Wiedniu.

W 1951 sztuka została odznaczona Państwową Nagrodą Artystyczną II stopnia - zob. poz. 151.

L. BARTELSKI: Rozprawa trwa. "Życie liter." 1951 nr 2. -
 T. BOROWSKI: Perspektywy "Zwykłej sprawy". "Teatr" 1951 nr 2 s. 55 - 63. - M. CZANERLE: Zadania nadrzędne sztuki. "Nowa Kult." 1951 nr 14. - S. MARCZAK-OBORSKI: Rozprawa trwa. "Nowa Kult." 1951 nr 3. - K. PUZYNA: Uwagi o dramaturgii. "Życie liter." 1951 nr 6. - J. A. SZCZEPAŃSKI: W zwierciadle "Zwykłej sprawy". "Tryb. Wolności" 1951 nr 3. - A. TARN: Lekcja warsztatu scenicznego. "Teatr" 1951 nr 1 s. 65 - 67.

ok. 30 P o z y t y w i z m . C z . I . Tom wydany w serii Studia historyczno-literackie IBL pod red. J. Kotta zawierał następujące rozprawy: H. Markiewicz: Realizm krytyczny w twórczości Bolesława Prusa; M. Janjon: Z zagadnień wczesnej działalności Chmielowskiego; W. Kubacki: Aleksander Świętochowski; M. Żmigrodzka: "Kwestia chłopska" Elizy Orzeszkowej; S. Sandler: Aleksander Świętochowski w latach 1867 - 1880; J. Kott: O "Księżniczce" Zofii Urbanowskiej; B. Zakrzewski: "Czegoż chcą?" O nieznannej poezji pierwszych polskich socjalistów; M. Jakóbiec: Literatura rosyjska wśród Polaków w okresie pozytywizmu; L. Gomolicki: Pozytywizm polski w świetle krytyki rosyjskiej; M. Dłuska: Pod znakiem sylabotonizmu. Rzec o wierszu Konopnickiej; M. R. Ma-yenowa: Język liryki pozytywistycznej. Próba pokazania problematyki. ↑

(Jako pierwsza praca zbiorowa dotycząca jednej epoki ^(podjęta) z ambicją opracowania jej metodą marksistowską, tom uznany został za ważne osiągnięcie w badaniach historyczno-literackich. "Marksistowska koncepcja pozytywizmu pozwoliła we właściwy sposób poznać rozległą twórczość największych pisarzy epoki widząc^w ich dziełach nie tylko bogactwo aktualnych problemów i "kierunkowe odbicie" skomplikowanej rzeczywistości w okresie rozwijającego się kapitalizmu w Polsce, ale także narzędzie klasowej walki ideologów polskiej burżuazji" - stwierdzała A. Nofer. "Nowatorstwo i przełomowe znaczenie /tomu/ dla rozwoju polskiej myśli naukowej może być rozpoznane w całej pełni tylko w zestawieniu z teoriami tworzonymi w ciągu lat" ^(A.) (Nofer i ^(Z.) Żabicki). Jak każda pionierska praca tom posiadał - zdaniem krytyków - i braki, a więc: dość przypadkowy dobór rozpraw, różny poziom opracowania, różny, nieraz zbyt wąski zakres problematyki poszczególnych szkiców, nie zawsze ścisłe kryteria oceny.

adnot.
 A. NOFER. "Polonist." 1951 z. 3 s. 43 - 52. - Z. HIEROWSKI: Nowe oblicze polskiego pozytywizmu. "Świat i Życie" 1952 nr 12. - J. KOWALEWSKI: Na marginesie pozytywizmu. "Tryb. Ludu" 1952 nr 87. - Z. MAJDER. "Polonist." 1952 nr 2 s. 52 - 53. - A. NOFER, Z. ŻABICKI. "Twórcz." 1952 z. 7 s. 178 - 192. Z. PE-₃DZIŃSKI. "Przeł. powsz." 1952 nr 1 s. 74 - 75.

221

ok. 30 Biblioteka Związku Literatów Polskich. Minister Kultury i Sztuki przekazał przedstawicielom Zarządu Głównego ZLP księgozbiór liczący ok. 1 500 tomów. Księgozbiór ten powstał z zakupów w antykwarniach i u osób prywatnych. Pierwsze zakupy zainicjował jeszcze w 1945 Centralny Instytut Kultury. Księgozbiór zawiera cenne pozycje jak m. in. Słownik języka polskiego Lindego, zabytkowe wydania dzieł autorów XVI w., liczne antologie, monografie, roczniki czasopism literackich (m. in. "Chimerę", "Wiadomości Literackie"). Szczególnie bogato reprezentowana jest poezja międzywojenna. Unikatem jest zbiór zawierający 7 odbitych na maszynie tomików poezji z czasu okupacji niemieckiej podczas ostatniej wojny.

222

ok. 31 Nagrodę literacką miasta Gdańska otrzymał Franciszek Sędzicki.

223

ok. 31 Nagrodę literacką miasta Gdyni otrzymał Franciszek Fenikowski.

224

ok. 31 Nagrodę literacką miasta Katowic otrzymała poetka Janina Zabierzewska-Żelechowska, obchodząca 25-lecie działalności literackiej na Śląsku.

225

ok. 31 Konkurs literacki dla robotników

ogłoszony przez Związek Zawodowy Górników w Katowicach. Jury przyznało pierwszą nagrodę W. Grabowi, drugą S. Smolarecykowi. Wyróżniono prace: P. Bartoszką, J. Koniusza, J. Kławy, J. Kleczkowską, F. Słowikę.

226

ok. 31 Nagroda literacka m. Opola została przyznana R. Horoszkiewiczowi za prace związane z przeszłością Opola i Opolszczyzny.

227

- Grupa "Załoga nr 1" powstała przy Oddziale Lubelskim ZLP. Była to 6-osobowa grupa literatów pracujących zespołowo nad przekładami z literatury radzieckiej, w skład jej wchodził: F. Araszkiewicz, M. Bechczyc-Rudnicka, K. Bielski, W. Gralewski, N. A. Jaworski, L. Zalewski.

W 1950 przełożono 3 sztuki: 3 razy nie W. Dychawicznego i M. Słobodskoję, Wielki los M. Asurowa i Kalinowy gaj A. Korniejczuka.

228

Wizyty przedstawicieli świata kulturalnego: Brazylia. W czerwcu przebywał w Polsce J. ~~Amado~~ Amado jako gość V Zjazdu ZLP. Z Bułgarii przybył na całoroczny pobyt w ramach polsko-bułgarskiej konwencji kulturalnej pisarz T. ~~Harmandi-jew~~ Harmandi-jew. Chiny - w listopadzie odwiedził Polskę poeta Ge Ban Czuan. Czechosłowacja: W czerwcu gośćmi V Zjazdu ZLP byli: P. Bojari i J. Drda oraz na całomiesięczny pobyt przybył pisarz i krytyk K. ~~Rosenbaum~~ Rosenbaum. We wrześniu przyjechała grupa pisarzy w składzie: V. ~~Kania~~ Kania, J. ~~Marek~~ Marek i L. ~~Krziz~~ Krziz. Francja - W czerwcu przebywali w Warszawie J. Bouissou^{ow}n^{ce}e, V. Poz-

nier i T. Tzara jako uczestnicy V Zjazdu ZLP. Z Niemieckiej Republiki Demokratycznej przybyli na V Zjazd ZLP K. Bartel i B. Uhse, z Rumunii: D. Corbeu i S. Josifescu, ze Stanów Zjednoczonych - publicysta S. Silen, z Węgier: F. Kornithy i Z. Zelk, ze Związku Radzieckiego: A. Surkowi i L. Dmyterko (USRR). Zob. też poz.

229

Ruch wydawniczy.

Sytuacja wydawnicza roku 1950 przedstawiała dalszy etap rozpoczętej w 1948 reorganizacji wydawnictw, polegającej na tworzeniu nowych wydawnictw państwowych, rozszerzaniu produkcji książek w istniejących wydawnictwach społecznych oraz wprowadzaniu specjalizacji wydawniczej. W 1950 udział wydawców prywatnych w produkcji ogólnej wynosił 8% (m. in. firmy wyd.: Gebethner i Wolff, M. Kot).

1 stycznia 1950 powstała Centralna Komisja Wydawnicza przy Prezesie Rady Ministrów, jako naczelny organ koordynujący. CKW opracowała na podstawie zgłoszonych przez wydawców planów pierwszy zbiorowy plan wydawniczy w skali państwowej. Planowanie produkcji wydawniczej miało na celu w pierwszym rzędzie zapewnienie właściwego kierunku rozwoju wydawnictw oraz ułatwienie organom państwowym wpływu na zgodność tego kierunku z podstawowymi wytycznymi polityki. Utworzone 1 stycznia 1950 Przedsiębiorstwo Państwowe "Dom Książki" przyjęło wyłączną sprzedaż książek wydawców społecznych i państwowych.

Rok 1950 stanowił początkową fazę tworzenia scentralizowanego aparatu wydawniczego.

Plan wydawniczy na rok 1950 przewidywał produkcję o nakładzie 85 mln. egz., co dawało wskaźnik 3,5 egz. na 1 mieszkańca.

Produkcja roku osiągnęła ilość 118, 9 mln. nakładu, przy 4 611 tytułach. Wzrost nakładu w stosunku do roku 1949 (72 mln.) ^{oznaczał} ~~przedstawiał~~ rekordowy skok, pod względem ilości tytułów nie osiągnięto natomiast planowanego 8-procentowego wzrostu. Ponadto oderwanie polityki wydawniczej od badań rynku doprowadziło do powstania w magazynach "Domu Książki" remanentów, których wartość dwukrotnie przekroczyła wartość sprzedaży rocznej.

W 1950 wydano z zakresu literatury pięknej 943 książki w 20,1 mln. egz., literatura dla dzieci i młodzieży obejmowała 324 tytuły w 7,5 mln. egz.

Produkcją książkową z zakresu literatury pięknej zajmowały się w 1950 r. głównie wydawnictwa: "Czytelnik", Państwowy Instytut Wydawniczy, "Książka i Wiedza", Wydawnictwo MON "Prasa Wojskowa", Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza oraz Wydawnictwo CRZZ i Instytut Wydawniczy "Pax", ponadto Wydawnictwo Zakładu Nar. im. Ossolińskich (dział literaturoznawstwa). Książki dla dzieci i młodzieży wydawała głównie "Nasza Księgarnia".

Popularyzacji literatury służyły liczne serie wydawnicze dostarczające tekstów dla czytelników o różnym poziomie przygotowania (m. in.: Biblioteczka Młodego Czytelnika, Biblioteczka Oświatowa. (Historia Literatury Polskiej), Biblioteczka Polonisty, Biblioteczka Świetlicowa CRZZ, Biblioteczka Uniwersytetów Ludowych, Biblioteka Arcydzieł Poezji i Prozy, Biblioteka Laureatów Nobla, Biblioteka Narodowa, Biblioteka Pisarzy Polskich (PAU), Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych, Biblioteka Poetów i Esseistów, Biblioteka Poetycka Domu Wojska Polskiego, Biblioteka Stuzłotowa, Biblioteka Szpilek, Biblioteka w Prenumeracie, Biblioteka Żołnierza, Klub Dobrej Książki, Klub Odrodzenia, Dom i Świat, oraz liczne serie wydawano przy czasopiśmie).

W ogólnej ilości wydanych w 1950 roku książek z literatury pięknej 40% przypadło na książki z literatury polskiej, pozostałe 60% stanowiły przekłady z literatur obcych. Na wydawnictwa z literatury polskiej składały się dzieła klasyków, ^(literatury dawnej) wznosię z okresu dwudziestolecia międzywojennego) wznawienia) oraz publikacje pisarzy współczesnych.

W ś r ó d w y d a ń k l a s y k ó w ^(literatury dawnej) poza kilkoma pozycjami literatury staropolskiej (m. in. J. Kochanowski, J. Dantyszek, F. Kallimach Buonacorsi) szeroko reprezentowana była poezja romantyczna (3 nowe tomy (5 - 7) Narodowego Wydania Dzieł Mickiewicza, Pan Tadeusz w wyd. fototypicznym oraz w luksusowym wyd. albumowym, liczne wybory poezji, zakończenie 12-tomowego wydania Dzieł Słowackiego). Następnie znaczną grupę stanowiły kontynuacje wydań zbiorowych pisarzy II poł. XIX i I poł. XX w. (E. Orzeszkowa: Pisma zebrane pod red. J. Krzyżanowskiego, tomy: 2, 5 - 6, 9 - 10, 15, 19, 30; H. Sienkiewicz: Dzieła pod red. J. Krzyżanowskiego, t. 17 - 19, 27 - 28, 37 - 38, 41 - 42, 44, 47 - 52; B. Prus: Pisma pod red. Z. Szweykowskiego, t. 22, 26 - 29; A. Dygasiński: Pisma wybrane pod red. B. Horodyskiego, t. 3 - 12; W. S. Reymont: Pisma pod red. A. Bara, t. 6, 7, 14, 9 - 12; G. Zapolska: Pisma wybrane pod red. J. Z. Jakubowskiego, t. 1 - 4; S. Żeromski: Pisma pod red. S. Pigonia, t. 21 - 23) oraz poszczególne powieści J. I. Kraszewskiego (16 tyt.), T. T. Jeża (5 tyt.), W. Sieroszewskiego (4 tyt.), M. Biernackiego, A. Wilkońskiego, W. Łozińskiego, A. Sygietyńskiego, St. Witkiewicza, W. Orkana oraz poezje J. Kasprowicza.

W z n o w i e n i e l i t e r a t u r y o k r e s u m i ę d z y w o j e n n e g o obejmowały m. in. nazwiska: M. Dąbrowskiej (trzy wydania Nocy i dni), Z. Nałkowskiej (Granica, Romans Teresy Hennert, Węzły życia), H. Boguszewskiej (Polonez), L. Kruczkowskiego (Kordian i cham, Pawie pióra),

B. Leśmiana (Klechdy sezamowe; Przygody Sindbada żeglarza),
wiersze L. Szenwalda i T. Hollendra.

Wśród publikacji z literatury współczesnej poza wznowieniami i kontynuacjami utworów, których początkowe części ukazały się w latach poprzednich (m. in. K. Brandys: Troja miasto otwarte, Cz. 3 cyklu Między wojnami; T. Breza: Niebo i ziemia, T. 2) charakterystyczną grupę stanowiły utwory poświęcone zagadnieniom pracy i problematyce budownictwa socjalistycznego. Były to m. in.: T. Konwickiego Na budowie, S. Kowalskiego Prosta droga, M. Kowalewskiego Kampania znaczy walka, B. Hamery Na przykład Plewa, M. Jarochońskiej Buraczane liście; Niemіłosierni, W. Zalewskiego Traktory zdobęda wiosnę (wyd. 2), A. Ścibora-Rylskiego Węgiel, G. Morcinka Pokład Joanny, A. Jackiewicza Jan bez ziemi, J. Kurczaba: Ludzie prawdziwych dni.

Do grupy tej zaliczyć można również utwory o tematyce wiejskiej (J. Gałaj: W rodzinie Lebiodów; Mystkowie wioska mała, J. Pogan: Na głodnym zagonie, wznowienia powieści i opowiadań M. Kowalskiego: Dalekie i bliskie, W Grzmiącej, Rodzina Mianowskich) oraz wydania sztuk o tematyce współczesnej (m. in. R. Bratny: Zwycięstwo Gralaków, W. Lubecki: Sprawa Anny Koterskiej, J. Lutowski: Próba sił, Z. Skowroński i J. Słotwiński: Załoga, A. Tarn: Zwykła sprawa, A. Wydrzyński: Salon pani Klementyny).

Większość tych książek odznaczona była nagrodami państwowymi, rad narodowych lub związków zawodowych. Wśród publikacji roku z zakresu prozy wymienić należy ponadto: powieści I. Newerlego: Archipelag ludzi odzyskanych i Obrona placówki Plusk, powieść biograficzną S. Strumph-Wojtkiewicza: Generał Komuny oraz tomy opowiadań S. R. Dobrowolskiego (Notatnik warszawski) i S. Wygodzkiego (Widzenie).

W dziale poezji ukazały się w 1950 poza tomami Jastruna, Rózewicza, Staffa i Ważyka wymienionymi w tekście kroniki roku m. in. wiersze T. Kubiaka (Ballady i pieśni), W. Słobodnika (Światła na trasie), J. Śpiewaka (Wiersze), S. Wygodzkiego (Wiersze i poemat Nad Engelsen).

W dziedzinie publicystyki literackiej charakterystyczną dla 1950 roku pozycję zajmowały książki: J. Andrzejewskiego: Aby pokój zwyciężył i L. Kruczkowskiego: Spotkania i konfrontacje.

Z zakresu nauki o literaturze w 1950 wydano ok. 23 nowych pozycji (103 w 1949). Na drugą połowę roku przypadły pierwsze liczniejsze publikacje studiów opracowanych metodą marksistowską: K. Wyka: Legenda i prawda "Wesela", S. Żółkiewski: Stare i nowe literaturoznawstwo, tom zbiorowy Pozytywizm Cz. 1, oraz rozprawy: H. Markiewicza: Prace o pozytywizmie 1946 - 1949; Realizm w twórczości B. Prusa, Z. Libery: Znaczenie wychowawcze nauczania literatury w dobie budowania podstaw socjalizmu; Problemy realizmu socjalistycznego i jego odbicie w polskiej literaturze współczesnej, J. Z. Jakubowskiego: Sprawa periodyzacji historii literatury polskiej XIX i XX wieku; Z zagadnień historii literatury polskiej epoki imperializmu, S. Żółkiewskiego: O literaturoznawstwie burżuazyjnym epoki imperializmu w Polsce i in.

Z dziedziny teorii literatury ukazały się m. in.: Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej (t. 2) oraz Fonetyka polska. Cz. 1 Marii Dłuskiej.

Przekład y. Wydania przekładów z literatur obcych charakteryzuje w 1950 wybitny wzrost w dziale literatur rosyjskiej i radzieckich (z 20% w 1949 do 35% w 1950) wzrost w zakresie literatur krajów demokracji ludowych (z 6% w 1949 do 9% w 1950),

natomiast spadek ilości tłumaczeń z literatur innych krajów (20% w 1949 do 16% w 1950).

Przekłady z literatur: rosyjskiej i radzieckich wyrażały się liczbą ok. 330 tytułów i obejmowały dzieła klasyków (liczne wydania Puszkina, Gogola, L. Tołstoja, Turgieniewa, Sołtykowa-Szczedriny, Leskowa, Majakowskiego, Gorkiego) oraz najgłośniejsze powieści literatury współczesnej (m. in. Burza Erenburga, Bruski Pamfierowa, Daleko od Moskwy Ażajewa, Jemelian Pugaczow Szyszkowa, Piotr Pierwszy A. Tołstoja, oraz powieści M. Ostrowskiego, P. Werszyhory, A. Fadijewa, W. Inber, M. Auezowa, G. Gulii, G. Mustafina).

Przekłady z literatur krajów demokracji ludowych wynoszące ok. 85 tytułów poza nielicznymi publikacjami klasyków (M. Jokay, I. Wazow, J. Hašek) dotyczyły głównie literatury współczesnej (m. in. H. Fallada, A. Seghers, J. Petersen, M. Pujmanowa, W. Kania, I. Olbracht). Interesującą, ze względu na nowość przekładów z tej literatury grupę stanowiły tłumaczenia pisarzy łotewskich (H. Leberekht, P. Cvirka, W. Łacis.).

W grupie ok. 150 książek przełożonych z pozostałych literatur znaczną część stanowiły przekłady klasyków literatury Zachodu (Dickens, Thackeray, Conrad, Balzac, Stendhal, France, Zola, Maupassant, Rolland, Dreiser). Z zachodniej literatury współczesnej tłumaczono m. in. H. Fasta, A. Maltza, A. Halperta, V. J. Jarome'a, L. Aragona, P. Eluarda, V. Poznera, J. Amado, H. Herdala, F. Garcia-Lorca, N. Hikmeta, A. Gramsciego.

Przekłady z zakresu krytyki literackiej reprezentowały m. in. rozprawy G. Lukacsa (Balzac, Stendhal i Zola), Mao Tse-Tunga (O zadaniach artysty i pisarza) i J. Plechanowa (O literaturze i sztuce).

OGÓLNE INFORMACJE Z ZAKRESU KULTURY

Rok 1950 stanowił dalszy etap tworzenia centralnych instytucji i przedsiębiorstw państwowych dla kierowania poszczególnymi dziedzinami życia kulturalnego. Rok ten charakteryzował następnie wybitny wzrost placówek i urzędów kulturalnych na wsi, zwłaszcza w zakresie bibliotek, kin i radia. Wydatki na kulturę z budżetu państwa wynosiły 165, 6 mil. zł. (co stanowiło 0,6 % budżetu państwowego), ~~zwiększyły~~ w stosunku do roku poprzedniego wzrosły o ok. 50 %.

Dn. 22 VII otwarty został w Warszawie Dom Słowa Polskiego i uruchomiona największa w Polsce maszyna rotacyjna.

P r a s a. W wyniku akcji centralizacyjnej zapoczątkowanej w roku ubiegłym zmniejszyła się o ok. 15 % ilość tytułów czasopism i dzienników i wynosiła 537 tytułów czasopism oraz 32 dzienniki z 34 mutacjami. Zwiększył się natomiast globalny nakład prasy wyrażając się liczbą 1.513,7 mil. egz. dzienników i 253,5 mil. egz. czasopism. Podobnym zmianom uległa prasa literacka, zawieszono zostały pisma: "Odra", "Dziennik literacki", "Ludowy Dziennik Literacki", "Warszawa"; w wyniku połączenia "Kuźnicy" z "Odrodzeniem" powstała "Nowa Kultura" - centralne pismo literackie. Spośród dalszych zmian na uwagę zasługuje przekształcenie "Pamiętnika Literackiego" w organ Instytutu Badań Literackich i "Twórczości" w organ Związku Literatów Polskich.

B i b l i o t e k i. Rok 1950 cechował znaczny wzrost ilości bibliotek powszechnych, które osiągnęły liczbę 4193; punktów bibliotecznych było 18131, w tym na wsi 17.166. Księgozbiór bibliotek powszechnych wynosił 10.376 tys. tomów, w tym księgozbiór bibliotek gromadzkich 3852 tys. tomów (wzrost o ponad 30 %).

2 IX wydane zostało Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie gro-
<http://rcin.org.pl>

madzenia, przechowywania i wyjątkowego udostępniania druków wycofanych z obiegu (prohibita) wraz z wymienieniem bibliotek podlegających zarządzeniu.

M u z e a. W r. 1950 powstało 14 nowych muzeów i ogólna ich liczba wynosiła 144, w tym podległych Ministerstwu Kultury i Sztuki: 100. 9 VI wydane zostało zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki ustalające oficjalne nazwy muzeów państwowych.

T e a t r y. Ilość teatrów dramatycznych powiększyła się w r. 1950 o 8, w tym Teatr Wielki Opery i Baletu w Warszawie pod dykcją A. Szyfmana. Ogólna ilość teatrów wynosiła 81; odbyło się 21.480 przedstawień, które obejrzało 9. 196 tys. widzów.

18 III powołane zostało przy Generalnej Dyrekcji Teatrów Kolegium Programowe dla (oceny artystycznej i ideologicznej) twórczości dramatycznej. W zakresie wydawnictw teatralnych ważnym wydarzeniem było zawieszenie 8 czasopism teatralnych ("Rzeczy Teatralne", "Łódź Teatralna", "Wieczory Teatralne", "Listy z Teatru", "Echo Muzyczne i Teatralne", "Scena Wrocławska" oraz "Program Państwowego Teatru Polskiego w Warszawie") na podstawie zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dn. 8 V. Funkcje tych czasopism przejęło centralne pismo "Teatr" oraz utworzony w Państwowym Instytucie Sztuki Zespół Redakcyjny dla Wydawnictw Teatralnych i Teatrologicznych (23 X).

K i n o. 1 I powołana została Generalna Dyrekcja Filmu Polskiego oraz zreorganizowane przedsiębiorstwo państwowe Film Polski przez wydzielenie jako odrębnych jednostek: Wytwórni Filmów Fabularnych w Łodzi, Wytwórni Filmów Dokumentalnych w Warszawie, Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi, Łódzkich Zakładów Kinotechnicznych, Warszawskich Zakładów Fotochemicznych, Bydgoskich Zakładów Fotochemicznych, Centrali Rozpowszechniania Filmów w Warszawie, Centrali Zaopatrzenia Materiałowego Filmu Polskiego w Warszawie, Biura

Zagranicznego Obrotu Filmów w Warszawie, Filmowego Biura Technicznego w Warszawie, Filmowej Agencji Wydawniczej w Warszawie.

W r. 1950 Generalna Dyrekcja zawarła 2 umowy międzynarodowe: z Filmem Czechosłowackim i z Centralnym Zarządem Kinematografii Chińskiej.

Rok 1950 odznaczał się rekordowym wzrostem ilości kin (ok. 100 %) liczba ich wynosiła 1376, w tym kina miejskie 611, wiejskie stałe 558 (78 w 1949), ruchome 207. Ilość widzów wyrażała się liczbą 123.165 tys., w tym na wsi 20.296 tys. Wyprodukowano 4 nowe filmy fabularne oraz 128 dokumentalnych; wprowadzono na ekrany 85 nowych filmów.

R a d i o. W r. 1950 czynnych było 12 stacji nadawczych, ilość audycjo-godzin wynosiła 24,2 tys. Radioabonentów było ogółem 1.464 tys., w tym na wsi 431 tys. (wzrost o ok. 30 %), radiobiorniki lampowe posiadało 892 tys. radioabonentów, w tym 176 tysięcy na wsi.

22 VII uruchomiona została Warszawska Radiostacja Centralna w Raszynie.

R u c h k u l t u r a l n o - o ś w i a t o w y. Rok 1950 przedstawiał dalszą fazę rozpoczętego w roku poprzednim procesu przejmowania organizacji i kierownictwa ruchu kulturalno-oświatowego przez instytucje państwowe i związki zawodowe. 1 I powstały nowe pisma "Świetlica", Miesięcznik CRZZ i "Scena Świetlicowa", Miesięcznik Związku Samopomocy Chłopskiej.

W r. 1950 czynnych było ok 11 tys. świetlic związków zawodowych i 8.393 świetlic gromadzkich, w tym ok. 1400 w spółdzielniach produkcyjnych. Na wsi działało ok. 5 tys. zespołów świetlicowych. Plan kulturalny przewidywał na r. 1950 zorganizowanie 74 domów kultury i 14 tys. zespołów świetlicowych. Przy świetlicach powstawały robotnicze kluby literackie jak m.in. warszawski zespół "Budujemy" i Klub Literacki przy świetlicy Włókniarzy w Łodzi.

701,
6 XI odbył się pierwszy oficjalny występ Ludowego Zespołu Pieśni
i Tańca "Mazowsze" .

Podjęta w roku 1949 na państwową skalę akcja likwidacji analfabe-
tyzmu objęła w 1950 r. ok. 750 tys. osób na 50 tys. kursów.

231